D. Gbišiani, M. Tšistjakov, P. Morozov

Miten talous suunnitellaan Neuvostoliitossa

Kansankulttuuri

MITEN TALOUS SUUNNITELLAAN NEUVOSTOLIITOSSA

Gbišiani, D. & Tšistjakov, M. & Morozov, P.

Miten talous suunnitellaan Neuvostoliitossa

KANSANKULTTUURI OY

HELSINKI

Venäjänkielisestä käsikirjoituksesta

KAK UPRAVLJAJETSJA I PLANIRUETSJA EKONOMIKA V SSSR

suomentanut

JUHANI TAARI

Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntapolitiikan laitos
1974-03-11

APN Moskova 1973

ISBN 951-615-055-1

Satakunnan Yhteisvoima Oy Pori — 1973

Esipuhe

Neuvostotalouden valtava menestyminen johtuu suurimmalta osaltaan sen suunnitelmallisuudesta. Koko kansantalouden kehitystä ohjataan yhden keskitetyn suunnitelman mukaisesti. Suunnittelukokemus ja suunnitelmien laadinta Neuvostoliitossa herättää kiinnostusta kaikkialla maailmassa.

Käsillä olevan teoksen tekijät, SNTL:n ministerineuvoston tieteen ja tekniikan valtionkomitean ja valtiollisen suunnittelutoimiston (Gosplan) työntekijät D. Gbišiani, M. Tšistjakov ja P. Morozov esittelevät kirjassa sosialistisen taloudenjohdon perusperiaatteita sekä kansantalouden suunnittelun ja organisoinnin metodologisia kysymyksiä. Edelleen teoksessa kerrotaan suunnitteluelinten järjestelmästä, lyhyen aikavälin ja pitkäntähtäimen suunnitelmien erikoispiirteistä, suunnitelmien laadinnasta kansantalouden eri alojen ja maan alueiden mukaan, sekä taloudellisen kehityksen kasvuvauhdin ja määräsuhteiden määrittelymetodeista. Erityistä huomiota kirjassa kiinnitetään tieteellisteknisen edistyksen ja yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden kohottamiseen, suunnitteluun ja suunnitelmien täyttämisen kannustamiseen.

Sosialistinen yhteiskuntajärjestelmä ja yhteiskunnallisen tuotannon johtaminen

Sosialismissa tuotannon hallinnon sisältö ja mittasuhteet muuttuvat käsittämään koko kansantalouden. Tuotannon hallinto ei merkitse enää vain yhden teollisuuslaitoksen tai tuotannonalan johtamista, vaan kysymyksessä on niiden kaikkien koko maata käsittävä yhtenäinen, sopusointuinen järjestelmä, joka kattaa sekä lyhyen aikavälin että pitkäntähtäimen suunnitelmat. Tällainen hallintotehtävien määrällinen muuttuminen johtaa laadullisiin muutoksiin itse yhteiskunnallisen tuotannon hallinnon luonteessa. Sosialistinen yhteiskuntajärjestelmä synnyttää ja kehittää yhteiskunnan taloudelle keskitetyn johtojärjestelmän. Keskitetty suunnitelmatalous tekee mahdolliseksi päästä historiassa ennen näkemättömiin taloudellisiin saavutuksiin.

Sosialismi lopetti kapitalistiselle yhteiskuntajärjestelmälle ominaisen tuotannon anarkian, sovittamattoman kilpataistelun. Se muutti koko kansantalouden yhtenäiseksi, suunnitelmallisesti kehittyväksi talousjärjestelmäksi. Sosialismissa tuotannon johdon subjektina eivät ole tuotantovälineiden yksityisomistajat, sillä tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus muodostaa järjestelmän taloudellisen perustan. Hallinnon subjektina, tuotannon johtavana voimana ovat siten sosialistinen valtio, työtätekevien kollektiivit, neuvostovaltion nimittämät ja valitsemat sosialistisen

yhteiskunnan kansalaiset. Tärkein rooli sosialistisen tuotannon järjestelmässä ja tuotannon normaalin toiminnan turvaamisessa on Neuvostoliiton kommunistisella puolueella, koko neuvostokansan etujoukolla.

Sosialismissa on tuotannon johdolle ominaista kokonaan uusi päämäärä. Se johtuu sosialistisen tuotantotavan peruslaista. V. I. Lenin osoitti, että sosialistisen hallinnon tavoitteena on "... yhteiskunnan k a i k k i e n jäsenten täydellisen hyvinvoinnin ja vapaan, k a i k i n p u o l i s e n kehityksen turvaaminen".[1]

Sosialistisessa tuotantolaitoksessa tuotantoprosessin johto on tiiviissä yhteydessä työtätekevien kollektiivin johtoprosessiin. Tämä merkitsee, että sosialismin oloissa hallinnon sosiaalinen puoli ei ole ristiriidassa organisatoris-teknisen hallinnon kanssa. Sosiaalinen hallinto päinvastoin on perusta, joka turvaa jälkimmäisen menestyksellisen toteuttamisen.

Sosialistisille tuotantosuhteille ovat ominaisia uudet hallinnon muodot ja metodit. Niiden ansiosta kansantalouden eri alat kehittyvät suunnitelmallisesti ja määräsuhtaisesti oikein, tuotanto kehittyy ja täydellistyy työtätekevien ottaessa aktiivisesti osaa hallintoon.

Luodessaan tieteellisen kommunismin teoriaa marxilaisuuden perustanlaskijat K. Marx ja F. Engels löysivät kapitalismista sosialismiin siirtymisen lainmukaisuuden, he myös luonnehtivat sosialismin ja kommunismin pääpiirteet. He eivät kuitenkaan voineet (eivätkä asettaneet edes tavoitteekseen) kehittää konkreettisesti yhteiskunnallisen tuotannon hallinnon periaatteita, muotoja ja metodeja sosialismin oloissa. Ensimmäinen marxilainen joka teoreettisesti muokkasi näitä ongelmia ja johti käytännössä sosialististen hallinto- ja organisaatioperiaatteiden toteuttamista oli V. I. Lenin.

---

[1] V. I. Lenin, Teokset, osa 6, s. 38

Leninin teoreettinen ja käytännöllinen toiminta hallinnon ja järjestelyn piirissä käsittää hyvin laajan kysymyspiirin — työn tieteellinen organisointi, organisoidun järjestelmän rakennusperiaatteet sosialismin oloissa, sosialistisen taloudenhoidon taloudelliset ongelmat, suunnittelu yleisvaltiollisessa mittakaavassa, demokraattisen sentralismin toteuttaminen hallinnossa, taloudenhoidon laskelmien järjestely, aineelliset ja moraaliset kannustimet, uuden hallintokulttuurin ja -tyylin omaksuminen, hallinnon sosiaalis-psykologiset tekijät, taistelu byrokratismia ja epätaloudellisuutta vastaan jne.

Leninin tutkimuksilla valtion ja talouden hallinnosta eräissä Euroopan maissa ja kapitalistisella Venäjällä on suuri merkitys marxilaisen hallintoteorian luomisessa ja sen kehittämisessä. Lenin korosti jatkuvasti, ettei yksikään yhteiskunnallis-historiallinen tieteellinen teoria voi välittömästi, ts. konkreettis-historiallisista olosuhteista riippumatta antaa konkreettista toimintaohjelmaa. Tällainen ohjelma voidaan kehittää vain konkreettisia historiallisia olosuhteita tutkien.

Siten sosialistinen kansantalouden organisaatio ja hallinto eivät voineet saada konkreettisia muotoja vallankumousta edeltäneenä aikana. Tulevan hallintojärjestelmän metodologisten ongelmien kehittely ja yhteiskunnallisen suurtuotannon tendenssien syvällinen analysointi muodostuivat tällä kaudella merkittävimmiksi.

Tärkein erityispiirre Leninin suorittamassa hallintoongelmien muokkauksessa Lokakuun jälkeisellä kaudella on siinä, että nämä tutkimukset nivoutuivat välittömästi sosialistiseen uudisrakennustyöhön, Leninin johtamaan tuotannon ja hallinnon sosialistisen järjestelmän valtavaan käytännön organisointiin.

Leninin kehittämät katsomukset yhteiskunnallisen tuotannon hallinnosta alkoivat juuri silloin koostua

yhtenäiseksi, marxilais-leniniläiseksi hallintotieteeksi.

V. I. Lenin piti taloudenhoidon mekanismin suunnitelmallista organisointia neuvostovallan ensisijaisena tehtävänä. "Tilinpidon järjestäminen, suurten tuotantolaitosten valvonta, valtion taloudellisen koneiston muuttaminen yhdeksi suureksi koneeksi, taloudelliseksi elimistöksi, joka toimii niin, että sadoilla miljoonilla ihmisillä olisi ohjeenaan yksi suunnitelma — tämä on se jättiläismäinen organisatorinen tehtävä, joka on langennut harteillemme", Lenin kirjoitti.[2]

Sosialistisen taloudenhoidon laajoja kysymysryhmiä kehittäessään Lenin muotoili sarjan teoreettisia asettamuksia. Ne koskivat ennen kaikkea sosialistisen valtion tehtäviä mukaan luettuna myös organisatoriset ja taloudelliset tehtävät. "Valtionhallinnon tehtävät, jotka nyt ensisijaisesti odottavat neuvostovaltiota, ovat siitä erikoisia, että nyt, ja ehkä ensi kertaa koko sivilisaation uudemmassa historiassa, on kysymys hallinnosta, jossa talouselämä, eikä politiikka, saa ensiarvoisen merkityksen."[3]

Lenin piti keskeisenä poliittisena tehtävänä maan taloudellisen uudelleenjärjestelyn tehtäviä. "...politiikka on talouselämän keskittyneintä ilmenemistä."[4] Lenin korosti aina politiikan objektiivista riippuvuutta vastustaen yrityksiä irrottaa politiikka talouselämästä ja suunnata sosialistinen vallankumous puhtaasti poliittisiin muutoksiin. Samalla Lenin päättävästi vastusti yrityksiä eristää politiikan välttämätön vaikutus taloudelliseen kehitykseen ja alentaa siten proletariaatin diktatuurin valtion taloudellista roolia. Tässä mielessä on sangen merkittävä hänen asettamuksensa "politiikka ei voi olla olematta ensisijaista talous-

---

[2] V. I. Lenin, Teokset, osa 27, s. 74—75

[3] V. I. Lenin, Polnoje sobr.sotš. tom 36 str. 130

[4] V. I. Lenin, Teokset, osa 32 s. 15

elämään verrattuna".[5]

Kuinka sitten voidaan samanaikaisesti väittää, että politiikka muodostuu talouden perustalla ja että politiikka on ensisijaista talouteen nähden? Näiden väitteiden välillä ei kuitenkaan ole ristiriitaa.

Sosialismia ja myöhemmin kommunismia rakentavaa yhteiskuntaa odottavat valtavat tehtävät. Tärkein niistä, ikään kuin sulkien muut tehtävät sisäänsä, on talouden uudelleen järjestäminen, sen aineellisen perustan lujittaminen, kansan elintason kohottaminen, ihmisten, sosiaalisten ryhmien ja luokkien yhteiskunnallisen ja taloudellisen aseman mahdollisimman nopea asteittainen tasottaminen.

Yhteiskunta voi olla sosialistinen vain, jos se pyrkii sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden asteittaiseen poistamiseen. Tässä asiassa talous on määräävänä puolena.

Sosialistisen yhteiskunnan taloudellinen kasvu ei ole suinkaan vaistonvarainen, itsestään johtuva, vaan suunnitelmallinen prosessi. Suunnitelmallisen kehityksen organisointi edellyttää taloudellisten tehtävien oikeaa ymmärtämistä ja päättävää, aktiivista työtätekevien joukkojen (ensisijaisesti työväenluokan) toimintaa, jotta nämä tehtävät voitaisiin ratkaista. On organisoitava ihmisten, erilaisten etupiirien, sosiaalisten ryhmien ja luokkien yhteistyö ja -toiminta. Se on poliittista toimintaa ja kuuluu sosialistisen valtion ja kommunistisen puolueen tehtäviin. Kehityksen suunnan määrää objektiivinen liikunnan laki. Tiettyyn suuntaan voidaan kuitenkin kulkea varsin erilaisia teitä. Valtio ja puolue valitsevat konkreettisen suunnan. Tämän vuoksi poliittinen toiminta esittää johtavaa osaa yhteiskunnallisen liikunnan keinojen määrittelyssä, objektiivisten taloudellisten ja sosialististen tehtävien, niiden konkreettisten ratkaisuteiden valin-

[5] V. I. Lenin, Teokset, osa 32, s. 67

nassa. Se on objektiivisesti muotoutuvan yhteiskunnan kulkusuunnan tietoista johtoa. "... suhtautumatta poliittisesti oikealla tavalla asiaan kyseessä oleva luokka ei voi säilyttää valtaansa eikä siis ratkaista myöskään tuotannollista tehtäväänsä", Lenin osoitti.[6]

Toisin sanoen, sosialismin objektiivisten taloudellisten lakien järjestelmää ei voida käytännössä realisoida ilman valtion aktiivista organisoivaa toimintaa. Tästä johtuen politiikka on ensisijaista talouteen verrattuna. Politiikka ja talous eivät ole toistensa vastakohtia vaan keskinäisessä dialektisessa yhteydessä.

Mikä tärkeä sekä teoreettinen että käytännöllinen merkitys on Leninin kehittämällä periaatteella demokraattisesta sentralismista tuotannon johdossa? Periaatteen olemus on keskitetyn johdon ja työtätekevien tuotantoprosessin organisointiin osallistumisen jatkuvassa sopusoinnussa. Tämä periaate heijastaa nykyaikaisen yhteiskunnallisen suurtuotannon synnyttämiä vaatimuksia, jotka on mahdollista tyydyttää vain sosialismin vallitessa.

Hallinnollisen demokratian Lenin käsitti joukkojen edustaman yhteiskunnan sisäisen energialähteen mobilisoimisena ja realisoimisena. Kansanvalta Leninin mukaan on yhteiskunnan itseorganisoitumisen lähde, joukkojen vapaan toiminnan luonnollinen tuote. Sosialistiset hallintomuodot ja menetelmät suuntautuvat kehittämään työtätekevien joukkojen laajaa aloitteellisuutta, toiminnallistamaan niiden valtavan sosiaalisen energian. Riistäjäluokkien pelkäämästä asiasta on siten tullut välttämättömyys.

Leninin mukaan demokraattinen hallintomuoto on kaikkia muita tehokkaampi. Tien raivaaminen työtätekevien laajoissa joukoissa piilevien voimien avulla merkitseekin itse asiassa kaikkien hallinnon väli-

[6] V. I. Lenin, Teokset, osa 32, s. 68

neiden voiman moninkertaistamista.

Kehittäessään demokraattisen sentralismin periaatetta tuotannon hallinnossa Lenin kiinnitti jatkuvasti huomiota kyseisen periaatteen kaksinaisuuteen osoittaen, että laaja tuotannollinen demokratia on ehdottomasti yhdistettävä toiminnan yhtenäisyyteen, yksilölliseen vastuuseen ja johdon keskittämiseen kaikilla tasoilla. Näin Lenin heti neuvostovallan ensimmäisistä vuosista alkaen korosti yksilön vastuun merkitystä hallinnossa. Lenin määritteli yksilöjohdon periaatteen demokraattisen sentralismin vallitessa seuraavasti: "Yhteinen käsittely, mutta yksilöllinen vastuu."[7]

On kuitenkin muistettava, että marxilainen yksilöjohdon periaate edellyttää kansantalouden johdon ja hallinnon kollegiaalisuuden kasvua, kuten Lenin osoitti. Yhteiskunnallisen tuotannon kasvaessa ja hallinnollisten tehtävien monimutkaistuessa saa kollegiaalisuuden periaate asioiden valmistelussa ja niistä päätettäessä yhä suuremman merkityksen. Se ei ole kuitenkaan ristiriidassa yksilöjohdon kanssa, vaan täydentää sitä säilyttäen yrityksen johtajan henkilökohtaisen vastuun hänelle uskottujen tehtävien hoitamisessa kaikilla hallinnon tasoilla.

Yksilöhallinnon periaatteiden teoreettinen muokkaus tuo väistämättä esiin myös toisen tärkeän kysymyksen, kysymyksen uudentyyppisen, sosialistisen hallintomiehen ominaisuuksista.

Korostaen jatkuvasti tieteellisen johtamistaidon tärkeyttä Lenin asetti taidon osata työskennellä ihmisten kanssa kuitenkin riippuvaksi johtajan henkilökohtaisista ominaisuuksista, tavoista, kokemuksista ja vastuuntunteesta.

Lenin osoitti, että uusien neuvostojohtajien ehtymättömänä kasvumaaperänä ovat kansan ja ennen kaikkea työväenluokan laajat rivistöt.

---

[7] V. I. Lenin, Teokset, osa 33, s. 50

Tärkein tehtävä, joka jo neuvostovallan ensimmäisinä vuosina kasvoi täysimittaiseksi, sisältyi työn organisointiin, kuten Lenin kirjoitti.

Millaiset työn organisoinnin elementit Lenin asetti ensisijaisiksi?

Työkuri. Hän näki menestyksen taloudellisessa toiminnassa riippuvan jokaisen työntekijän henkilökohtaisesta kiinnostuksesta.

Sosialistisen taloudenhoidon kehitys on samalla laadultaan taloudellisen ja moraalis-poliittisen kannustamisen ja ihmisiä aktiiviseen työtoimintaan herättävien keinojen muodostamista.

Hyvin tärkeäksi keinoksi tuli sosialistisen työn iskurien liike. Se esiintyi sekä henkilökohtaisena ja kollektiivisena työnormien ylittämisenä että kuuluisina kommunistisina talkoina. Varsin tärkeitä kannustajia olivat erilaiset sosialistisen kilpailun muodot korkeiden tulosten saavuttamiseksi työssä. Nämä kapitalistisen kilpailun muodoille periaatteellisesti vastakkaiset kilpailut antavat samalla sosialistiselle tuotanto-organisaatiolle erityispiirteen.

Tarkastellessaan työn kannustamista koskevia kysymyksiä sosialismin rakennusvaiheen aikana Lenin antoi suuren merkityksen aineelliselle kiinnostukselle moraalisten kannustimien rinnalla.

Asettaen ensisijaisiksi aineellisten kannustimien ja hallinnon taloudellisten metodien merkityksen yleensä (kannattavuus, voitollisuus jne.) Lenin kiinnitti huomiota myös sosialistisen taloudenhoidon hallinnollisen johdon oikeaan rakentamiseen. Tästä lähtökohdasta hän arvioi neuvostovaltion koneistoa, sen rakennetta ja neuvostovirastojen työtyyliä.

Valtiokoneiston tehokkuuden tärkeimpänä ehtona Lenin piti hallintokulttuurin kohottamista. Sen tärkeä peruselementti on hallintotyyli. Tähän käsitteeseen sisältyvät johtamismenetelmät, tehtävien tärkeysjärjestys, ihmissuhteet, käyttäytyminen työssä jne.

Sosialistiselle taloudenhoidolle ja hallintotyylille ehdottoman kielteisinä piirteinä hän piti byrokraattisuutta, virastokankeutta, johdon itsekorostusta, johtamisen muuttumista käskyjen julkaisemiseksi, epäasiallisuutta ja epäjohdonmukaisuutta konkreettisten tehtävien määrittelyssä.

Lenin antoi suuren merkityksen joukkoliikkeen sosiaalispsykologisille tekijöille sekä poliittisen vaikutuksen tehokkuudelle joukkojen tietoisuudessa. Samalla hän eritteli perinteet, poliittisen mielialan, illuusiot, tunteet, tietoisuuden jne. yhteiskunnallisen tajunnan elementeiksi.

Joukkojen vakuuttaminen, kasvatus ja niiden tietoisuuteen vaikuttaminen ovat sosialismissa erottamattomassa yhteydessä hallinnollisten tehtävien sisältöön. Joukkojen oikea kasvatussuunta syntyy itse elämästä. Taloudenhoitotapojen ja -perinteiden kehitys työtätekevien joukkojen omiksi tulee seurauksena heidän aktiivisesta osallistumisestaan tuotannon hallinnon tärkeimpiin prosesseihin.

Edellä mainittiin vain muutamia tärkeimpiä näkökohtia yhteiskunnallisen tuotannon hallinnosta ja sen ongelmista. Leninin monipuolisissa teoreettisissa teoksissa ja hänen laajassa käytännön toiminnassaan ja kokemuksessaan ne kokivat syvällisen muokkausprosessin. Neuvostoliiton kommunistinen puolue kehittää edelleen hänen muodostamaansa sosialistista yhteiskunnallisen tuotannon ja hallinnon teoriaa, toiminnassaan se tukeutuu Leninin ohjeisiin tuotannon hallinnosta ja johtaa menestyksellisesti Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen toteutumista. NKP:n 24. edustajakokous otti uuden tärkeän askeleen tähän suuntaan. Sen asettamat tehtävät kansantalouden johdon ja organisaation kehittämisestä nojautuvat syvälliseen marxilais-leniniläiseen analyysiin nykyisistä erityispiirteistä Neuvostoliiton taloudellisessa kehityksessä.

NKP:n 24. edustajakokous korosti voimakkaasti kansantalouden johdon ja organisatoristen kysymysten merkitystä sosialistisen yhteiskunnan tuotannolle ja esitti koko hallintojärjestelmän parantamisohjelman, joka perustuu Neuvostoliiton nykyaikaisen talouden konkreettisiin tehtäviin.

Uusia vaatimuksia vastaavan toimintakykyisen johdon ehdottomana edellytyksenä tuotantokapasiteetin maksimaalisen käytön ja suunnitelmien realisoimiseksi menestyksellisesti on koko kansantalouden johdon ja järjestelmän siirtäminen tieteelliselle pohjalle. Sosialistisessa yhteiskunnassa on olemassa objektiiviset edellytykset ratkaista määritelty tehtävä. Ensinnäkin työtätekevien joukkojen ja johtavien kaadereiden tietoisuus ja ammattitaito kasvavat jatkuvasti ja toiseksi pätevien työntekijöiden lukumäärä talouden johdossa lisääntyy jatkuvasti, heidän kokemuksensa kasvaa ja rikastuu. Kolmanneksi, hallintotiede ja nykyaikaiset mekaaniset ja automatisoidut välineet hallintokoneiston toiminnassa lisääntyvät nopeasti.

Kansantalouden hallintojärjestelmän uudelleenrakentumisen tärkeimpänä suuntimena oli Neuvostoliitossa suoritettu talousreformi ja uusien metodien omaksuminen suunnittelussa ja taloudellisessa kannustamisessa.

Reformin kokonaisvaltainen luonne ilmenee siinä, että samanaikaisesti suoritettiin useita toisiinsa kytkeytyviä toimenpiteitä:

1. Hallinnon uudelleen järjestely alakohtaisen periaatteen mukaan.

2. Suunnittelujärjestelmän parantaminen tavoitteena sen optimointi sekä yritysten ja kollektiivien itsenäisyyden ja aloitteellisuuden lisääminen suunnitelmia laadittaessa ja niitä toteutettaessa.

3. Täydellisen itsekannattavuuden juurruttaminen tuotantoon ja yritysten oikeuksien olennainen laa-

jentaminen tällä perustalla.

4. Yritysten välisten sopimussuhteiden vahvistaminen ja laajentaminen sekä tuotantolaitosten keskeisten pitkäaikaisten ja rationaalisten siteiden pystyttäminen.

5. Sosialistisen talousjärjestelmän taloudellisten voimavarojen, etuisuuksien ja taloudellisten vipusimien — hinta, työpalkka, palkkio, voitto ja luotto — entistä parempi käyttö.

Tällainen toimenpiteiden kokonaisuus osoittaa konkreettisesti tieteellistä suhtautumista teollisuustuotannon hallinnon ja organisaation kysymyksiin.

Talousreformin olemus sisältyy siihen, että johdon ensisijaisesti hallinnolliset menetelmät vaihdettiin ensisijaisesti taloudellisiin hallintomenetelmiin.

Työkokemus uusissa olosuhteissa osoittaa, ettei talousreformi jäänyt tavalliseksi uudelleenjärjestelyksi, jonka taloudellinen tehokkuus ilmenee heti ensimmäisistä saavutetuista tuloksista. Talousreformi on ymmärrettävä erilaisten aktiivisten tekijäin kehittyväksi järjestelmäksi, joka luo edellytykset tuotannollisen toiminnan jatkuvalle paranemiselle.

Hallintojärjestelmän uudistaminen kommunismin rakentamisen kaudella merkitsee NKP:n 24. edustajakokouksen määritelmän mukaan 1) suunnittelun tieteellisen tason kohottamista, 2) hallinnon organisatorisen rakenteen paranemista, 3) leniniläisen yksilövastuuperiaatteen johdonmukaista soveltamista käytäntöön sekä kansantalouden mekanismin kaikkien renkaiden kurinalaisuuden vahvistamista, 4) taloudellisten kannustimien lisäämistä, 5) entistä laajempaa työtätekevien osallistumista hallintoon ja 6) hallinnollisen toiminnan suurempaa mekanisoimista ja automatisoimista.

Erityisen tärkeää kansantalouden organisaation ja hallinnon tason kohottamiselle on suunnittelun edelleen kehittäminen, sehän muodostaa kansantalouden

johdon keskeisen renkaan. Sosialistisessa yhteiskunnassa talouden suunnitelmallinen johto on aina ollut ja on yhteiskunnallisen tuotannon kasvun perusehto.

Tälle hallinnon keskeiselle renkaalle, suunnittelulle, sen kehittämiselle ja merkitykselle Neuvostoliiton kansantalouden kehityksessä on omistettu käsillä oleva kirja.

I. Kuinka kansantalouden suunnittelu Neuvostoliitossa syntyi ja kehittyy

Kansantalouden suunnittelu, joka ensimmäisenä syntyi Neuvostoliitossa Lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen voiton tuloksena, on tieteellisesti perustellun taloudenjohdon keskeisin rengas, sen sydän.

Yleisvaltakunnallinen suunnitelmallinen talouden johto tuli mahdolliseksi kun poliittinen valta keskitettiin sosialistisen valtion käsiin, tuotantovälineiden sosialistisen omistuksen ollessa jakamaton ja talouselämän johdon ja suunnitteluelinten organisoinnin sointuessa yhteen.

Suunnittelu on kulkenut Neuvostoliitossa tähän päivään mennessä maineikkaan tien leniniläisestä Venäjän sähköistämisen pitkäntähtäimen suunnitelmasta — GOELRO-suunnitelmasta — ja ensimmäisten neuvostovallan vuosien erillisten talousalojen kehityssuunnitelmista nykyisiin valtaviin kommunismin rakennustyön suunnitelmiin.

Helmikuussa 1971 tuli kuluneeksi 50 vuotta Gosplanin, Valtiollisen suunnittelutoimiston perustamisesta. Puolen vuosisadan aikana on toteutettu menestyksellisesti GOELRO-suunnitelman lisäksi myös kahdeksan viisivuotissuunnitelmaa. Tällä hetkellä neuvostokansa ahkeroi yhdeksännen viisivuotissuunnitelman (1971—1975) toteuttamiseksi. Sen suuntaviivat vahvistettiin NKP:n 24. edustajakokouksessa.

Kansantalouden suunnittelu on kehittynyt Neuvostoliitossa säännölliseksi järjestelmäksi, joka turvaa pitkäntähtäimen ja lyhyen aikavälin suunnitelmien tieteellisen käsittelyn ja niiden toteuttamisen organisoinnin. Sosialistiseen suunnitteluun sisältyvät talouselämän kaikki alueet niin aineellisessa tuotannossa (maatalous, rakennustoiminta, liikenne, kauppa ja hankinnat, aineellis-tekninen huolto) kuin tuottamattomatkin alat (valistus ja koulutus, terveydenhuolto, tiede, kulttuuri, sosiaalipalvelut ja -huolto jne.). Yleisvaltiollinen suunnittelutoiminta sovittaa yhtenäiseen suunnitelmaan kaikki ministeriöt, hallinnonalat ja virastot, liitto- ja autonomiset tasavallat, piirikunnat, alueet, piirit ja yksityiset yritykset. Valtion vahvistaman suunnitelman perustalta johdetaan koko maan talouselämää, sen kaikkien renkaiden toimintaa.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuus mahdollistaa tehokkaan yleisvaltiollisen taloudenhoidon. Sen ansiosta voidaan luoda optimaaliset määräsuhteet, sijoittaa tuotantovoimat rationaalisesti sekä turvata talouselämän tarvitsemat aineelliset, työvoima- ja rahoitusreservit. Neuvostoliiton suunnitelmallinen taloudenhoidon teoria ja sen toteuttaminen käytännössä tuovat suuren lisän kansojen historialliseen kokemukseen, kommunismin rakennustyöhön.

Kansantalouden kehityssuunnitelmia laadittaessa ja niitä täytettäessä noudatetaan Leninin omissa teoreettisissa töissään ja NKP:n kansantaloutta koskevissa päätöksissä kehittämiä tärkeimpiä suunnitteluperiaatteita.

Kommunistisen puolueen talouspolitiikka toteutuu elinvoimaisena kansantaloussuunnitelmissa ja niiden konkreettisissa tehtävissä. Luonnehtiessaan Neuvostoliiton ensimmäistä kansantalouden pitkäntähtäimen kehityssuunnitelmaa, GOELRO-suunnitelmaa, Lenin nimitti sitä puolueen toiseksi ohjelmaksi, sillä siinä määriteltiin kansantalouden rakentamisen konkreet-

tinen ohjelma, koko talousjärjestelmän kehityshän perustui maan sähköistämiseen.

Marxilais-leniniläisellä teorialla varustautunut kommunistinen puolue muokkaa valtion talouspolitiikkaa ja määrittelee yhteiskunnan kehityksen tiet. Nojautuen sosialismin taloudellisten lakien tuntemukseen, tutkien sosialismin rakennustyön rikasta kokemusta, tieteen ja tekniikan viimeisiä saavutuksia, tärkeimpiä sosiaalis-taloudellisia ja poliittisia ongelmia sekä arvioiden kansainvälistä tilannetta puolue määrittelee kansantalouden kehityssuunnitelmien sisällön ja talouspoliittiset perustehtävät.

Yritysten, tuotantoalojen, piirien ja liittotasavaltojen suunnitelmia laadittaessa on otettava huomioon ennen kaikkea yleisvaltiolliset edut, pystyttävä edeltäkäsin määrittelemään yhteiskunnan tarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen, reservien käyttö ja tuotannon tehokkuuden lisääminen.

Kansantalouden kehityssuunnitelmilla on erittäin tieteellinen luonne. Suunnitelmien tieteellisyys johtuu siitä, että niitä laadittaessa otetaan tarkasti huomioon sosialismin objektiiviset taloudelliset lainmukaisuudet. Objektiivisten taloudellisten lainmukaisuuksien oikea ymmärtäminen ja niiden syvällinen tieteellinen tiedostaminen antaa mahdollisuuden arvioida taloudellisia prosesseja reaalisesti, määritellä tältä pohjalta kehityksen suuntaviivat ja taata suunnitelman eri osien ja osoittimien sopusointu.

Tieteellis-tekninen prosessi on sosialistisen valtion ja kommunistisen puolueen jatkuvan huolenpidon kohteena. V. I. Lenin korosti, että me tarvitsemme:"... suunnitelmia, jotka eivät ole mielikuvituksen tuotetta, vaan perustuvat tekniikkaan, ovat tieteen valmistelemia."[8] Tieteen ja tekniikan uusimpien saavutusten soveltaminen otetaan huomioon kaikissa kansanta-

[8] V. I. Lenin, Teokset, osa 30, s. 322

loussuunnitelman osissa.

Valtiollisen suunnitelman tärkein erityispiirre on sen velvoittavuus ja toteuttamisen välttämättömyys. Vahvistamisen jälkeen suunnitelma saa lain voiman. Tiukka suunnitelmakurin noudattaminen kaikissa tuotantolaitoksissa, organisaatioissa ja laitoksissa on välttämätön ehto sosialistisen kansantalouden sopusointuiselle ja keskeytymättömälle toiminnalle.

Sosialistinen suunnitelmallisuus edellyttää pitkäntähtäimen suunnitelmien ja lähiajan suunnitelmien oikeaa sovittamista toisiinsa. Jo Lenin kehitti tämän periaatteen. Hän antoi aina suuren merkityksen pitkäntähtäimen suunnitelmille, joissa ennakoitiin taloudellisten ja sosiaalisten perustehtävien ratkaisut. "... ei saa tehdä työtä laatimatta suunnitelmaa pidemmäksi ajaksi ja pitämättä silmällä tuntuvaa menestystä", kirjoitti Lenin.[9]

Lenin korosti myös usein, että pitkäntähtäimen suunnitelma on ehdottomasti konkretisoitava lähiajan suunnitelmissa, jotka on laadittava yksityiskohtaisemmin ottaen huomioon taloudellisen tilanteen muuttuminen ja kehityksen luomat uudet olosuhteet.

Sosialistisen suunnitelmallisuuden käytäntö täydentää jatkuvasti pitkäntähtäimen suunnitelmien ja lyhyen aikavälin suunnitelmien järjestelmää. Nykyisin suunnittelun perusmuotona ovat vuositehtävittäin jaetut viisivuotissuunnitelmat. Samanaikaisesti pidetään välttämättömänä laatia pitkäntähtäimen suunnitelma tuleviksi 10—15 vuodeksi.

Neuvostoliiton koko suunnitelmajärjestelmän perustana on leniniläinen demokraattisen sentralismin periaate. Taloudessa se merkitsee sitä, että kansantalouden suunnittelun keskitetty johto sovelletaan yhteen tuotantolaitosten laajan itsenäisyyden ja työtäteke-

[9] V. I. Lenin, Teokset, osa 31, s. 498

vien aktiivisen tuotannon johtoon osallistumisen kanssa.

Suunnittelun keskitetty johto on välttämätön ja ratkaiseva edellytys sosialismin ja kommunismin menestykselliselle rakentamiselle. Keskittyminen puolestaan edellyttää tuotantovälineiden, työvoiman ja tuotettujen hyödykkeiden suunnitelmallista jakoa ja sijoittelua. Näin voidaan nopeuttaa kansantalouden kasvun vauhtia ja täydellistää määräsuhteita. Siten on myös mahdollista käyttää rationaalisesti luonnonvaroja ja työvoimaa sekä tieteen ja tekniikan saavutuksia.

Samalla suunnitelmallinen, keskitetty talousjohto nivoutuu tiiviisti yritysten ja paikallisten hallintoelinten operatiiviseen itsenäisyyteen sekä työtätekevien luovaan aloitteellisuuteen. Sosialistisen kansantalouden reservien ja parhaimman kokemuksen löytäminen on täten mahdollisimman nopeaa.

Uudet olosuhteet Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton kansantaloudessa — yhteiskunnallisen tuotannon valtavat mittasuhteet, taloudellisten yhteyksien monimutkaistuminen ja tieteellis-teknisen vallankumouksen saavutusten nopea leviäminen — vaativat suunnittelun ja hallinnon täydellistämistä demokraattisen sentralismin periaatteiden mukaan. NKP:n keskuskomitean syyskuun täysistunnossa (v. 1965) laatimat ja puolueen 23. ja 24. edustajakokouksien kehittämät päätökset talousreformien suorittamisesta lähtevät välttämättömyydestä lujittaa keskitettyä suunnittelua, samalla kun yritysten taloudellista itsenäisyyttä ja aloitteellisuutta laajennetaan.

Talousreformi merkitsi useiden toimenpiteiden kokonaisuutta, jossa otettiin huomioon kansantalous-suunnitelmien tieteellisen perustelun kohottaminen, pitkäjännitteisten suunnitelmien laadinnan taloudellisen kannustuksen voimistaminen, uuden tekniikan, teknologian ja työn tieteellisen organisoinnin juurrut-

taminen sekä tuotteiden laadun parantaminen, kansantalouden johdon uudelleen järjestäminen alaperiaatteen mukaisesti siten, että paikalliset elimet ja tasavaltojen elimet osallistuvat aktiivisesti kansantalouden rakentamiseen.

Koska talousreformiin sisältyi paljon vaikeita organisatorisia kysymyksiä ja taloudellisia ongelmia, se tapahtui vähitellen sitä mukaa kuin kartutettiin kokemusta ja saatiin luoduksi välttämättömät olosuhteet sen täydelliselle toteuttamiselle. Vuosina 1966—1970 uuteen suunnittelu- ja taloudellisen kannustamisen järjestelmään siirtyi yli 40 000 teollisuusyritystä. Niiden osuus tuotannon kokonaisvolyymistä oli 92 % ja teollisuuden tuottamasta voitosta 95 %.

Talousreformin teollisuuteen soveltamisen tuloksena tuotannon tehokkuuden osoittimet näyttivät oleellista parannusta verrattuna vuosiin 1961—1965, työn tuottavuuden ja voiton kasvun vauhti sekä perus- ja käyttövarantojen käyttö oli parantunut huomattavasti.

Talousreformi kattaa nykyisin käytännöllisesti katsoen kaikki hyödykkeitä tuottavat tai maksullisia palveluksia suorittavat alat. Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana aineellisen tuotannon ja palveluelinkeinojen itsensäkannattavat yritykset ja organisaatiot siirtyivät lopullisesti uuteen suunnittelu- ja kannustusjärjestelmään.

NKP:n 24. edustajakokouksessa korostettiin, että suunnittelu- ja kannustusmenetelmiä on täydennettävä, jotta voimistettaisiin talousreformin vaikutusta tieteellis-teknisen edistyksen nopeutumiseen, tuotteiden laadun parantumiseen ja työn tuottavuuden kasvuun.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää suunnitelmien tieteelliseen perusteluun, niiden tasasuhtaisuuteen ja kokonaisvaltaisuuteen, tuotantoalojen välisen suunnittelun parantamiseen, alueellisen ja alakohtaisen

suunnittelun sopusointuun ja tehtyjen päätösten optimaalisuuteen.

Kommunistinen puolue pitää erittäin merkityksellisenä työtätekevien osallistumista laajasti suunnitelmien laadintaprosessiin ja niiden täyttämisen organisointiin. "Meidän velvollisuutemme on toteuttaa entistä täydellisemmin Leninin neuvoja, päästä siihen, että kaikki työläiset, kolhoosilaiset ja älymystö taistelisivat tietoisesti puolueen talouspolitiikan toteuttamisen puolesta, toimisivat kuin valtiomiehet, käyttäisivät täysin määrin kykyjään, aloitteellisuuttaan ja taloudellista neuvokkuuttaan", mainitsi L. I. Brežnev toimintaselostuksessaan NKP:n 24. edustajakokoukselle.

Neuvostoliiton suunnitelmatalous kehittyy vakaata ja nopeaa vauhtia. Se ei tunne kriisejä eikä taloudellisia lamakausia. Viisikymmenvuotisen suunnitelmatalouden aikana on Neuvostoliitossa toteutettu perusteellinen ja sosiaalis-poliittinen uudelleenjärjestely.

Varsin lyhyenä aikana — ensimmäisen, toisen ja osittain kolmannen viisivuotiskauden aikana (1929—1940) — toteutettiin maan teollistaminen, järjestettiin uudelleen maatalous täydellisen kollektivismin pohjalle ja hävitettiin riistävät luokat. Neuvostoliitto muuttui korkeasti kehittyneeksi sosialistiseksi teollisuusvaltioksi.

Neuvostoliiton kansantalouden suunnittelujärjestelmä kärsi kovia koettelemuksia suuren isänmaallisen sodan aikana (1941—1945) mutta sillä oli silti ratkaiseva merkitys fasismin nujertamisessa. Neljännen viisivuotissuunnitelman aikana (1946—1950) saatiin kuntoon sodan hävittämä talous ja jopa ylitettiin merkittävästi sotaa edeltänyt taloudellisen kehityksen taso.

Lääkittyään sodan aiheuttamat haavat Neuvostoliiton kansantalous alkoi nopeasti edetä kommunismin

aineellis-teknisen perustan luomisen tietä. Kolmen viimeisen viisivuotiskauden aikana maahan on pystytty luomaan mahtava taloudellinen potentiaali. Vuoden 1965 yhteiskunnallinen kokonaistuotanto ylitti vuoden 1950 kokonaistuotannon 3,5 -kertaisesti ja kansantulon 3,6 -kertaisesti. Kaikkien kansantalouden alojen tuotannolliset perusvarannot lisääntyivät samana aikana yli nelinkertaisesti. Kansantalouden johtava ala, teollisuus kehittyi nopeimmin.

Kahdeksannen viisivuotiskauden aikana (1966—1970) Neuvostoliitto nousi uudelle entistä korkeammalle tasolle. Yhteiskunnallisen tuotannon mittasuhteet kasvoivat merkittävästi ja talouden laadulliset osoittimet paranivat. Neuvostoliiton kansantulo ylitti vuoden 1965 tason 41 %:lla ja teollisuushyödykkeiden volyymi kasvoi viisivuotiskauden aikana 1,5 -kertaisesti. Maatalouden keskimääräinen vuosituotanto kahdeksannella viisivuotiskaudella lisääntyi 21 % seitsemänteen viisivuotiskauteen verrattuna.

Menestyksellisesti ratkaistiin myös sosiaaliset tehtävät. Kulutuksen tarpeisiin suunnattiin kahdeksannen viisivuotiskauden aikana lähes 3/4 koko kansantulosta. Kulutusvarantojen kasvu oli 56,8 miljardia ruplaa, kun se seitsemäntenä viisivuotiskautena oli 31,4 miljardia ruplaa. Näin oli mahdollista olennaisesti lisätä väestön tuloja. Työläisten ja toimihenkilöiden keskimääräinen työpalkka lisääntyi kahdeksannen viisivuotiskauden aikana 26 % suunnitelman edellyttämän 20 % sijasta. Kolhoosilaisten rahapalkka ja luontaistulot kasvoivat 42 % suunnitelman edellyttämän 35—40 % sijasta.

Yhteiskunnallisista kulutusvarannoista suoritettavat maksut ja edut lisääntyivät viisivuotiskauden aikana yli puolitoistakertaisesti. Reaalitulo yhtä asukasta kohti lisääntyi 33 %, kun suunnitelmassa edellytettiin 30 % nousua.

Joukkokulutushyödykkeiden tuotanto laajeni ja so-

siaalipalvelujen kehitys nopeutui väestön tulojen kasvun myötä. Kahdeksannen viisivuotiskauden aikana teollisuuden tuottamien kulutushyödykkeiden (ryhmä B) tuotanto lisääntyi 49 %. Yhteiskunnallisten palvelujen määrä kaikissa muodoissaan ylitti v. 1970 4 miljardia ruplaa vuoden 1965 1,9 miljardin ruplan sijasta. Vähittäiskaupan tavaranvaihdon lisääntyminen viisivuotiskaudella oli lähes 1,5 -kertainen, tekstiilituotteiden, jalkineiden ja kestokulutushyödykkeiden myynti lisääntyi huomattavasti.

Kansantaloussuunnitelmien menestyksellisen täyttämisen tuloksena Neuvostoliiton tuotantovoimien kehitystaso on noussut ennenkuulumattoman korkealle. Vuoteen 1940 verrattuna Neuvostoliiton kansantulo oli 1970 lisääntynyt 8,6 -kertaisesti, kansantalouden perustuotantovarannot 7,5-kertaisesti, teollisuushyödykkeiden tuotanto 11,9-, maataloushyödykkeiden tuotanto 2,2- ja liikenteen kaikkien muotojen tavarankuljetus 5,8-kertaisesti. Yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuus ja työn tuottavuus kasvoivat olennaisesti.

NKP:n 24. edustajakokous hyväksyi toimintaohjeet yhdeksännelle viisivuotissuunnitelmalle vuosiksi 1971—1975. Niissä hahmotellaan uusia suurenmoisia maan sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen tehtäviä.

Neuvostoliiton talouden suuret mittasuhteet ovat luoneet edellytykset laajan tehtäväryhmän samanaikaisille ratkaisuille. Sosialistisen rakennustyön ensimmäisten vaiheiden aikana vallinneet rajoitetut resurssit jouduttiin suuntaamaan kaikkein ensisijaisimpiin tarpeisiin. Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana sen sijaan ratkaistaan kokonaisvaltaisesti sellaisia tärkeitä ongelmia kuin kansan hyvinvoinnin jatkuva kohottaminen, teollisuuden, maatalouden, liikenteen ja muiden tuotannon alojen tekninen uudelleenvarustaminen, tieteen ja koulutuksen kehittäminen, ulkomaankauppayhteyksien laajentaminen ja ennen kaikkea sosialististen, SEV-jäsenmaiden taloudellisen

integraation edelleen kehittäminen.

NKP:n 24. edustajakokouksen hyväksymissä kansantalouden kehityksen yhdeksännen viisivuotissuunnitelman toimintaohjeissa esitetään puolueen talouspolitiikan seikkaperäinen toimintaohjelma. Edustajakokouksen päätöslauselmassa todetaan keskuskomitean toimintakertomuksen johdosta: "Yhdeksäs viisivuotiskausi on muodostuva tärkeäksi vaiheeksi puolueen ja kansan taistelussa neuvostoyhteiskunnan viemiseksi eteenpäin kommunismin tietä, kommunismin aineellis-teknisen perustan rakentamisessa sekä maan talous- ja puolustusmahdin lujittamisessa. Viisivuotiskauden päätehtävänä on kohottaa huomattavasti kansan aineellista ja sivistyksellistä elintasoa sosialistisen tuotannon nopean kehittämisen, tuotannon tehokkuuden lisäämisen, tieteellis-teknisen edistyksen ja työn tuottavuuden kasvun nopeuttamisen pohjalta." Päätehtävä ei koske pelkästään yhdeksättä viisivuotiskautta. Se tulee määrittelemään maan taloudellisen kehityksen yleiset suuntaviivat pitkälle tulevaisuuteen.

Kansan elintason kohottamista koskevien tehtävien ratkaisemiseksi on viisivuotissuunnitelmassa ennakoitu yhteiskunnallisen tuotannon huomattava kasvu. Vuosina 1971—1975 tavoitteena on lisätä kansantuloa 37—40 %, teollisuushyödykkeiden volyymia 42—46 %, maataloushyödykkeiden keskimääräistä vuosituotantoa 20—22 % ja liikenteen tavarakuljetuksia 32—35 % sekä kansantalouden perussijoituksia 36—40 %.

Yhdeksännessä viisivuotissuunnitelmassa määritellään teollisuudessa joukkokulutustavaroiden (ryhmä B) tuotannon kasvun vauhti nopeammaksi kuin tuotantovälineiden (ryhmä A) tuotannon. Ryhmä B:n keskimääräinen vuosituotannon kasvu on 7,6—8,2 %, kun ryhmä A:n keskimääräinen vuosituotannon kasvu määritellään 7,1—7,7 %:ksi.

Kuten NKP:n keskuskomitean toimintaselostuksessa

korostettiin, että väestön hyvinvoinnin kohoaminen "muodostuu itse kansantaloutemme kehityksen vaativimmaksi tarpeeksi, tuotannon nopean kasvun tärkeimmäksi taloudelliseksi edellytykseksi".

Kulutustavaroiden tuotannon suurempi kasvu ei merkitse sitä, että raskaan teollisuuden osuus yhteiskunnallisessa tuotannossa vähentyisi. Kansantalouden kaikkien alojen teknisen uudelleen varustamisen, maatalouden nopeutuvan kehityksen ja maan puolustuskyvyn turvaava raskas teollisuus kasvaa myös nopeaa vauhtia. Esim. sähkön tuotanto 1975 on 139—145 % v:n 1970 sähkön tuotannosta, öljyntuotanto 136—142 %, koneenrakennusteollisuus ja metallinjalostus 168 %, autojen tuotanto 218—229 %, kojeiden, laitteiden ja varaosien tuotanto 198 % sekä maatalouskoneiden tuotanto 203 % vuoden 1970 tasoon verrattuna jne.

Tuotantovälineiden tuotannon suunniteltu kehitystaso lujittaa entisestään maan taloudellista potentiaalia ja luo mahdollisuudet talouden vakaalle kehitykselle yhdeksännen viisivuotiskauden jälkeen.

Yhdeksännellä viisivuotiskaudella maan taloudellisten ja suunnitteluelinten tehtävänä on edelleen lisätä tuotannon tehokkuutta, juurruttaa käytäntöön teknisen edistyksen saavutuksia, kohottaa työn tuottavuutta jne. Ts. niiden tehtävänä on nopeuttaa yhteiskunnallista tuotantoa intensiivisten tekijöiden avulla. "Meillä on reaaliset mahdollisuudet turvata talouden nopea kasvu ennen kaikkea sen kaikkien alojen voimaperäistämisen avulla", sanoi Leonid Brežnev.

NKP:n 24. edustajakokouksen toimintaohjeissa Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen viisivuotissuunnitelmaksi vuosina 1971—1975 osoitetaan laajoja toimenpiteitä tuotannon tehokkuuden edelleen lisäämiseksi. Kansantalouden kaikille aloille määritellään konkreettiset tehtävät työvoimaresurssien, tuotannol-

listen perus- ja käyttövarantojen käytön parantamiseksi.

Yhdeksännellä viisivuotiskaudella aiotaan tuotantoa teknisesti uudelleen varustamalla ja kohottamalla kaadereitten ammattitaitoa lisätä huomattavasti työn tuottavuutta ja saada sen avulla teollisuudessa 87—90 % yleisestä tuotannon lisäyksestä, rakennusteollisuudessa 95 % rakennustoiminnan kasvusta. Rautateillä koko tavarankuljetusten kasvu perustuu em. tekijöihin. Myös maatalouden piirissä pyritään tuotantoa lisäämään pienemmällä maataloudessa työskentelevällä väestömäärällä kuin vuonna 1970.

Samalla pyrkimyksenä on kohottaa huomattavasti perusvarantojen, raaka-aineiden, materiaalin, polttoaineiden, sähkö- ja lämpöenergian käytön tehokkuutta.

Mitä tärkein yhteiskunnallisen tuotannon nopeuttamisen ja tehokkuuden lisäämisen keino on käyttää mahdollisimman täydellisesti hyväksi tieteellis-teknisen vallankumouksen saavutuksia. Tieteellis-tekninen vallankumous saa aikaan laadullisia muutoksia tuotannon teknologiassa, työn esineissä ja työvälineissä, hallinnon järjestelyissä ja ihmisten työtoimintojen luonteessa.

Hyvin merkittävä sekä poliittinen että taloudellinen tehtävä on juurruttaa tiede kaikille yhteiskuntaelämän aloille ja käyttää entistä täydellisemmin tieteellis-teknisen edistyksen mahdollisuuksia nopeuttamaan taloudellista kehitystä ja tyydyttämään yhteiskunnan kaikkien jäsenten elintarpeita.

Neuvostoliitossa tehdään paraikaa suurta työtä kansantalouden varustamiseksi teknisesti uudelleen. Samalla kansantalouden sähköistämisen taso on olennaisesti kohonnut.

Työtoimintojen sähköistäminen teollisuudessa saavutti kahdeksannen viisivuotiskauden loppuun mennessä tason, joka ylitti vuoden 1960 vastaavan lähes kaksinkertaisesti. Työstökoneiden, laitteiden ja auto-

maattilinjojen kasvaneen tuotannon ansiosta myös tuotantoprosessien koneistaminen ja automatisointi lisääntyi voimakkaasti.

Yhdeksännellä viisivuotiskaudella suunnitellaan yritysten teknisiä parannuksia toteutettavaksi vieläkin laajemmin. Kuljetusten kaikkien muotojen teknisen varustelun parantaminen saa yhdeksännen viisivuotiskauden teknisissä parannuksissa suuren merkityksen.

Neuvostotieteen kehitys tuo arvokkaan panoksen teknisen uudelleen varustelun ja tuotannon voimaperäistämisen tärkeimpien ongelmien ratkaisuun.

Tiedemiehet ovat luoneet suuritehoisia konekokonaisuuksia, uusia teknologisia prosesseja, automaattisia ohjausjärjestelmiä, nykyaikaisia tietojenkäsittelykoneita ja yhteysvälineitä.

Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana pyritään nopeuttamaan tieteellis-teknistä edistystä. Kehitetään ja juurrutetaan tuotantoon periaatteellisesti uusia työvälineitä, uusia materiaaleja ja teknologisia prosesseja, jotka laadultaan ovat parempia kuin mitkään tähänastiset Neuvostoliiton tai muun maailman saavutukset.

Yhdeksäs viisivuotiskausi merkitsee laadullisesti uutta vaihetta talouden kehityksessä. Sen erityispiirteenä on tuotannon tehokkuuden ja voimaperäisyyden kaikinpuolinen kasvu.

II. Suunnitteluelimet Neuvostoliitossa

Suunnittelun keskuselimet

Sosialismin ja kommunismin rakennustyön vuosina Neuvostoliitossa on muodostunut kansantalouden ketjun kaikkien renkaiden sopusuhtainen suunnittelujärjestelmä.

Neuvostoliiton perustuslain mukaisesti suunnittelua johtaa Neuvostoliiton Korkein Neuvosto ja liittotasavalloissa niiden korkeimmat neuvostot. Käsittelyn jälkeen ne vahvistavat vastaavasti kansantaloussuunnitelmat ja Neuvostoliiton sekä liittotasavaltojen budjetit. Käytännön jokapäiväinen suunnittelujohto on Neuvostoliiton ministerineuvostolla ja liittotasavaltojen ministerineuvostoilla. Ne ohjaavat ja yhdistävät kaikkien yleisliittolaisten ja liittotasavaltojen ministeriöiden, valtion komiteain ja muiden niiden alaisten laitosten toimintaa ja suorittavat toimenpiteitä kansantaloussuunnitelmien täyttämiseksi, valtion budjetin toteuttamiseksi ja rahajärjestelmän vahvistamiseksi.

Neuvostoliiton suunnitteluelimien rakenne esitellään seuraavan sivun kaaviokuvassa.

Keskeiset suunnitteluelimet, ministeriöt ja laitokset, keskittävät päähuomionsa tärkeimpien taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisuun, ennen kaikkea kansantalouden perusmääräsuhteiden täydellistämiseen sekä tuotannon sijoittelun ja talousalueiden kokonaiskehityksen parantamiseen. Suunnittelun

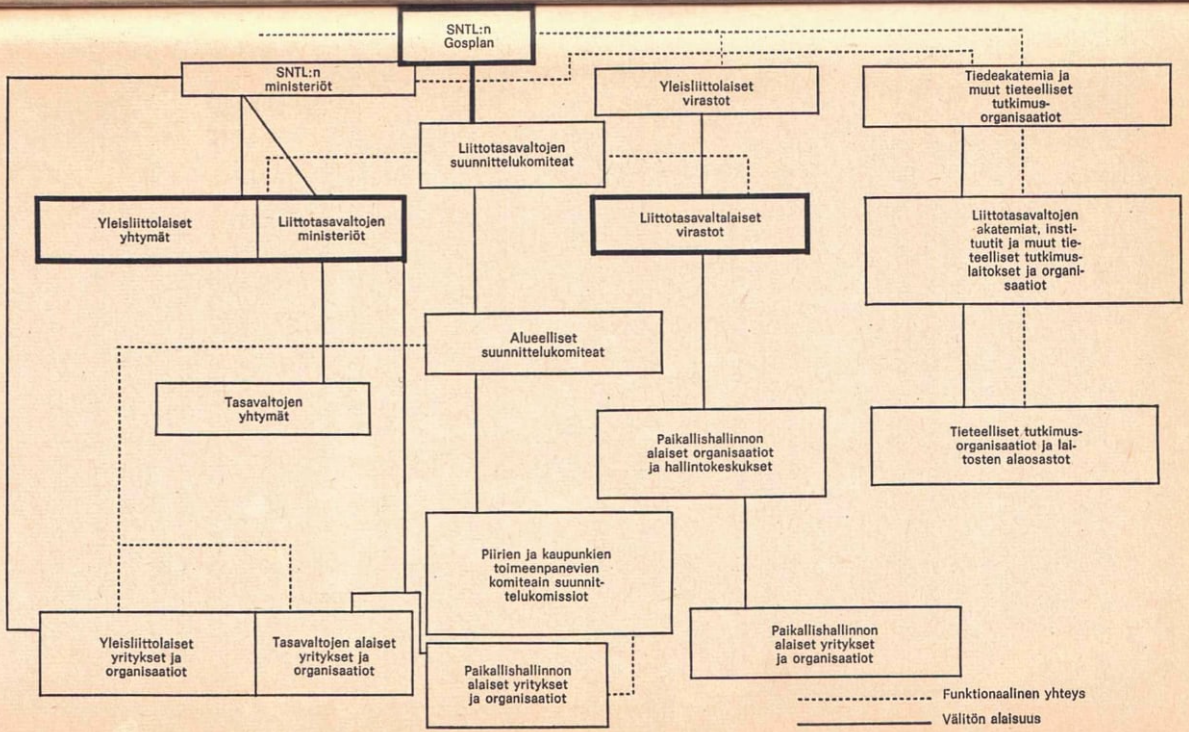
SNTL:n Gosplan
SNTL:n ministeriöt
Yleisliittolaiset virastot
Tiedeakatemia ja muut tieteelliset tutkimus-organisaatiot
Liittotasavaltojen suunnittelukomiteat
Yleisliittolaiset yhtymät
Liittotasavaltojen ministeriöt
Liittotasavaltalaiset virastot
Liittotasavaltojen akatemiat, instituutit ja muut tieteelliset tutkimuslaitokset ja organisaatiot
Alueelliset suunnittelukomiteat
Tasavaltojen yhtymät
Paikallishallinnon alaiset organisaatiot ja hallintokeskukset
Tieteelliset tutkimus-organisaatiot ja laitosten alaosastot
Piirien ja kaupunkien toimeenpanevien komiteain suunnittelukomissiot
Yleisliittolaiset yritykset ja organisaatiot
Tasavaltojen alaiset yritykset ja organisaatiot
Paikallishallinnon alaiset yritykset ja organisaatiot
Paikallishallinnon alaiset yritykset ja organisaatiot
Funktionaalinen yhteys
Välitön alaisuus

keskuselimien tehtävänä on yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden jatkuva kohottaminen ja kansantalouden voimaperäistäminen. Niille kuuluu myös yhtenäisen valtiollisen politiikan soveltaminen tekniseen kehitykseen, perussijoituksiin sekä työn palkkaukseen, hintoihin ja luotto- ja finanssiasioihin. Nämä elimet kontrolloivat tuotantovarantojen, työvoima-, materiaali- ja luonnonvararesurssien käytön tehokkuutta sekä maan talouden kehityssuunnitelmien toteutumista.

Neuvostoliiton Valtion suunnittelutoimisto (Gosplan)

Keskeinen tehtävä keskitetyn johdon ja suunnittelun järjestelmässä on Neuvostoliiton ministerineuvoston alaisella Valtion suunnittelutoimistolla (Gosplan), joka perustettiin 22. helmikuuta 1921. Asetuksellaan Gosplanista Kansankomissaarien neuvosto määritteli tarkoin sen tehtävät:

"a) yhtenäisen yleisvaltiollisen kansantaloussuunnitelman, sen toteuttamisjärjestyksen ja -keinojen laatiminen,

b) tuotanto-ohjelmien ja eri virastojen suunnitelmaehdotusten käsittely ja niiden yhteensovittaminen yleisvaltiollisen suunnitelman kanssa sekä alueellisten talousorganisaatioiden ehdotusten sovittaminen kansantalouden kaikille aloille..."

Talouden kasvun ja alojen välisten, liittotasavaltain keskeisten sekä kansainvälisten yhteyksien laajentumisen myötä Gosplanin tehtävät ovat kasvaneet ja monimutkaistuneet, sen tehtävät ja rakenne ovat muuttuneet sekä suunnittelun muodot ja metodit parantuneet. Erityisen paljon Gosplanin merkitys lisääntyi siirryttäessä uuteen teollisuuden ja muiden kansan-

talouden alojen suunnittelu- ja kannustusjärjestelmään.

Nykykaudella Gosplanin tärkein tehtävä on NKP:n ohjelman ja hallituksen ja puolueen ohjeiden pohjalta laatia valtiolliset pitkäntähtäimen- ja vuosisuunnitelmat, jotka turvaavat Neuvostoliiton kansantalouden tasasuhtaisen kehityksen, talouden jatkuvan kasvun ja yhteiskunnallisen tuotannon ja perussijoitusten tehokkuuden kasvun tavoitteena kommunismin aineellis-teknisen perustan luominen, kansan elintason jatkuvan nousun turvaaminen, maan puolustuskyvyn lujittaminen ja voiton turvaaminen taloudellisessa kilpailussa johtavien kapitalististen maiden kanssa.

Toiminnassaan Gosplan nojautuu liittotasavaltojen suunnittelukomiteoihin, Neuvostoliiton ministeriöihin ja virastoihin, Neuvostoliiton Tiedeakatemiaan ja Neuvostoliiton ammattiliittojen keskusjohtoon. Niiden avulla se laatii luonnokset pitkäntähtäimen suunnitelmiksi sekä viisivuotis- ja vuosisuunnitelmien luonnokset Neuvostoliiton taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle ja kokonaisohjelmat erillisten taloudellisten ja alueellisten ongelmien ratkaisua varten.

Laadittavien suunnitelmien perusteluja varten Gosplan ottaa huomioon asetettujen tavoitteiden saavuttamisen turvaavat toimenpiteet. Sellaisia ovat mm. yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden kohottaminen juurruttamalla nopeasti tieteen ja tekniikan saavutukset, kohottamalla tuotantoprosessien voimaperäistämistä, nopeuttamalla perusvarantojen ja tuotantokapasiteetin käyttöä, kohottamalla varantojen tuottoa sekä vähentämällä tuotteiden työn- ja aineenkulutusta.

Ratkaistakseen nämä tehtävät Gosplan laatii yhdessä tieteen ja tekniikan Valtionkomitean kanssa tieteellisten tutkimustöiden projektisuunnitelmat sekä suunnitelmaluonnokset tieteen ja tekniikan saavutusten käytölle kansantaloudessa.

Yhdessä näiden kanssa kehitetään toimenpiteitä, jotka turvaavat systemaattisen työn tuottavuuden kasvun ja työvoimavarojen rationaalisen käytön kaikilla talousalueilla, liittotasavalloissa ja maassa yleensä.

Suunnitelmissa otetaan huomioon myös neuvostokansan elintason, kulttuurikehityksen, sivistyksen ja terveydenhoidon yksityiskohtainen ohjelmointi.

Gosplan laatii yhdessä ministeriöiden ja virastojen kanssa ehdotukset Neuvostoliiton kansantalouden kehityssuunnitelmien koordinoimiseksi muiden Taloudellisen keskinäisavun neuvoston (SEV) jäsenmaiden kansantalouksien kehityssuunnitelmien kanssa, toimenpiteiksi taloudellisten ja tieteellis-teknisten toimenpiteiden lisäämisestä muiden ulkovaltojen kanssa sekä ehdotukset ulkomaankaupan kehityssuunnitelman luonnoksiksi.

Gosplanilla on vastuu valtiollisen suunnittelun tieteellisen tason nostamisesta, kansantalouden kehityssuunnitelmien taloudellisesta perustelusta, niiden tasasuhtaisuudesta ja tuotantovoimien oikeasta sijoittelusta.

Se sopeuttaa yhteen talousalojen ja -alueiden, liittotasavaltojen kehityssuunnitelmat ja muut kansantaloussuunnitelman osat ja osoittimet sekä huolehtii kansantalouden kehityksen määräsuhteista perustellen tieteellisesti I ja II teollisuusalan keskinäissuhteet yhteiskunnallisessa tuotannossa[10]. Gosplan huolehtii myös oikeista määräsuhteista teollisuuden ja maatalouden, tuotannon ja rakennustoiminnan, tuotannon ja liikenteen, vähittäiskaupan tavaranvaihdon ja väestön maksullisten palvelusten välillä yhtäältä ja väestön rahatulojen kanssa toisaalta, sekä muista tär-

[10] Marxilainen uusintamisteoria jakaa koko aineellisen tuotannon kahteen ryhmään: I alue (ryhmä) käsittää tuotantovälineiden tuotannon ja II ryhmä kulutustavaroiden tuotannon.

keistä taloudellisista määräsuhteista.

Neuvostoliiton Gosplanilla on nykyisin suuret valtuudet. Ministeriöiden ja virastojen asettamien suunnittelutehtävien lisäksi se vahvistaa kansantalouden määräsuhtaiselle kehitykselle tärkeiden hyödykkeiden tuotannon osoittimet sekä tiettyjen hyödykkeiden tase- ja jakosuunnitelmat, vahvistaa tehtävät raaka-aineiden, materiaalien, energian ja polttoaineen normien alentamiseksi, rakennus- ja asennustöiden suunnitelmat ja suunnitelmaluonnokset tutkimustoiminnalle ja projektiorganisaatioiden toiminnalle. Gosplanin tehtäviin kuuluu myös valvoa suunnitelmien täyttämistä, ottaa selville tuotannon tulevalle kehitykselle ja sen tehokkuuden kohottamiselle tarpeelliset reservit, selostaa hallitukselle suunnitelman täyttämistilannetta sekä laatia ja esittää ministerineuvostolle korjausehdotukset kansantalouden kehityksen määräsuhteiden tasapainottamiseksi.

Toimivaltansa puitteissa Gosplan tekee kaikkia ministeriöitä, virastoja ja muita organisaatioita velvoittavia päätöksiä. Se johtaa metodisesti kansantalouden suunnittelua, organisoi yhdessä Neuvostoliiton Tiedeakatemian kanssa tieteellistä tutkimustoimintaa kansantalouden kehityksen yleistaloudellisista ongelmista. Sillä on oikeus kiinnittää Neuvostoliiton Tiedeakatemia, liittotasavaltojen tiedeakatemiat, yksityisten alojen tiedeakatemiat, tieteelliset tutkimusinstituutit ja -laitokset, suunnittelu- ja muut elimet, virastot ja laitokset sekä yksityiset tiedemiehet, spesialistit ja tuotannon johtavat työntekijät tutkimaan erillisiä kansantaloudellisia ongelmia ja laatimaan luonnosehdotuksia.

Neuvostoliiton Gosplanin johdon muodostavat suunnittelukomitean puheenjohtaja, varapuheenjohtajat ja Gosplanin jäsenet. Gosplanissa on myös muodostettu kollegio, johon kuuluvat Gosplanin puheenjohtaja (kollegion puheenjohtajana), varapuheenjohtajat ja

muut Gosplanin johtavat työntekijät.

Gosplanin koneisto muodostuu alakohtaisista ja yhdistetyistä jaostoista. Alakohtaiset jaostot muodostuvat teollisuusalojen, maatalouden, liikenteen, kaupan, ulkomaankaupan, kulttuurin ja sivistyksen, terveydenhoidon, asunto- ja julkisen rakennustoiminnan ja kaupunkikehityksen sekä julkisten palvelusten jne. mukaisesti. Ottaen huomioon valtiollisten sekä liittotasavaltojen ministeriöiden ja virastojen esitykset jaostot laativat alojensa mukaisesti sekä pitkäntähtäimen että vuosisuunnitelmat.

Työvoima-, rahoitus- ja kustannusosastojen sekä tieteen ja tekniikan saavutusten kansantalouteen juurruttamisen yleisen osaston on turvattava alojen välttämättömät yhteydet ja niiden määräsuhteet kansantalouden yleisten osoittimien mukaisesti, ts. työn ja työpalkan, varojen ja omakustannushinnan, tieteen ja tekniikan tuotantoon juurruttamisen osoittimet jne.

Yleiset osastot (kansantaloussuunnitelman yleinen jaosto, alueellisen suunnittelun ja tuotantovoimien sijoittelun jaosto, perussijoitusten yleinen jaosto, aineellisten taseiden ja jakosuunnitelmien yleinen jaosto) laativat kansantaloussuunnitelmat sekä koko maata varten että liittotasavalloittain. Niiden tehtävänä on turvata kansantalouden eri alojen välttämätön yhteys ja tasasuhtaisuus, valmistella osoitinjärjestelmä ja suunnitelmien laadinnan muodot ja metodiset ohjeet, analysoida kansantaloussuunnitelmien käyttöä ja valmistella selostukset Gosplanille ja ministerineuvostolle.

Gosplanin yhteydessä toimii myös valtiollinen erityiskomitea, joka suorittaa kansantalouden alojen ja suurimpien yritysten kehityksen ja sijoittelun, talousalueiden erikoistumisen ja kokonaiskehityksen sekä suurten rakennuskokonaisuuksien peruskaavojen asiantuntijatarkastuksen.

Gosplanin yhteydessä toimii virastojen välinen ko-

missio, joka johtaa talousreformin toteuttamista kansantaloudessa, tutkii ja yleistää kokemuksia uuden taloudenhoitojärjestelmän soveltamisesta sekä kehittelee suunnittelun ja taloudellisen kannustuksen tulevan kehityksen ongelmia, valmistelee sekä yleisliittolaisten että liittotasavaltojen ministeriöiden ja virastojen kanssa ehdotukset tuotannon johdon organisaation parantamiseksi.

Gosplanin tietokonekeskus tuottaa laskelmat suunnitelmien osoittimista sähköisen tietojen käsittelyn avulla. Gosplanin yhteydessä on myös Tieteellisen talouden tutkimusinstituutti, Tieteellinen suunnitelmien ja normatiivien tutkimusinstituutti, Liikenteen kokonaisongelmien tieteellinen tutkimusinstituutti, Tuotantovoimia tutkiva neuvosto. Gosplan julkaisee omaa lehteä "Planovoje hozjaistvo" (Suunnitelmatalous).

Neuvostoliiton ministerineuvoston alainen valtion hintakomitea

Suunnittelujohdon tärkeimpiin tehtäviin kuuluu hintojen suunnittelu.

Käytännön työtä maan suunnitelmallisen hinnanmuodostuksen parantamiseksi johtaa Neuvostoliiton ministerineuvoston hintakomitea. Sen tehtäviin kuuluu yhtenäisen hinnanmuodostuspolitiikan turvaaminen kansantalouden ketjun kaikissa renkaissa; hintajärjestelmän parantaminen ja hinnanmuodostuksen menetelmien kehittäminen siten, että hinnoissa entistä paremmin heijastuisivat yhteiskunnallisesti välttämättömät kulut; hyödykkeiden tuotannosta ja realisoinnista johtuva oikea-aikainen hintojen muutos; hintojen roolin lisääminen kansantaloudelle ja väestön hyödykkeille välttämättömän tuotannon kannustamisessa, tavaravalikoiman laajentamisessa ja parantamisessa,

laadun parantamisessa ja lajikkeiden kestävyydessä ja lujuudessa.

Hintakomitea on velvollinen turvaamaan kansantalouden eri aloilla tuotettavien samantapaisten hyödykkeiden hintojen yhtenäisyyden, se johtaa uusien tuotteiden hintojen määrittelyä, tarkistaa vanhentuneiden lajikkeiden hinnat, sille kuuluu myös operatiivinen hintojen säännöstely ja hintojen oikean soveltamisen valvonta.

Valtion hintakomitea toimii myös yleisliittolaisena elimenä johtaen samanaikaisesti myös liittotasavaltojen ministerineuvostojen alaisten hintakomiteoiden toimintaa.

SNTL:n ministerineuvoston alainen valtion aineellis-tekninen huolintakomitea (Gossnab)

Aineellis-tekninen huolto yhtenä kansantalouden erityisalana vaikuttaa aktiivisesti sekä tuotantovälineiden tuotantoon että kansantalouden kaikkien alojen turvaamiseen tuotantovälineillä, vaikutus ulottuu myös optimaalisten tuotannon ja kuljetuksen välisten yhteyksien luomiseen sekä yhteiskunnallisen tuotannon kokonaisprosessin nopeuttamiseen.

Kansantalouden aineellis-teknisen huollon suunnittelu tapahtuu Gosplanissa, liittotasavaltojen suunnittelukomiteoissa sekä yleisliittolaisissa ministeriöissä ja virastoissa, jotka käyttävät apunaan teollisuuden ja maatalouden tuotteiden aineellisten taseiden järjestelmää.

Neuvostoliiton ministerineuvosto vahvistaa aineelliset taseet ja tärkeimpien tuotealojen jaon samanaikaisesti kuin se vahvistaa kansantaloussuunnitelman. Joidenkin tuotteiden — pääosiltaan täydennystä varten tarkoitettujen koneenrakennustuotteiden osalta —

aineelliset taseet ja jakosuunnitelmat vahvistaa Gosplan.

Neuvostoliiton valtion huolintakomitea on yleisliittolainen elin, jolle kuuluu aineellis-teknisen huolinnan johto. Kaikkiin liittotasavaltoihin muodostetaan vastaava aineellis-teknisen huollon keskusvirasto, ne ovat samanaikaisesti tasavaltojensa ministerineuvostojen sekä Neuvostoliiton huolintakomitean alaisia.

SNTL:n ministerineuvoston valtiollisen aineellis-teknisen huolintakomitean tärkeimpiä tehtäviä ovat aineellis-teknisen huolinnan suunnitelmien realisointi, alojen välisten kooperoitujen toimitusten turvaaminen sekä huolintakomitean nimiluetteloon kuuluvien hyödykkeiden jako kuluttajille.

Valtion huolintakomitean tehtävänä on hyödykkeiden tuottajien ja kuluttajien välisten rationaalisten yhteyksien luominen ja tuotantolaitosten välisten pitkäaikaisten suorien yhteyksien laajentaminen. Se valvoo ministeriöiden, virastojen ja tuotantolaitosten toimitussuunnitelmien toteutumista määräaikaan.

Neuvostoliiton huolintakomitea suunnittelee ja toteuttaa määrättyjä toimenpiteitä organisoidakseen ja kehittääkseen tukkukaupan varustamista välineistöllä, materiaaleilla ja puolivalmisteilla ja muodostaa sitä varten välttämättömän kauppojen ja kauppatukikohtien verkoston. Yhdessä Gosplanin, ministeriöiden ja virastojen kanssa huolintakomitea laatii konkreettisen luettelon tuotteista, joilla tapahtuva huolinta voi kulkea tukkukaupan kautta. Samalla se pyrkii etsimään ja realisoimaan ylimääräiset ja käyttämättä jääneet materiaalit ja muut aineelliset arvot, joita tuotantolaitoksille ja organisaatioille on jäänyt yli normien organisoidakseen niiden myynnin alennetuin hinnoin omien kauppakeskustensa kautta.

Huolintakomitean ja sen yhteydessä toimivien keskushallintojen ja muiden komiteain yhtenäiseen järjestelmään kuuluvat myös aineellis-teknisen huollon,

öljytuotteiden huollon ja markkinoinnin tärkeimmät hallinnot liittotasavalloissa sekä aineellis-teknisen huollon keskushallinto Venäjän federaation alueilla.

Alueelliset huolintaelimet tukikohtineen ja huolintaverkostoineen suorittavat alueillaan toimivien yritysten tarjoamien aineellisten resurssien varantojen realisointia. Ne valvovat myös tuotteiden vientiä kyseiseltä alueelta maan muille alueille.

Neuvostoliiton valtion rakennuskomitea

SNTL:n ministerineuvoston alainen valtion rakennuskomitea (Gosstroi) toimii yleisliittolaisena elimenä. Sen perustehtäviin kuuluu yhtenäisen teknisen politiikan johtaminen ja teknisen edistyksen, laadun parantamisen, rakennusaikojen lyhentämisen, rakennusteollisuuden kehityksen, kustannusarviolaskennan parantamisen turvaaminen ja Neuvostoliiton hallituksen sekä liittotasavaltojen hallitusten rakennustoimintaa koskevien päätösten täyttämisen valvonta.

Neuvostoliiton valtion rakennuskomitea osallistuu rakennusorganisaatioiden kapasiteetin kehityssuunnitelmien laadintaan, laatii ja vahvistaa tyyppipiirustusten suunnitelmat ja tieteellisten tutkimustöiden ja tieteellis-teknisen kehityksen tärkeimpien saavutusten tuotantoon juurruttamisen suunnitelmat sekä turvaa rakennuksille kustannusarviot.

Neuvostoliiton rakennuskomitean yhteyteen on perustettu valtiollinen komitea asunto- ja julkisten rakennusten rakentamista ja arkkitehtuuria varten, sen tehtävänä on johtaa kaupunkien, teollisuustaajamien ja maaseudun asutuskeskusten rakentamisen yhtenäistä politiikkaa ja johtaa myös asuntorakennusten, kaupunkien ja maaseudun julkisten rakennusten ja rakennelmien tyyppisuunnittelutöitä.

Neuvostoliiton ministerineuvoston tieteen ja tekniikan valtionkomitea

Tieteellis-teknisen vallankumouksen nopean kehityksen aikakaudella kasvaa tieteellis-teknisen edistyksen, tieteellisten tutkimustöiden ja tieteellisten kaadereiden koulutuksen suunnittelun tehtävä. Tieteen ja tekniikan kansantaloudellista merkitystä omaavat kehityksen pääsuunnat suunnitellaan SNTL:n ministerineuvoston tieteen ja tekniikan valtionkomiteassa Neuvostoliiton Tiedeakatemian ja Gosplanin myötävaikutuksella. Tieteen ja tekniikan kehityksen suunnitelmaluonnokset kansantalouden eri aloja ja liittotasavaltoja varten laaditaan yleisliittolaisissa ja liittotasavaltain ministeriöissä ja virastoissa.

Neuvostoliiton tieteen ja tekniikan valtionkomitealle kuuluu yhtenäisen valtiollisen politiikan johtaminen tieteellis-teknisen kehityksen alalla sekä kaikinpuolinen tieteen ja tekniikan saavutusten käyttäminen kansantaloudessa. Se johtaa tärkeimpien tieteellisten tutkimustöiden ja alojen välistä merkitystä omaavien töiden järjestelyn ja koordinoinnin suunnittelua, turvaa maan tieteellis-teknisellä informaatiolla ja valvoo tieteen ja tekniikan saavutusten juurruttamista tuotantoon sekä hoitaa ulkomaisia yhteyksiä tiedettä ja tekniikkaa koskevissa yhteistyökysymyksissä.

Yhdessä Neuvostoliiton Tiedeakatemian ja ministeriöiden ja virastojen kanssa tieteen ja tekniikan valtionkomitea laatii ehdotukset tieteen ja tekniikan kehityksen pitkän tähtäimen pääsuunnista sekä ehdotukset kansantaloudellisesti merkittävien tieteellisten tutkimustöiden käytöstä.

Komitea laatii ja vahvistaa alojen välisten tärkeimpien tieteellis-teknisten ongelmien luettelon vahvistaen sen mukaisesti pitkän aikavälin- ja vuosisuunnitelmat, johtaa automaattisten tietojenkäsittelykoneiden ja ohjausjärjestelmien kehittämistä ja niiden juurrutta-

mista kansantalouteen, määrittelee yhteistyössä Gosplanin ja valtionvarainministeriön kanssa tieteelliseen tutkimustyöhön ja tieteeseen ja tekniikkaan tarvittavien määrärahojen suuruuden, suunnittelee toimenpiteitä tieteellisten laitosten aineellis-teknisen perustan parantamiseksi ja niiden turvaamiseksi tarpeellisella laitteistolla, kojeilla ja näytteillä sekä suunnittelee tieteellisten kaadereitten koulutusta ja tekee ratkaisuja kaadereitten käytön parantamisen hyväksi.

SNTL:n ministerineuvoston työn ja työpalkan valtionkomitea

Ministerineuvoston alaisen työ- ja työpalkkakysymyksiä hoitavan valtionkomitean tärkeimpiä tehtäviä ovat ministeriöiden ja virastojen toiminnan valvonta kyseisillä aloilla, laki- ja asetusluonnosten laadinta työ- ja työpalkkakysymyksissä, alojen ja alueiden välisten palkkausolosuhteiden säännöstely, työn normituksen ja hinnoittelun koordinointi ja yhteyttäminen talousalojen ja -alueitten kesken, työpalkkojen systematisointi, insinööriteknisen henkilökunnan palkkausolosuhteiden tarkastus, työläisten ja toimihenkilöiden valtiollisen sosiaalivakuutuksen hoito, tieteellisten tutkimustöiden toteuttaminen työn ja työpalkan alalla sekä töiden koordinointi siltä osin kuin se tapahtuu ministeriöissä ja virastoissa.

Komitean yhteyteen on perustettu Työn tieteellinen tutkimusinstituutti, Teollisuuden työnormien keskustoimisto ja muita tutkimusorganisaatioita.

Neuvostoliiton ministeriöt

Teollisuuden ja muiden kansantalouden alojen suunnittelun ja hallinnon peruselimenä toimivat vastaavat

yleisliittolaiset ja liittotasavaltojen ministeriöt ja virastot. Nämä Neuvostoliiton ministerineuvoston muodostamat valtiollisen hallinnon keskuselimet johtavat vastaavia kansantalouden aloja, alan yrityksiä ja organisaatioita sekä kantavat vastuun oman alansa teollisuudesta ja kansantalouden kehityksestä, tieteellisteknisestä edistyksestä, tuotannon teknisen tason kohottamisesta, tuotettavien hyödykkeiden laadun paranemisesta ja maan tarpeiden mahdollisimman täydellisestä tyydyttämisestä hyödykkeillä, joita tuotetaan niiden alaisissa yrityksissä ja tuotantoaloilla.

Ministeriöiden tärkeimpänä tehtävänä on kasvun vauhdin ja tuotannon kaikinpuolisen tehokkuuden turvaaminen voimaperäistämällä tuotantoprosessia, käyttämällä mahdollisimman täydellisesti hyväksi tiedettä ja tekniikkaa, tuotantohenkilökunnan parhaiden kokemusten levittämisen avulla, parantamalla perusvarantojen käyttöä, käyttämällä tehokkaammin työvoima-, aineellisia ja rahoitusresursseja.

Öljy-, kaasu-, kemian-, koneenrakennus-, lääke-, selluloosa- ja paperiteollisuuden yleisliittolaiset ministeriöt johtavat välittömästi maan kaikille alueille sijoitettuja tuotantolaitoksia. Näiden alojen keskitetty johto johtuu tuotannon kehityksen erityispiirteistä. Esim. koneenrakennusteollisuus vaatii kehittyäkseen mahdollisimman laajaa erikoistumista ja yhteistoimintaa, koneiden osien ja kone-elinten yhdenmukaistamista sekä tieteellisten tutkimusten, suunnitteluorganisaatioiden ja -laitosten voimien yhdistämistä uusien, teknisesti parempien koneiden ja laitteiden rakenneratkaisujen löytämiseksi.

Myös rautatie-, meri- ja ilmaliikenne- ja ulkomaankaupan hallinto toteutuu vastaavissa yleisliittolaisissa ministeriöissä.

Useiden teollisuudenalojen (sähköenergia-, hiili-, sekä musta- että värimetallurginen teollisuus ja elintarviketeollisuus, liha- ja maitoteollisuus ja kalatalous)

johtamisen yleisliittolaiset ministeriöt toteuttavat vastaavien liittotasavaltojen ministeriöiden kautta. Niiden alaisuuteen kuuluvat mm. maatalous, rakennusorganisaatiot ja sosiaalis-sivistyksellinen toiminta (valistus ja koulutus, terveydenhoito, julkiset palvelukset, sosiaaliturva jne.).

Kommunistisen puolueen ja hallituksen toimintaohjeiden sekä Gosplanin metodisten ohjeiden mukaisesti toimivat ministeriöt laativat pitkän tähtäimen suunnitelmat ja vuosisuunnitelmat aloittain kansantalouden kehityksen perusosina.

Ministeriöt laativat kokonaissuunnitelmaluonnokset alakohdittain esim. hyödykkeiden tuotanto, uuden tekniikan juurruttaminen, tuotannon erikoistuminen ja kooperointi, perusinvestoinnit, työ, rahoitus, omakustannushinta, aineellis-tekninen huolinta jne.

Ministeriöt vahvistavat oman alansa yrityksille ja organisaatioille tuotannon kehityssuunnitelmat, tehtävät työssä, perusrakennustoiminnassa, rahoituskysymyksissä, uuden tekniikan juurruttamisessa ja aineellis-teknisessä huolinnassa sekä auttaa niitä pitkän aikavälin ja vuosisuunnitelmien laadinnassa.

Myös perusrakennustoiminnassa ministeriöillä on suuria oikeuksia. Ne jakavat perussijoitukset rakennuskohteiden mukaan, vahvistavat teknis-taloudelliset perusteet ja tehtävät toimivien yritysten uudelleenjärjestämiseksi ja uusien luomiseksi, turvaavat piirustukset ja kustannusarviot suunnitelluille rakennuskohteille, toimittavat tai järjestävät niille rahoituksen, välineistön, tarpeellisen materiaalin jne.

Ministeriöillä on vastuu siitä, että niiden alaiset yritykset saavat tarvitsemansa määrän raaka-aineita, polttoainetta, lämpö- ja sähköenergiaa, välineistöä ja muuta materiaalia, joka on välttämätöntä vuosisuunnitelman täyttämiseksi.

Tavoitteenaan tuotannon teknisen tason kohottaminen ja sen kaikinpuolinen voimaperäistäminen mi-

nisteriöt laativat ja vahvistavat tieteellisten tutkimusten ja kokeellisten suunnittelutöiden luonnokset pitkän aikavälin- ja vuosisuunnitelmia varten ja luonnokset tieteen ja tekniikan sekä kotimaisten että ulkomaisten saavutusten juurruttamiseksi tuotantoon.

Suunnittelutöitä ministeriössä johtavat suunnitteluja taloushallinnot. Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen kontrollinumeroiden perusteella ne laativat aloittaiset ja alueelliset talouden pitkän aikavälin- ja vuosisuunnitelmat (alueelliset = liittotasavalloittain sekä talousalueittain) sekä esittelevät kokonaissuunnitelmien kaikki osat vahvistettaviksi ministereille. Hallinnot organisoivat myös pitkän aikavälin suunnitelmien muokkauksen kaikilla ministeriöiden alaosastoilla sekä kyseisen alan laitoksilla ja yrityksillä.

Ministeriöiden tärkeimmissä keskushallinnoissa ja tuotannollisissa yhteisöissä sekä pitkän tähtäimen suunnitelmat että vuosisuunnitelmat muokataan suunnitelmaosastojen johdolla. Ne laativat kehityssuunnitelmien luonnokset alakohdittain ja jakavat tehtävät yritys- ja organisaatiokohtaisesti, tekevät muiden osastojen kanssa yhdessä johtopäätökset yritysten teknisistä, tuotannollisista ja rahoitussuunnitelmista, valvovat suunnitelmien täyttämistä sekä laativat ehdotukset toimenpiteiksi, joilla ilmenneet puutteet ja epäkohdat poistetaan.

Liittotasavaltojen suunnitteluelimet

Neuvostoliiton perustuslain mukaisesti myös liittotasavaltojen perustuslaeissa niiden korkeimmiksi valtiovallan toimeenpaneviksi elimiksi määritellään ministerineuvostot, jotka yhdistävät ja suuntaavat ministeriöiden, komiteoiden ja niiden alaisten laitosten toimintaa sekä suorittavat kansantaloussuunnitelmien täyttämiseen ja valtion budjetin toteuttamiseen liitty-

viä toimenpiteitä.

Alueellista suunnittelutoimintaa johtavat välittömästi liittotasavaltojen suunnittelukomiteat, jotka ovat sekä liittotasavaltojen ministerineuvostojen että Neuvostoliiton Gosplanin alaisia. Kansantalouden alakohtaishallinnosta johtuen tasavaltojen suunnittelukomiteain merkitys kokonaissuunnittelun tason kohottamisessa liittotasavaltojen ja suurten talousalueiden mukaisesti on merkittävästi kohonnut.

Liittotasavaltojen suunnitelmien laadintamenetelmät ja organisaatiomuodot ovat viime aikoina olennaisesti muuttuneet. Liittotasavaltojen suunnittelukomiteat vaikuttavat merkittävästi kansantalouden alojen kehitykseen ja niiden sijoitteluun. Niiden myötävaikutuksella on kaikissa tasavalloissa laadittu tuotantovoimien kehitys- ja sijoittelukaaviot aina vuoteen 1980 asti sekä parannettu olennaisesti viisivuotissuunnitelmien luonnosten taloudellista perustelua.

Liittotasavaltojen suunnittelukomiteat laativat kansantalouden kehityksen pitkän aikavälin ja vuosisuunnitelmat kaikille aloille, valmistelevat luonnokset tasavallan alueella sijaitsevien yleisliittolaisten ministeriöiden alaisten yritysten tuotannon kehityssuunnitelmista.

Kohottaakseen talouden kokonaiskehitystä ja tasasuhtaisuuden tasoa liittotasavaltojen suunnittelukomiteat laativat tärkeimmät taseet: yhteiskunnalliset hyödykkeet ja kansantulo, perusvarannot, väestön rahatulot ja kulutus, työvoimaresurssit, rahoitusmahdollisuudet; ja aineelliset taseet perusraaka-aineista, materiaaleista, polttoaineesta ja sähköenergiasta sekä laskevat yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuusosoittimet — työn tuottavuuden, tuotantovarantojen käytön jne.

Kokonaissuunnitelmat ja niiden taselaskelmat liittotasavaltojen suunnittelukomiteat laativat ministeriöiden ja virastojen antamien yleisliittolaisten minis-

teriöiden alaisten yritysten ja organisaatioiden suunnitelmaluonnosten pohjalta.

Liittotasavaltojen suunnittelukomiteoiden osuus on noussut myös suunniteltaessa väestön elintason kohottamista. Suunnittelukomiteat laativat ja esittelevät liittotasavaltojen ministeriöiden vahvistettaviksi maatalouden kehityssuunnitelmat koko tasavaltaa, autonomisia tasavaltoja, alueita ja aluepiirejä varten sekä kevyt- ja elintarviketeollisuuden ja paikallisen teollisuuden, vähittäiskaupan liikevaihdon, asuntorakennustoiminnan ja väestön kunnallisten ja julkisten palvelusten kehityssuunnitelmat.

Liittotasavaltojen suunnittelukomiteat laativat myös koulutus-, kulttuuri- ja terveydenhoidon kehityssuunnitelmat sekä koulujen, lastentarhojen ja -seimien, korkeakoulujen, teknisten koulujen, elokuvateattereiden, kulttuuritalojen, kirjastojen ja muiden kulttuurilaitosten, sairaaloiden, lomakotien ja parantoloiden kehityssuunnitelmat.

Toiminnassaan liittotasavaltojen suunnittelukomiteat nojautuvat yleisliittolaisiin ja liittotasavallan omiin ministeriöihin ja virastoihin sekä paikallisneuvostojen suunnittelukomiteoihin.

Paikalliset suunnitteluelimet

Autonomisissa tasavalloissa, piirikunnissa, alueilla, kaupungeissa ja piireissä suunnittelua toteuttavat vastaavien ministeriöiden ja työtätekevien neuvostojen toimeenpanevien komiteoiden yhteydessä toimivat suunnittelukomiteat. Ne laativat pitkän aikavälin- ja vuosisuunnitelmat paikallistalouden kehitykselle, jolla on tärkeä merkitys väestön aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämiselle.

Paikallisneuvostojen alainen taloudenhoito on monimutkainen sekä aineellisen tuotannon että tuotta-

mattomien alojen kokonaisuus, johon kuuluu ennen kaikkea paikallinen valtiollisista, kulutusosuuskunnallisista ja kolhoosiyrityksistä koostuva teollisuus. Kyseisten alojen suunnittelussa lähdetään siitä, että tuotteet tyydyttävät paikallisen väestön tarpeita, raaka-aineina pyritään käyttämään etupäässä paikallisia resursseja ja yleisliittolaisessa tai tasavaltalaisessa alistussuhteessa olevien teollisuuslaitosten tuotannon jätteitä ja sivutuotteita.

Paikallistasolla laadituissa maataloussuunnitelmissa otetaan huomioon maaperä ja ilmastolliset olosuhteet sekä eri vyöhykkeiden taloudelliset erityispiirteet, erikoistumisen laajentamismahdollisuudet, maaperärikkauksien, tekniikan, lannoitteiden ja rehun käyttö sekä yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden kohottaminen kolhooseissa ja sovhooseissa.

Paikallistalouden suunnitelmiin sisältyvät kaupunkien joukkoliikenteen kehityksen, tieverkoston ja yhteydenpitoverkoston ja -välineiden osoittimet. Julkisen talouden kehityssuunnitelmat kaupungeissa, asutuskeskuksissa ja maaseudulla laaditaan ottaen huomioon Yleisliittolaisten ja tasavaltojen ministeriöiden luonnokset, sillä niiden alaisuuteen kuuluu merkittävä osa kunnallisten laitosten ja asuntorakennusvarantojen hoidosta. Suunnitelmien tällainen koordinointi turvaa paikallisen väestön asunto-olosuhteiden ja julkisten palvelusten parantumisen.

Tärkeä osa paikallisneuvostojen suunnitelmissa on kaupan, ravitsemusliikkeiden, julkisten palvelujen, koulutuksen, kulttuurin ja terveydenhoidon kehityksellä.

Paikallisneuvostojen suunnittelukomiteat koordinoivat yhteen kaikkien alueella toimivien yritysten, laitosten ja organisaatioiden lastentarhoja ja -seimiä, kouluja, sairaaloita, klubeja, kirjastoja ja muita palvelulaitoksia sekä joukkokulutushyödykkeiden tuotannon kehitystä ja paikallisista raaka-aineista saata-

van rakennusmateriaalin tuotantoa koskevat rakennussuunnitelmat.

Käyttääkseen tehokkaammin materiaali- ja rahoitusresursseja paikallisneuvostot voivat yhdistää yrityksille ja laitoksille kyseistä tarkoitusta varten osoitetut varat.

Autonomisten tasavaltojen suunnittelukomiteat sekä alueelliset ja piirikunnalliset suunnittelukomiteat analysoivat tarkoin yleisliittolaisten ja tasavaltalaisten yritysten kehityssuunnitelmat ja ehdottavat tarpeen mukaan korjauksia ottaen huomioon luonnonvarojen, mies- ja naistyövoiman ja tuotantokapasiteetin järkiperäisemmän käytön.

Paikallisneuvostot ja niiden suunnittelukomiteat kontrolloivat tarkoin suunnitelmien täyttämistä asuntorakennus- ja kunnallisrakennustoimintaa, palvelulaitosten sekä kaupunkien ja asutuskeskuksien suurien kohteiden rakennustoimintaa myöten.

Laatiessaan talouden kehityssuunnitelmia paikalliset suunnitteluelimet käyttävät niiden perusteluissa laajasti hyväkseen taselaskelmia. Ne laativat myös polttoaineen tuotannon ja kulutuksen taseet, paikallisten rakennusaineiden taseet, maataloustuotteiden kokonaistuotannon taseet.

Paikalliset suunnittelukomiteat kiinnittävät suurta huomiota yhdistelmätaseiden laadintaan — työvoimareserveihin, väestön rahatuloihin ja menoihin jne. Ne suorittavat myös paikallisten budjettiluonnosten loppusilauksen.

Suunnitteluorganisaatio yrityksissä

Kansantalouden suunnittelussa ja hallinnossa mitä tärkein osa on tuotannollisilla yksiköillä — yrityksillä, rakennusorganisaatioilla, sovhooseilla ja kolhoo-

seilla, jotka ovat suunnitelmatehtävien välittömiä täyttäjiä.

Nojautuen ylempien elinten asettamiin tarkistusnumeroihin ne laativat tuotannon kehityksen pitkän aikavälin- ja vuosisuunnitelmien luonnokset, joissa ottavat huomioon kansantalouden hyödyketarpeiden tyydyttämisen ja tuotannon tehokkuuden edelleen lisäämisen. Samalla pyritään laajentamaan suoria yhteyksiä kuluttajayritysten kanssa tavoitteena turvata niiden korkealaatuisten tuotteiden ja tarvittavien lajikkeiden tarpeet.

Joukkokulutushyödykkeitä tuottavat yritykset laativat suunnitelmansa kauppayritysten tilausten pohjalta ja niiden kanssa tehtyjen sopimusten mukaisesti. Yrityksillä on oikeus ottaa vastaan tilauksia yli suunnitelmien, mikäli valmistus tapahtuu tilaajan raaka-aineista ja materiaalista tai niiden omista ylijäämämateriaaleista tai tuotantojätteistä.

Suunnitelmissaan yritykset pitävät silmällä tuotannon tehokkuuden nostamista, teknologisten prosessien voimaperäistämistä, työn tuottavuuden nostamista, omakustannushinnan alentamista ja tuotannon kannattavuuden kohottamista suunnitellen sen mukaisia toimenpiteitä. Ne ottavat huomioon myös tarkoituksenmukaisen tuotannon erikoistumisen, yhteistoiminnan, uuden tekniikan juurruttamisen, tuotteiden laadun kohottamisen, uusien tuotteiden valmistuksen ja edistyksellisten teknis-taloudellisten normien juurruttamisen välineistön, materiaalin, polttoaineen, sähköenergian, lämpöenergian ja muiden tuotannollisten resurssien käytössä.

Suunnitelmiin sisältyy suuri määrä osoittimia, jotka luonnehtivat taloudellisen toiminnan tulosten kohoamista.

Erityistä huomiota kiinnitetään sellaisten tärkeiden taloudellisten osoittimien laskelmiin kuin tuotteiden realisointi, voitto, kannattavuus ja voitoista ote-

tuista varoista muodostuvat taloudellisen kannustuksen rahastot.

Yrityksien viisivuotissuunnitelmien ja vuosisuunnitelmien laadinnasta vastaa talous- ja suunnitteluosasto. Yrityksen suunnittelu- ja talousosasto johtaa suunnittelun organisaation ja metodiikan täydellistymistä työosastoilla, auttaa niitä juurruttamaan taloudellisuutta ja valvoo suunnitelmien täyttämistä.

Suunnitelmien laadintaan ja niiden täyttämisen kontrolloimiseen ottavat aktiivisesti osaa yritysten yhteiskunnalliset järjestöt, työläiset ja toimihenkilöt sekä eri alojen spesialistit.

Nykyisin Neuvostoliitossa tehdään työtä kansantalouden ketjun kaikkien renkaiden johdon parantamiseksi ja täydellistämiseksi. Kuten NKP:n 24. edustajakokouksessa osoitettiin, eräs yhdeksännen viisivuotiskauden tärkeimmistä tehtävistä on kansantalouden hallintorakenteen jatkuva rationalisointi.

Johto- ja suunnittelujärjestelmän parantamiseksi edelleen pyritään entistä laajempaan taloudellis-matemaattisten metodien, ATK-koneiden ja -tekniikan sekä nykyaikaisten yhteydenpitovälineiden soveltamiseen.

III. Suunnitelmien laadinnan ja täyttämisen organisaatio

Kansantaloussuunnitelmien järjestelmä

Neuvostoliitossa on kehitetty taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen suunnitelmien johdonmukainen järjestelmä, joka on tarkistettu kommunistisessa rakennustyössä. Järjestelmään sisältyy kolme suunnitelmatyyppiä:

1) kansantalouden kehityksen pitkäaikaissuunnitelmat, jotka on suunniteltu useiksi viisivuotiskausiksi;

2) keskipitkät kansantalouden kehityssuunnitelmat — laadittu viisivuotiskausiksi;

3) kansantalouden kehityssuunnitelmat kuluvalle vuodelle.

Pitkäaikaisissa suunnitelmissa ennakoidaan suurimmat taloudelliset, sosiaaliset ja tieteellis-tekniset ongelmat. Esimerkiksi ensimmäisessä pitkäntähtäimen suunnitelmassa — Leninin johdolla laaditussa GOELRO-suunnitelmassa — asetettiin tehtäväksi rakentaa sosialistisen talouden perusta maan sähköistämisen avulla. Laadittaessa Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen pääperspektiivejä vuosiksi 1961—1980 otettiin huomioon tärkeimpien kansantaloudellisten ongelmien ratkaisumahdollisuuden sekä alueellis-tuotannollisten kokonaisuuksien luominen.

NKP:n 24. edustajakokous kiinnitti erityistä huomi-

ota pitkäaikaisten suunnitelmien kehittämiseen. Tämä liittyi kiinteästi tieteellis-teknisen vallankumouksen nopeaan kehitykseen, yhteiskunnallisen tuotannon mittasuhteiden voimakkaaseen laajenemiseen sekä siihen, että tärkeimpien taloudellisten ja sosiaalipoliittisten tehtävien ratkaisuaika ylittää viisivuotiskauden rajat.

Yhdeksännen viisivuotiskauden toimintaohjeisiin sisältyy Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen pitkäntähtäimen suunnitelmien laatiminen tieteellis-teknisen edistyksen ennusteiden, maan väestön kasvun, luonnonvarojen jne. pohjalta.

Väestön ja työvoimareservien kasvun ennusteiden laadinta, uusien hyötykaivannaisten, metsä- ja vesivarojen sekä tieteen ja tekniikan uusimpien saavutusten tehokkaamman käytön mahdollisuuksien arvioiminen kansantaloudessa suoritetaan Gosplanissa, sen tieteellisissä tutkimusinstituuteissa, Neuvostoliiton ministerineuvoston tieteen ja tekniikan valtionkomiteassa ja Neuvostoliiton tiedeakatemiassa yhdessä alueellisten tiedeakatemioiden, ministeriöiden ja liittotasavaltojen virastojen kanssa. Erillisten kysymysten ennusteet ja ratkaisuehdotukset ovat etukäteissuunnitelmien tärkeimpänä materiaalina, niitä käytetään pitkäaikaisten ja keskipitkien valtiollisten kansantaloussuunnitelmien luomisessa ja laadinnassa.

Nojautuen pitkäntähtäimen suunnitelmaan, jossa määritellään tärkeimmät strategiset sosiaalis-taloudellisten ja tieteellis-teknisten ongelmien ratkaisujen päälinjat, suunnitteluelimet kehittävät keskipitkät suunnitelmat käyttäen ennusteita apunaan.

Sosialistisen suunnittelun käytäntö todistaa, että viisivuotiskausi on kyllin riittävä monien suurten taloudellisten ja sosiaalisten kehitysongelmien ratkaisuille. Viisivuotissuunnitelmissa otetaan huomioon mm. olennaiset muutokset kansantalouden rakenteessa, yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden ja voi-

maperäisyyden kasvu, tasasuhtaisuuden turvaaminen kansantalouden kehityksessä, tuotantovoimien sijoittelun parantaminen maan eri alueilla. Viisivuotissuunnitelmissa otetaan niin ikään huomioon suuret sosiaaliset ohjelmat: asuntorakennus, tieteen kehitys, sivistys, kulttuuri, terveydenhoito jne.

Viisivuotissuunnitelmasta on nykyisin muodostunut suunnitelmien perusmuoto paitsi koko kansantaloudessa myös sen eri aloilla ja eri tuotantolaitoksissa. NKP:n 24. edustajakokouksen toimintaohjeiden mukaisesti yksityiset tuotantolaitokset, kolhoosit ja sovhoosit laativat omat vastaavat suunnitelmansa ja ottavat niissä huomioon suunnitelmien täyttämisen kuluttamalla mahdollisimman vähän työvoimaa, materiaalia ja taloudellisia resursseja.

Viisivuotissuunnitelmien pohjalle rakennetaan Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen vuosisuunnitelmat, jotka ovat koko kansantalouden ketjun renkaiden operatiivisen toiminnan suunnitelmia.

V. I. Lenin arvioi pitkän tähtäimen suunnitelmien merkityksen hyvin korkealle ja osoitti usein niiden konkretisoinnin välttämättömyyden vuosisuunnitelmissa. Hän kirjoitti, että perspektiivisuunnitelmaa "on täydennettävä, kehitettävä edelleen, korjattava ja sovellettava elämään tarkoin tutkittujen käytännön kokemusten pohjalta."

Leninin allekirjoittamassa asetuksessa Gosplanista osoitetaan, että j u o k s e v a t kansantaloussuunnitelmat on laadittava yksityiskohtaisesti ottaen huomioon käytettävissä olevat konkreettisen taloudellisen toiminnan olosuhteet.

Vuosisuunnitelmissa otetaan huomioon tieteen ja tekniikan uusimmat saavutukset, työtätekevien luova aloitteellisuus ja vielä piilevät uudet mahdollisuudet tuotannon laajentamiseen ja sen tehokkuuden kohottamiseen.

Suunnitelmaosoittimien järjestelmä

Maan kansantalouden kehityssuunnitelmat laaditaan keskitetysti määriteltyjen osoittimien ja muotojen mukaisesti.

Suunnitelman osoittimien järjestelmä rakentuu siten, että kansantalous kokonaisuudessaan sisältyisi yhteen suunnitelmaan. Tätä varten Gosplan yhdessä liittotasavaltojen suunnittelutoimistojen, ministeriöiden ja virastojen kanssa laatii jo ennakolta, ennen suunnitelmaluonnoksen laatimista, suunnitelman osoittimet ja muodot sekä metodiset laadintaohjeet tiedottaen niistä kaikille suunnittelu- ja tilastointielimille.

Kutakin kansantalouden kehityssuunnitelmaa varten kehitetään oma osoittimien järjestelmä. Pitkäaikaisten kansantalouden kehityssuunnitelmien on muodostuttava laajennettujen osoittimien mukaisesti. Niiden ansiosta on mahdollista ottaa huomioon suurten taloudellisten ongelmien kaikki ratkaisumallit.

Suunnitelmien laadinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota tieteellis-teknisen prosessin perspektiivien oikeaan arviointiin sekä uusien luonnonvarojen hyväksikäyttöön teollisuudessa.

Viisivuotissuunnitelmat muokataan huomattavasti tarkemman osoitinjärjestelmän mukaan. Niihin sisältyy eri ministeriöille, hallintoaloille ja virastoille sekä liittotasavalloille määrättyjä tehtäviä. Viisivuotissuunnitelmien osoittimet ryhmitellään jaksoittain. Ryhmittelyn perustana ovat talouden yhdenmukaisuuden ja aloittaisten osoittimien tunnukset.

Kansantalouden viisivuotissuunnitelma koostuu seuraavista osista: 1) kansantaloussuunnitelman yhdistetyt osoittimet, 2) tieteellis-tekninen toiminta ja tieteen ja tekniikan saavutusten juurruttaminen kansantalouteen, 3) teollisuushyödykkeiden tuotanto, 4) maa- ja metsätalous, 5) liikenne ja tietoliikenne, 6) perusrakennustoiminta, 7) geologinen tutkimustoiminta, 8)

työ ja työvoima, 9) voitto, kannattavuus sekä tuotanto- ja kiertokulkukustannukset, 10) kauppa, 11) sosiaalipalvelut ja kunnallistalous, 12) koulutus, kulttuuri ja terveydenhoito, 13) kansan elintason kohottamisen yhdistetyt osoittimet, 14) aineelliset taseet, 15) tuotantovoimien sijoittelu ja liittotasavaltojen talouden kehitys, 16) ulkomaankauppayhteydet.

Suunnitelman yhdistettyyn osaan sisältyvät tärkeimmät taloudelliset osoittimet, jotka luonnehtivat kansantulon kasvun vauhtia ja sen jakaantumista kulutus- ja kasaantumisvarantoihin, teollisuustuotannon kasvun vauhtia, perusinvestointien määrää, väestön reaalitulojen kasvua, tavaran kiertokulkua jne.

Viisivuotissuunnitelmia laadittaessa annetaan suuri merkitys niille osoittimille jotka luonnehtivat tärkeimpiä tieteellisen tutkimustyön ja kokeellisen suunnittelun tehtäviä, tuotannon automatisointi- ja koneellistamistehtäviä ja edistyksellisen teknologian juurruttamista, uusien teollisuustuotteiden tuotantoa, uusien konemallien, laitteiden, kojeiden ja materiaalien kehittämistä ja tuottamista. Samalla luetteloidaan vanhentuneet ja tuotannosta pois vedetyt hyödykkeet.

Suunnitelman teollisuushyödykkeiden tuotantoa koskeva osa koostuu realisoitujen tavaroiden osoittimista, "A"- ja "B"-ryhmien hyödykkeiden tuotantokapasiteetista, luonnontuotteiden tuotantokapasiteetista pääaloittain (sähkön, teräksen, öljyn, kaasun, hiilen jne. tuotanto, tärkeimpien koneiden, kankaiden, jalkineiden jne. päälajien tuotanto), tuotteiden laatua luonnehtivista osoittimista jne.

Maatalouden viisivuotissuunnitelmissa määritellään osoittimet tärkeimpien maataloustuotteiden ja raakaaineiden valtion ostoille sekä kolhooseille ja sovhooseille annettavien koneiden, välineiden, varusteiden, sähkön ja lannoitusaineiden määrää luonnehtivat osoittimet sekä määritellään perusparannustöitä luon-

nehtivat osoittimet. Sekä edellämainitut että muut osoittimet määritellään koko Neuvostoliittoa ja eri liittotasavaltoja koskien.

"Liikenne- ja tietoliikenne"-osastoon sisältyvät osoittimet eri kuljetusmuotojen kapasiteetista, tietoliikenteestä, sekä näiden alojen aineellis-teknisen perustan kehityksen osoittimet.

Perusrakennustoiminnan suunnitelmaan kuuluvat osoittimet tuotantotehon ja perusvarantojen saattamisesta toimintaan, perussijoituksista rakennustoimintaan, suunnitteluun ja tutkimuksiin.

Kansantalouden alojen ja liittotasavaltojen talouden kehityssuunnitelmat laaditaan kokonaisvaltaisesti kaikkien kansantaloussuunnitelman osien mukaisesti.

Kansantalouden suunnitelmien muokkausvaiheessa käytettävät osoittimet jakaantuvat kahteen ryhmään: ohjeellisiin (joissa annetaan suuntaviivat) ja laskelmallisiin. Neuvostoliiton ministeriöissä, virastoissa ja liittotasavalloissa vahvistetaan niille osoitetut vahvistettavat suuntaviivat.

Neuvostoliiton ministeriöt, virastot ja liittotasavallat säätävät kansantalouden viisivuotissuunnitelmissa vain tärkeimmät osoittimet. Esim. teollisuudelle määritellään tehtävät tärkeimpien hyödykkeiden ja realisoitavien hyödykkeiden luontaismuodossaan oleva määrä, palkkavarantojen yleissumma ja työn tuottavuuden nousun vauhti; yleinen voiton summa; keskitettyjen pääomansijoitusten määrä, mukaanluettuna rakennustoiminta ja perusvarantojen sekä tuotantotehon käyttöönotto keskitettyjen pääomansijoitusten avulla; tärkeimmät tehtävät uuden tekniikan juurruttamisessa tuotantoon.

Maataloudessa viisivuotiskaudelle määritellään pysyvät tärkeimpien tuotteiden ostosuunnitelmat tuotteiden luontaismuodossa. Liikenteessä määritellään tavarankuljetuksen määrän osoittimet, kaupassa vähit-

täiskaupan vaihto valtiollisessa ja osuuskunnallisessa kaupassa.

Kansantalouden kaikkien alojen ja liittotasavaltojen suunnitelmien taloudelliseksi perustelemiseksi sovelletaan laskelmallisia osoittimia, jotka sisältävät ohjeiden ja määrien systeemin, aineellisten resurssien, perusvarantojen ja tuotantotehon käytöstä. Näihin liittyvät niin ikään yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuutta, nousua ja pääoman sijoituksia sekä uuden tekniikan tuotantoon juurruttamista koskevat osoittimet. Laskelmallisiin kuuluvat myös sellaiset tärkeät taloudelliset osoittimet kuin kansantaloudessa työskentelevien työläisten ja toimihenkilöiden määrä, hyödykkeiden ja niiden kuljetusten omakustannushinnan alentaminen ja maatalouden kokonaistuotanto.

Vuosisuunnitelmia varten muokataan laajempi ryhmä osoittimia kuin pitkän aikavälin suunnitelmia varten. Niissä muodostetaan huomattavasti yksityiskohtaisemmin lajinimikkein aineelliset taseet ja hyödykkeiden jakosuunnitelmat. Joka vuodeksi laaditaan ja vahvistetaan valtion budjetti, Valtion pankin luotto ja kassasuunnitelmat, ministeriöiden, virastojen ja yritysten rahoitussuunnitelmat sekä vienti-, tuonti- ja valuuttasuunnitelmat.

Neuvostoliiton kansantalouden kehityssuunnitelmat muodostavat mitä monimutkaisimman kokonaisjärjestelmän, jossa kansantalouden alojen kehityssuunnitelmat, teollisuudenalat, liittotasavaltojen suunnitelmat, alueiden, piirikuntien, autonomisten tasavaltojen, kaupunkien ja piirien, yritysten ja järjestöjen suunnitelmat harmonisesti niveltyvät toisiinsa.

Lähtien kommunismin rakentamisen tärkeistä tehtävistä kansantaloussuunnitelmissa määritellään kaikki tärkeimmät talouden kehityksen ja maan väestön elintason nousun osoittimet. Yleisvaltiollisissa suunnitelmissa muotoutuvat tuotannon kasvun vauhti ja tärkeimmät kansantaloudelliset määräsuhteet, samoin

niissä määritellään tärkeimpien kansantaloudellisten ongelmien ratkaisuaika ja käsittelyjärjestys tieteen ja tekniikan saavutusten kaikinpuolisen hyväksikäytön perustalla.

Näissä suunnitelmissa ennakoidaan kansantulon kasvun saavutusten optimaaliset osoittimet, kansantulon jako kulutukseen ja kasaantumiseen, rationaalinen tuotannollisten varantojen käyttö sekä aineellisten, työvoima- ja rahoitusresurssien järkiperäinen sijoittelu.

Suunnitelmia luotaessa kiinnitetään suurta huomiota teollisuustuotannon alarakenteen parantamiseen. Edellytetään niiden alojen voittopuolinen kehitys, joista maan talouden tekninen uudelleen varustaminen riippuu, määrätään optimaalinen suhde teollisuuden ja maatalouden kehityksessä, liikenteessä ja kansantaloudessa jne. Kansantaloussuunnitelmissa otetaan huomioon liittotasavaltojen ja suurten talousalueiden talouden kehityksen pääsuunnat, ennakoidaan toimenpiteet taloudellisen yhteistyön kehittämiseksi Neuvostoliiton ja SEV-maiden sekä muiden maiden kanssa ottaen huomioon kansainvälinen työnjako ja tuotannon erikoistuminen.

Kansantalouden ja teollisuuden alojen kehityssuunnitelmat laaditaan Neuvostoliiton ministeriöissä ja virastoissa, jotka kokonaan vastaavat mahdollisimman täydellisestä tarpeiden tyydyttämisestä kaikilla niillä hyödykkeillä, joita teollisuudessa tuotetaan.

Luotaessa kehityssuunnitelmia aineellisen tuotannon aloille ministeriöt tekevät vaihtoehtoisia laskelmia, jotka antavat mahdollisuuden valita teknisiin ja taloudellisiin ongelmiin kaikkein edullisimmat ratkaisut: vanhan tuotantolaitoksen uudistaminen tai kokonaan uuden tuotantolaitoksen rakentaminen, laitoksen optimaalisen tehon määrittäminen, tuotannon yhteistoiminnallistaminen ja kombinointi, erikoistuminen, taso, paras mahdollinen vaihtoehto tuotannon si-

joittelulle jne. Tärkeimpien kansantalousreservien järkiperäinen sijoittelu aloittain voi toteutua vain keskitetysti, yhtenäisen valtiollisen suunnitelman puitteissa, kansantalouden näköalojen tarkan taloudellisen perustelun ja kunkin alan roolin oikean arvioinnin avulla kommunismin aineellis-teknisen perustan luomisessa.

Liittotasavaltojen kokonaissuunnitelmien osuus kansantalouden suunnittelussa kasvaa jatkuvasti. Alueelliset suunnitelmat muokataan ottaen huomioon tasavaltojen erikoisuudet. Suunnitelmissa otetaan huomioon alueellisten tuotantokompleksien optimaalinen kasvu. Tällaisten kompleksien perustaminen mahdollistaa perustuotantovarantojen ja luonnonvarojen tehokkaamman käytön, nostaa jalostusastetta ja vähentää jätteitä.

Alueellisissa suunnitelmissa otetaan niin ikään huomioon rakennusteollisuuden kehitys ja sellaisten yritysten kehitys, jotka tuottavat kulutustavaroita kyseisen talousalueen väestön kulutukseen. Liittotasavaltojen suunnittelukomiteat muokkaavat alueellisten suunnitelmien luonnokset kutakin liittotasavaltojen alaista alaa varten sekä ehdotukset yleisliittolaisten ministeriöiden yritysten teollisuustuotteiden tuotannon projektisuunnitelmiin kyseisen tasavallan alueella.

Liittotasavaltojen suunnittelukomiteat esittävät alueelliset kokonaissuunnitelmat liittotasavaltojen ministerineuvostoille, jotka kaikinpuolisen käsittelyn jälkeen lähettävät ne Neuvostoliiton ministerineuvostolle ja Gosplanille.

Yritysten muokkaamilla suunnitelmilla on suunnitelmien muodostamisessa kansantalouden aloittain, liittotasavalloittain ja talousalueittain merkittävä osa.

Yritysten suunnitelmat laaditaan työläisten, insinööri-teknisten toimihenkilöiden, toimihenkilöiden ja yhteiskunnallisten organisaatioiden laajasti osallistu-

essa niihin. Yritykset laativat seikkaperäiset viisivuotissuunnitelmat osoittimien suuntaviivojen pohjalle, jotka on vahvistettu ylempien elimien taholta.

Nykyaikaisten suurten ja keskisuurten teollisuuslaitosten viisivuotissuunnitelmat muodostavat monimutkaisen tuotannollisten, tieteellis-teknisten ja taloudellisten osoittimien kokonaisuuden. Se laaditaan seuraavien osien mukaisesti: viisivuotissuunnitelman yleiset osoittimet, hyödykkeiden tuotanto ja realisointi, laitoksen tekninen kehitys ja tuotannon tehokkuuden nostaminen, normit ja normatiivit, perusrakennustyöt, aineellisten perusresurssien tarve, työ ja työpalkka, voitto, tuotannon kannattavuus ja tuotteiden omakustannushinta, taloudellisen kannustuksen varannot, rahoitussuunnitelma, yrityksen kollektiivin sosiaalinen kehitys.

Alakohtaiset ministeriöt ja tärkeimmät hallinnot antavat suurta apua yrityksille suunnitelmien laadinnassa. Ne turvaavat yrityksille suunnitelmien luomiseen tarvittavat muodot, osoittimet ja metodiset ohjeet, laativat ja vahvistavat määrätyssä järjestyksessä teknis-taloudelliset normatiivit, vaikuttavat erikoistumiskehitykseen, yhteistoimintaan ja rationaalisten taloudellisten yhteyksien luomiseen muiden laitosten kanssa.

Suunnitelmien laatimisen ja vahvistamisen organisaatio

Suunnitelmien laadinta tapahtuu kaikissa suunnittelujärjestelmän ketjun renkaissa lähes samanaikaisesti, vain pienin aikavälieroin. Jokaisen konkreettisen suunnitelman järjestys ja määräaika määritellään hallituksen päätöksillä.

Koko suunnitelmatyön luomisen, vahvistamisen ja täyttäjille viennin voi jakaa seuraaviin vaiheisiin: 1)

talouden tilanteen analysointi ja tärkeimpien tehtävien määrittely suunniteltavalle ajalle, 2) kansantalouden kehityksen suuntaviivojen luonnoksen laatiminen, 3) sen luominen viisivuotissuunnitelman luonnoksen suuntaviivojen mukaisesti jaoteltuna yksityiskohtaisesti vuosittain, 4) viisivuotissuunnitelman tarkastus ja vahvistus sekä suunnitelmatehtävien vienti täyttäjille (kaavio seuraavalla aukeamalla).

Viisivuotissuunnitelmien laatimista edeltää välittömästi Neuvostoliiton Gosplanin, ministeriöiden, virastojen, liittotasavaltojen ja tieteellisten laitosten suuri analyyttinen työ. Tämän työn prosessissa arvioidaan kansantalouden kehityksen saavutettu taso ja tieteen ja tekniikan saavutusten käyttömahdollisuudet. Kuluvan viisivuotissuunnitelman täyttämisen oikeaan arvioon kiinnitetään suurta huomiota. Suunnitelman laskelmoitu täyttyminen hyödykkeiden tuotannon, tuotantotehon kasvun, uuden tekniikan juurruttamisen, työpalkkavarannon, voiton määrän osalta ja monissa muissa osoittimissa täsmennetään moneen kertaan. Tällainen täsmennys on välttämätöntä siksi, että virheet ja väärät arviot suunnitelman täyttämisarvioissa johtavat virhelaskelmiin seuraavan kauden suunnitelmassa.

Samalla valmistaudutaan rinnastamaan tilastotietoja, jotka luonnehtivat talouden kehityksen lähtökohtaa, luonnoksen kaikkien kohtien ja osoittimien mukaisesti seuraavalle viisivuotiskaudelle.

Koko kansantalouden kehityksen lähtötason ja erillisten alojen syvällinen analyysi antaa mahdollisuuden selvittää ja yleistää kehittyneimmän kokemuksen, löytää epäsuhtaisuudet, jotka eivät vastaa talouden kehitystä. Analyysin yhteydessä kiinnitetään erityistä huomiota uusien tuotantotehojen parhaiden saavutusten mahdollisuuksien laajaan hyväksikäyttöön suunnitelman aikana, tuotteiden laadun kohotta-

miseen, työn tuottavuuden kasvuun ja aineellisten resurssien säästöön.

Neuvostoliiton ministeriöt, virastot ja liittotasavaltojen ministeriöt laativat ja lähettävät teollisuuslaitoksilta ja organisaatioilta tulleiden ehdotusten mukaisesti Neuvostoliiton Gosplanille ennakkolaskelmat kansantalouden alojen ja liittotasavaltojen talouden kehityksestä.

Samanaikaisesti keskeiset suunnitteluelimet, Neuvostoliiton Tiedeakatemia ja muut tieteelliset organisaatiot suorittavat tieteellistä tutkimustyötä maan talouden kehityksen tärkeimmistä ongelmista. Tutkitaan esim. kansan elintason kohottamisen tehokkaimpia teitä, kansantulon, sekä teollisuus- ja maataloustuotteiden tuotannon kohottamisen vauhdin ongelmia, tuotantovoimien sijoittelua maan eri alueille, kasteltavan pinta-alan kehitystä, yhteiskunnallisen tuotannon edistyksellistä rakennetta, tuotannon kasvun taloudellisten kannustimien käyttöä, teknisen kehityksen nopeuttamista ja tuotteiden laadun kohottamista. Suoritetaan laskelmia väestön lisääntymisestä ja työvoimareserveistä, arvioidaan niiden hyötykaivannaisten ja muiden luonnonvarojen määrän kasvua, joita pyritään saamaan kansantaloudelliseen kiertokulkuun.

Neuvostoliiton ministerineuvoston tieteen ja tekniikan valtionkomitea, Neuvostoliiton Gosplan ja muut organisaatiot kehittävät yhdessä samanaikaisesti tieteen ja tekniikan pääsuuntia ja tieteen ja tekniikan saavutusten käyttöä kansantaloudessa.

NKP:n keskuskomitean ja Neuvostoliiton ministerineuvoston suorittaman ehdotusten käsittelyn ja välttämättömien päätösten jälkeen alkaa toinen vaihe viisivuotissuunnitelmien laatimisessa — kansantalouden kehityksen viisivuotissuunnitelmien suuntaviivojen luonnostelun laatiminen. Luonnos muokataan Neuvostoliiton Gosplanissa yhdessä Neuvostoliiton Tiedeakatemian, liittotasavaltojen suunnittelukomiteoiden, mi-

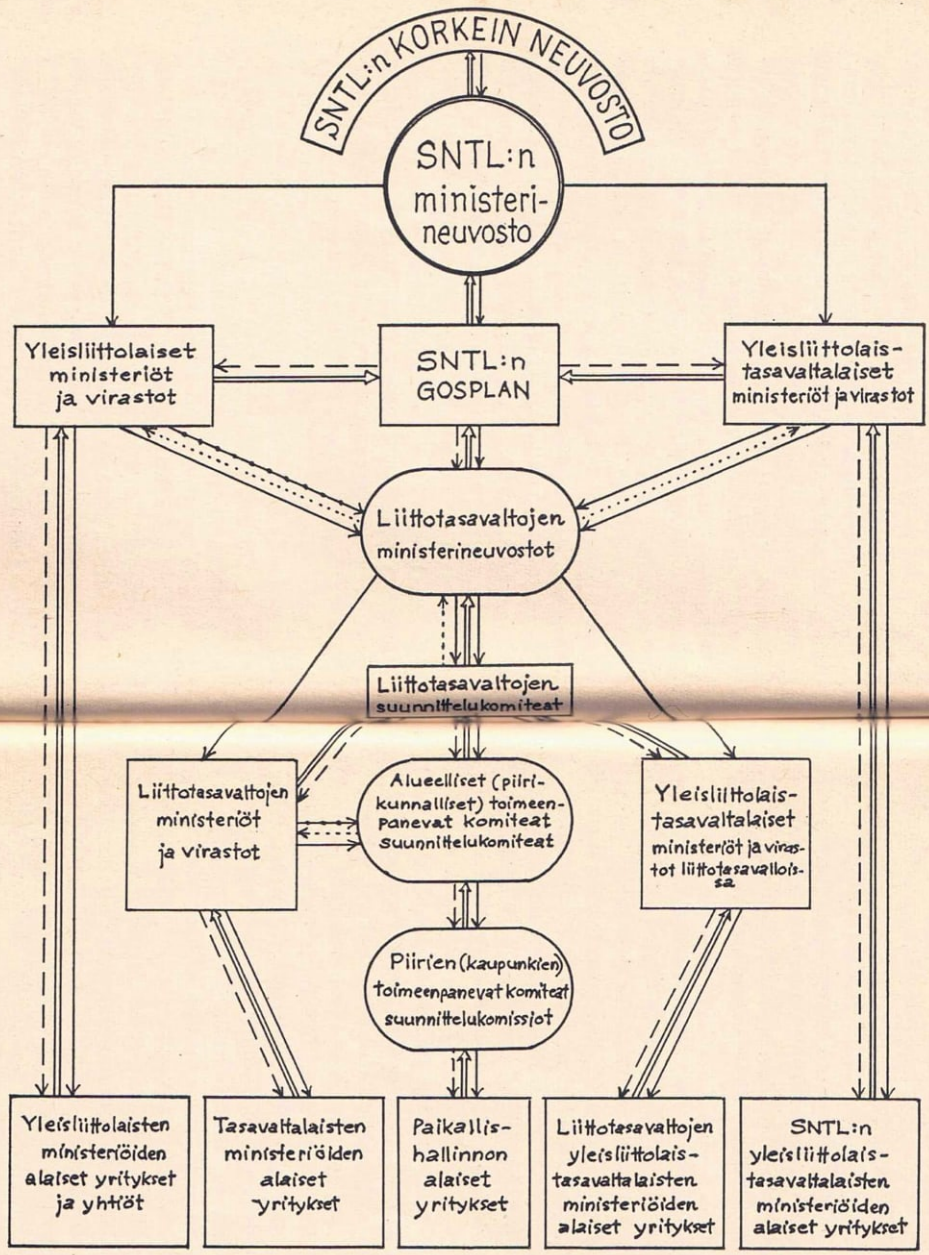

— — → Perussuunnat (toimintaohjeet), suunnitelman kontrollilukemat

⟹ Suunnitelmaluonnos

→ Vahvistettu suunnitelma

→ SNTL:n ministeriöiden suunnitelmaluonnosten kopiot liittotasavaltojen (alueiden, piirikuntien) alueella sijaitsevien talouksien mukaan.

..... → Tasavaltojen ehdotukset ministeriöiden suunnitelmaluonnoksiin.

nisteriöiden ja virastojen kanssa. Tässä yhteydessä käytetään varsin laajasti yritysten, kolhoosien, sovhoosien, rakennusjärjestöjen, tieteellisten tutkimusorganisaatioiden jne. ehdotuksia talouden kehittämiseksi tulevana viisivuotiskautena.

Neuvostoliiton Gosplan laatii, lähtien kansantalouden kehityksen tehtävistä, alustavan ehdotuksen talouden kehityksestä tulevalla viisivuotiskaudella ja tiedottaa siitä Neuvostoliiton ministeriöille ja virastoille sekä liittotasavaltojen suunnittelukomiteoille, jotka käyttävät saadun aineiston laatiakseen omat ehdotuksensa teknisestä ja taloudellisesta kehityksestä, kansantalouden ja teollisuuden alojen sijoittelusta sekä liittotasavaltojen talouden kehityksestä.

Neuvostoliiton ministeriöt ja virastot sekä liittotasavaltojen suunnittelukomiteat lähettävät ehdotuksensa taloudellisesta kehityksestä ja tieteellis-teknisestä edistyksestä Neuvostoliiton Gosplanille ja Neuvostoliiton ministerineuvoston tieteen ja tekniikan valtionkomitealle.

Ministeriöiden, virastojen ja tieteellisten organisaatioiden ehdotusten kaikinpuolisen tutkimisen ja käsittelyn jälkeen Gosplan laatii ohjeluonnoksen viisivuotissuunnitelmasta ja Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen perusosoittimista. Tämän luonnoksen Gosplan esittää NKP:n keskuskomitealle ja Neuvostoliiton ministerineuvostolle. Käsittelyn ja välttämättömien korjausten ja muutosten jälkeen luonnos esitetään koko väestön käsittelyyn. Sen jälkeen se tarkastetaan NKP:n edustajakokouksessa ja vahvistetaan ottaen huomioon ehdotukset, joita on tullut puolueen perusjärjestöiltä, puoluekonferensseilta, liittotasavaltojen kommunististen puolueiden edustajakokouksilta ja työtätekevien kokouksilta, ehdotukset, joita on julkaistu lehdistössä sekä ehdotukset, joita on tullut ilmi edustajakokouksen aikana.

Vahvistetuista toimintaohjeista johtuvat tehtävät

Gosplan tiedottaa ministeriöille ja virastoille sekä liittotasavaltojen ministerineuvostoille, jotka vuorostaan välittävät ne alaisilleen yrityksille ja organisaatioille.

Toimintaohjeiden vahvistamisen jälkeen alkaa viisivuotissuunnitelmatyössä kolmas vaihe — yksityiskohtaisen suunnitelman luominen. Yritykset ja organisaatiot laativat toimintaohjeiden ja niistä seuraavien tehtävien mukaan eri kansantalouden alojen kehityksen mukaisesti viisivuotissuunnitelmaluonnoksen vuosittain jaoteltuna.

Yritysten tärkein tehtävä viisivuotissuunnitelman laatimisessa on kansantaloudelle välttämättömien tärkeimpien tuotelajien tuotannon turvaaminen. Suunnitelmissa otetaan huomioon tuotantokoneiston uudistaminen, nykyaikaisen välineistön käyttöönotto, automatisoinnin, tietojenkäsittelykoneiden juurruttaminen, määritellään toimenpiteet tuotteiden laadun parantamiseksi, uusien lajikkeiden tuotannon aloittaminen ja vanhentuneiden lajikkeiden tuotannon lopettaminen, otetaan huomioon aineellisten resurssien tehokkaampi käyttö, raaka-aineen jätenormien alentaminen, materiaalin, polttoaineen, lämpö- ja sähköenergian kulutuksen alentaminen. Yritysten viisivuotissuunnitelmat muodostetaan vuosisuunnitelmista poiketen pyöristetyin osoittimin.

Yritykset lähettävät viisivuotissuunnitelmat organisaatioille, joiden alaisia ne ovat (ministeriöt, toimeenpanevat komiteat jne.). Samanaikaisesti tärkeimmistä osoittimista tiedotetaan alueellisille (piirikunnallisille) suunnittelukomiteoille, jotka käyttävät näitä tietoja alueellisten kokonaissuunnitelmien laatimisessa.

Neuvostoliiton ministeriöt, virastot ja liittotasavaltojen suunnittelukomiteat laativat yritysten ja paikallisten suunnitteluelinten ehdotukset yleistäen alueiden ja tasavaltojen kehityksen viisivuotissuunnitelmien luonnokset Neuvostoliiton Gosplanilta saatuja

osoittimia ja muotoja vastaavasti.

Kaikki aloittaisten ja alueellisten viisivuotissuunnitelmien tehtävät lähetetään konkreettisille toteuttajilleen — ministeriöille, keskushallinnoille, yrityksille jne. Liittotasavaltojen suunnittelukomiteoissa laaditut suunnitelmaluonnokset vahvistetaan näiden tasavaltojen ministeriöissä.

Neuvostoliiton ministeriöiden, virastojen ja liittotasavaltojen ministerineuvostojen viisivuotissuunnitelmien luonnokset esitetään Neuvostoliiton ministerineuvostolle ja kopiot niistä Neuvostoliiton Gosplanille. Jotkut viisivuotissuunnitelman osat lähetetään Neuvostoliiton ministerineuvoston valtionkomiteoille, esim. tieteellisten tutkimustöiden suunnitelmat ja tieteen ja tekniikan saavutusten tuotantoon juurruttamissuunnitelmat tieteen ja tekniikan valtionkomitealle.

Neuvostoliiton Gosplan tarkistaa ministeriöiden ja liittotasavaltojen virastojen suunnitelmaluonnokset, tekee niihin välttämättömät korjaukset ja muokkaa yksityiskohtaisen kansantalouden kehityksen viisivuotissuunnitelman koko maata käsittäväksi. Tämä suunnitelma välitetään Neuvostoliiton ministerineuvostolle, joka tarkastaa sen Neuvostoliiton ministeriöiden, virastojen ja liittotasavaltojen ministerineuvostojen auttamana.

Neuvostoliiton ministerineuvosto esittelee viisivuotissuunnitelman luonnoksen Neuvostoliiton korkeimman neuvoston täysistunnon käsiteltäväksi. Ottaen huomioon pysyvien komissioiden ja edustajien käsittelyn aikana tekemät huomautukset ja korjaukset korkein neuvosto hyväksyy lain Neuvostoliiton kansantalouden valtiollisesta kehityssuunnitelmasta.

Neuvostoliiton korkeimman neuvoston vahvistama viisivuotissuunnitelma välitetään Neuvostoliiton ministeriöille ja virastoille sekä liittotasavaltojen minis-

terineuvostoille ja edelleen viimeksi yrityksille ja organisaatioille. Kaikki toteuttajat tekevät omiin suunnitelmaluonnoksiinsa täsmennyksiä.

Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen vuosisuunnitelmat laaditaan yhtä johdonmukaisesti kuin viisivuotissuunnitelmatkin.

Neuvostoliiton Gosplan ja liittotasavaltojen suunnittelukomitea sekä Neuvostoliiton ministeriöt ja virastot tarkastavat suunnitelmaluonnoksensa ja laativat luonnoksen kansantalouden kehityksen valtiolliseksi vuosisuunnitelmaksi. Se tulee Neuvostoliiton ministerineuvostoon, joka tarkastuksen jälkeen esittää luonnoksen Neuvostoliiton korkeimmalle neuvostolle.

Suunnitelmaluonnos tarkistetaan korkeimman neuvoston pysyvissä valiokunnissa. Neuvostoliiton ministeriöiden, virastojen ja Gosplanin osallistuessa siihen, minkä jälkeen se käsitellään Neuvostoliiton korkeimman neuvoston täysistunnossa. Käsittelyn aikana tulleet korjaukset, huomautukset ja täydennykset huomioon otettuina korkein neuvosto hyväksyy lain Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen vuosisuunnitelmasta.

Tässä järjestyksessä tarkastetaan ja vahvistetaan vuosisuunnitelmat myös liitto- ja autonomisissa tasavalloissa. Osan ministeriöiden, virastojen ja liittotasavaltojen vuosisuunnitelmien tehtävistä suorittaa Neuvostoliiton Gosplan Neuvostoliiton ministerineuvoston toimeksiannosta.

Vahvistetun valtiollisen vuosisuunnitelman tehtävät johdetaan täyttäjilleen, ensin liittotasavaltojen ministeriöille, Neuvostoliiton ministeriöille ja virastoille ja sitten yrityksille ja organisaatioille. Saatujen tehtävien perusteella yritykset muokkaavat oman tuotannollis-taloudellisen toimintansa suunnitelman, teknis-, teollis- ja rahoitussuunnitelman ja organisoivat sen toteuttamisen.

Suunnitelmien täyttämisen organisaatio

Suunnittelun erottamattomana osana on suunnitelmien täyttämisen järjestelmä. Suunnitelmien täyttämisen tarkistustyötä johtaa Neuvostoliiton Gosplan ja muut suunnitteluelimet. Puoluejärjestöillä tässä asiassa on tärkeä asema.

Hyvin järjestetyllä toteuttamisen tarkistukselle on suuri merkitys suunnitelmakurinalaisuuden vahvistajana ja ministeriöiden, järjestöjen ja yritysten vastuunalaisuuden kohottajana. V. I. Lenin kiinnitti monessa yhteydessä talous- ja tilastotieteilijäin huomiota siihen että on välttämätöntä parantaa määriteltyjen suunnitelmien täyttämisen tarkistusta. "... talousmiesten, kynämiesten ja tilastotyöntekijöiden ei pidä jaaritella suunnitelmasta yleensä, vaan heidän pitää tutkia seikkaperäisesti suunnitelmiemme täyttöä, tässä käytännöllisessä työssä tekemiämme virheitä ja sitä, millä tavalla ne voidaan oikaista. Ellemme tätä tutki, olemme sokeita... Asiallinen talousmies ryhtyy tyhjänpäiväisten teesien laatimisen asemesta tutkimaan tosiasioita, numero- ja tilastotietoja, erittelee käytännöllisen kokemuksemme ja sanoo: siinä ja siinä on tehty virhe, joka pitää oikaista sillä ja sillä tavalla." (Lenin, Teokset 32 s. 129).

Suunnitelman täyttämisen tarkistus tapahtuu systemaattisesti. Automaattisten tietojenkäsittelykoneiden avulla luodaan mahdollisuudet informaation nopeaan saantiin suunnitelmien täyttämisestä ja sen yleistämisestä teollisuus-, rakennus-, liikenne- ja muille ministeriöille.

Suunnitelmien täyttämisen tarkistusta toteuttavat suunnitteluelimet, ministeriöt, liittotasavaltojen virastot, tilastoelimet, kansanvalvonta, rahoitus- ja luottolaitokset, paikalliset työtätekevien edustajain neuvostot.

Erittäin tärkeä osa suunnitelmien täyttämistä tar-

kistettaessa on yleisvaltakunnallisen tilastoinnin systeemillä. Neuvostoliiton tilastollinen keskushallinto (TsSU) ja sen paikalliset elimet saavat hallituksen määräämässä ajassa analysoivat ja yleistävät kaikkien yritysten ja organisaatioiden toimintaselostukset. Yhtenäisen ohjelman mukaisesti muokattuina nämä tiedot esitetään Neuvostoliiton ministerineuvostolle, Neuvostoliiton Gosplanille, liittotasavaltojen ministeriöille, virastoille, ministerineuvostoille ja puolue-elimille. Liittotasavaltojen ministerineuvostot, ministeriöt ja virastot selostavat neljännesvuosittain hallitukselle asetettujen suunnitelmien täyttämistä. Selostusten kopiot lähetetään Neuvostoliiton Gosplanille.

Käyttäen tilastoelinten, ministeriöiden, virastojen ja liittotasavaltojen materiaalia sekä omia johtopäätöksiään Neuvostoliiton Gosplan analysoi suunnitelmien täyttämisen ja laatii ehdotukset epäkohtien poistamiseksi.

Kun suunnitelmien täyttämisessä ilmenee suuria epäkohtia ja epäsuhtaisuuksia, hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja tekee päätöksiä jälkeenjääneiden alojen kehityksen nopeuttamisesta. Järjestelytoimenpiteiden ohella käytetään valtiollisia raaka-ainevarastoja, materiaaleja ja polttoaineita tuotannon jälkeenjäämisen voittamiseksi. Pääomasijoitusten lisärahoitusta varten aloilla, joilla tuotantoteho ei ole riittävän suuri, käytetään valtion budjettia, ja väestölle myytävien tavaroiden määrän lisäämiseksi tuotannon suunnitelmien täyttämisen ollessa kesken markkinointitavaroiden ja varantojen reservejä. Valtiollisten reservien käyttämiseen vaaditaan hallituksen päätöksiä, joissa myös ennakoidaan toimenpiteet riittämättömien raaka-aineiden, materiaalien, polttoaineen ja kulutustavaroiden tuotannon lisäämiseksi sekä määritellään reservien täyttämisen aikamäärät.

IV. Suunnittelun metodiset perusteet

Yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden ja kasvun vauhdin suunnittelu

Suunnittelun metodologia on yhtenäisen kansantalouden suunnitelman laatimismetodien ja yleisten periaatteiden kokonaisuus. Kansantaloussuunnitelmien erillisten osien ja osoittimien laatimiskeinot ja toimenpiteet muodostavat suunnittelun metodiikan.

Suunnittelun metodologian tärkeimpiin kysymyksiin kuuluu taloudellisen kehityksen vauhdin perustelu. Yhteiskunnallisen tuotteen ja kansantulon kasvun korkea vauhti on perustava ehto kansan elintason nopealle nousulle, perustava tekijä kommunismin aineellis-teknisen perustan rakentamiselle ja sosialismin voitolle kilpailussa kapitalismin kanssa.

A. N. Kosyginin selostuksessa NKP:n 24. edustajakokoukselle korostetaan: "Kansantulon kasvun nopean vauhdin turvaaminen ja sen oikea jako maan taloudellisen mahdin ja työtätekevien hyvinvoinnin kasvun etujen mukaisesti on perustava ongelma suunnittelussamme."

Tuotannon kasvun vauhdin suunnittelun perustelemiseksi määritellään ennen kaikkea kansantalouden tarpeet teollisuustuotteiden ja maataloustuotteiden kunkin lajin osalta. Tämän tarpeen suuruus sidotaan väestön rahatulojen määrän ja kasvun vauhdin kans-

sa, pääomasijoitusten ja rinnakkaisalojen eri tuotelajien tarpeiden kanssa. Otetaan huomioon tuotteiden tarve kiertokulkuvarantojen, valtiollisten reservien ja viennin kasvua varten.

Sen jälkeen määritellään työn tuottavuuden kasvu, joka on tärkeimpänä tekijänä tuotannon kasvun nopean vauhdin ylläpidossa.

Työn tuottavuuden kasvun nopea vauhti johtuu tieteen ja tekniikan saavutusten laajasta juurruttamisesta kansantalouteen, tuotannon automatisoinnin ja mekanisoinnin merkittävästä kasvusta, ja edistyksellisistä rakenteellisista hyppäyksistä kansantalouden eri aloilla.

Tuotannon suunniteltu kasvun vauhti perustuu tuotantotehon taselaskelmiin ja varantojen tuottoon (kts. V luku). Tärkeänä tekijänä tuotannon kasvun vauhdin nopeuttamisessa on entistä rationaalisempi raaka-aine- ja materiaalireservien käyttö, mukaan luettuina toisarvoisten raaka-aineiden ja polttoaine-energian resurssien ja tuotannon jätteiden täydellisempi käyttö kansantaloudessa.

Suunnitelmissa otetaan huomioon täydellisempi työvoimareservien rationaalinen käyttö. Ensiarvoinen merkitys on niiden oikealla jaolla tuottavan ja tuottamattoman alueen välillä. Tässä yhteydessä on sanottava, että Neuvostoliitossa tuottamattomilla aloilla työskentelevien ominaispaino kasvaa jatkuvasti ja tuottavassa työssä olevien määrä suhteellisesti pienenee.

Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana korkean ja keskiasteen sivistyksen saaneiden spesialistien valmistuksen huomattavan lisääntymisen, yleiseen pakolliseen keskikouluun siirtymisen, terveydenhoidon parantamisen sekä lastentarhojen ja -seimien, parantoloiden ja lomakotien määrän lisäämisen vuoksi valistus- ja terveydenhoidon alalla työskentelevien määrän kasvuvauhti ylittää työläisten ja toimihenkilöiden

yleisen kasvuvauhdin maassa. Tällainen kehitys on suunniteltu niin ikään tieteenaloilla ja palveluammateissa toimivien sekä väestön sosiaalipalvelussa työskentelevien osalta.

Aineellisen tuotannon aloilla työskentelevien lukumäärän kasvun vauhti on alhaisempi kuin koko kansantaloudessa. Se on selitettävissä taloudellisen kasvun ehtojen muuttumisella. Kun Neuvostoliiton kansantalous aiemmin kehittyi etupäässä ekstensiivisten tekijäin vaikutuksesta — työläisten lukumäärän lisääntymisen ja pääomansijoitusten korkean vauhdin lisäämisen avulla — niin nykyisin ekstensiivisen kasvun mahdollisuudet on suurelta osalta käytetty loppuun ja tuotannon kasvun intensiiviset tekijät — perusvarantojen ja tuotantotehon tehokkaampi käyttö, tuotantojätteiden tarkempi ja suurempi jalostuskäyttö, tuotteiden laadun parantaminen — ovat muodostuneet voittopuolisiksi. Tässä yhteydessä tuotannon kehitystä suunnitellaan toimivien tehojen ja mahdollisuuksien rationaalisemman ja täydellisemmän käytön avulla, uusimalla tuotantovälineistöä, juurruttamalla tieteen ja tekniikan saavutuksia sekä säästämällä työaikaa, koneita ja laitteita, raaka-aineita, polttoainetta ja energian käyttöä.

Suunnitelmien laadintavaiheessa kuluja verrataan saatuihin tuloksiin pyrkien siihen, että jokainen sijoitettu rupla antaisi maksimaalisen hyödyn .

Toimintaselostuksessaan NKP:n 24. edustajakokoukselle L. I. Brežnev osoitti: "...ongelman ydin on siinä, että jokaista kulutettua työ-, materiaali- ja finanssiyksikköä kohti on olennaisesti lisättävä tuotannon volyymia ja kansantuloa. Se viime kädessä onkin yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohottamista."

Suunnittelun tasemetodi

Suunnittelun tasemetodia sovelletaan analysoitaessa

ja määriteltäessä osoittimia suunnitelmakaudelle, analysoitaessa suunnitelman tehtäviä ja täyttämisen tarkistamista. Taseiden systeemin avulla saavutetaan suunnitelman yhtenäisyys, sen kaikkien osien tasapainoisuus, turvataan kansantalouden kehityksen tasasuhtaisuus, mukautetaan keskenään kansantulon jako ja tuotanto, teollisuus- ja maataloustuotteet. Tasemenetelmällä voidaan löytää epäsuhtaisuudet kansantalouden kehityksen eri aloilla, merkitä ja perustella uudet määräsuhteet.

Tasesysteemi, jota sovelletaan kansantalouden suunnittelussa, sisältää: perus- ja kiertokulkuvarantojen taseet, aineelliset taseet, työvoimataseet, finanssitaseet. Nämä taseryhmät ja samoin alojenvälinen tase, kansantulon tase ja yhteiskunnallisen tuotteen tase ovat perusosia kansantalouden taseissa.

Perus- ja kiertokulkutaseisiin kuuluvat tuotantotehon tase, perusvarantojen tase, kiertokulkuvarantojen tase, pääoman sijoitusten tase. Nämä taseet laaditaan suunnittelun kaikilla askelmilla. Ne antavat mahdollisuuden sitoa hyödykkeiden tuotannon volyymi (työ) tuotantotehoon ja perus- sekä kiertokulkuvarantoihin.

Kaikkein suurin taseryhmä, jota sovelletaan kansantaloussuunnitelmien laadinnassa, ovat aineelliset taseet. Nykyisin Neuvostoliiton Gosplan laatii yli 2 000 aineellista tasetta. Niihin kuuluvat esim. sähköenergian, öljyn, kaasun, kivihiilen, mustien metallien valssauksen, jalkineiden, sokerin, lihan, erilaisten koneiden, tuotantovälineiden, tärkeimpien maatalousraaka-aineiden jne. taseet. Aineelliset taseet muokataan seuraavan kaavan mukaan:

Resurssit	Jako (tarpeet)
1. Varastot suunnitelmakauden alussa	1. Tuotannolliset käyttötarpeet
2. Tuotanto	2. Perusrakennustoiminta
3. Tuonti	3. Valtiollisten reservien täydentäminen
4. Sisäisten resurssien mobilisointi	4. Vienti
	5. Markkinavaranto
	6. Muut tarpeet
	7. Varastot suunnitelmakauden lopussa
lopputulos	lopputulos

Aineellisten taseiden avulla sidotaan tuotteiden tarpeiden volyymit niiden tuotannon volyymimahdollisuuksiin. Esim. sähköenergian tarpeen laskelmat rinnastetaan hyödykkeiden valmistumisen volyymin ja kasvun vauhdin osoittimiin kaikilla aineellisen tuotannon aloilla, sekä tuotannollisten prosessien sähköistämisosoittimiin. Samalla käytetään edistyksellisiä normeja sähköenergian kulutuksessa tuoteyksikköä kohti. Samoin otetaan huomioon sähköenergian kulutuksen kasvun vauhti ja määrä joukkokulutuksessa, mahdollinen vienti ja sen kulutus sähkövoimalaitosten omiin tarpeisiin.

Koneiden, välineiden, laitteiden ja kojeiden tarpeet määritellään ottaen huomioon niiden käyttö kuluneiden ja vanhentuneiden koneiden, laitteiden ja välineiden korvaamiseen sekä uudistettujen yritysten konekannan täydentämiseen ja vaihtoon, toimivien yritysten tuotannollisen koneiston lisäämiseen, viennin ja reservien ja välineiden täydentämiseen. Laskelmissa otetaan huomioon mahdolliset koneiden vuorotyön kertoimien nousut, niiden remonttiajan lyhentäminen ja tuottavuuden lisääminen.

Eri tuotteiden aineelliset taseet laaditaan niiden luontaismuodossa. Jotkut aineelliset taseet, jotka käsittävät hyödykeryhmiä (tuotantovälineiden tase, joidenkin kulutustavaroiden lajikkeiden ryhmät), muodostetaan rahassa ilmaistuna. Tuotantovälineiden aineelliset taseet rahassa ilmaistuna laaditaan niiden tuotantosuunnitelmien sitomiseksi pääomasijoitusten ja finanssisuunnitelmien kanssa ja kulutustarvikelajikkeiden taseet niiden yhdistämiseksi tavaran kiertokulkusuunnitelmaan.

Aineellisten taseiden laadinnan yhteydessä törmätään usein siihen, että tarpeet ylittävät resurssit. Tällaisen eron poistamiseksi suoritetaan seuraavia toimenpiteitä: etsitään mahdollisuuksia täydentää hyödykkeiden tuotantoa tuotantotehon ja työn tuottavuuden parantamisen avulla, alennetaan raaka-aineiden kulutusnormeja yhtä tuoteyksikköä kohti heikentämättä sen laatua, määrätään uusien tuotantotehojen käyttöönottamiselle aikaisemmat ajankohdat, perustellaan lisärajoituksia raaka-ainevarastoille tuottajien ja kuluttajien osalta, vaihdetaan tappiolliset raaka-aineet kannattavampiin, tutkitaan mahdollisuuksia tuoteresurssien täydentämiseksi tuonnin lisäämisen tai viennin vähentämisen kustannuksella.

Niissä tapauksissa, jolloin raaka-aineresurssit ylittävät sen tarpeet, ilmaantuu mahdollisuuksia valtiollisten reservien tävdentämiseen, raaka-aineen kuluttajien tuotannollisen ohjelman laajentamiseen siitä valmistettujen hyödykkeiden kysynnän lisääntyessä, viennin lisäämiseksi, tarpeiden ollessa rajoitetut suunnitellaan kyseisen raaka-aineen tuonnin vähentämistä.

Työvoimataseet muodostetaan valtakunnallisesti, liittotasavalloittain ja talousalueittain. Työvoimataseiden avulla suunnitteluelimet ottavat selville työvoimaresurssit, jotka voivat olla käytettävissä suunnitelman aikana ja jakavat ne aineellisen tuotannon ja

tuottamattomien alojen tarpeiden mukaan. Suunnitelman yhteenvetotaseessa eritellään työvoimaresurssit kansantalouden eri aloilla, 16-vuotiaat ja sitä vanhemmat opiskelevat (tuotannosta erillään olevat), kotitaloudessa ja yksityisessä aputaloudessa työskentelevät.

Finanssitaseiden avulla esitetään vastaavasti finanssiresurssit ja niiden tarpeet, toisin sanoen turvataan talouden suunnitelmallinen kiertokulku maassa.

Yhteiskunnallisen tuotteen tase luonnehtii yhteiskunnallisen tuotannon aineellis-esineellistä puolta, yhteiskunnallisen kokonaistuotteen aloittamista ja rakenteellista koostumusta, sen käyttöä, sen käyttöä korvauksiin, kulutukseen, kasaantumiseen ja vientiin. Tämä tase heijastaa perustavia maan kansantalouden luontais-esineellisiä ja rahallisia määräsuhteita. Se konkretisoituu tuotantoalojen välisessä taseessa ja hyödykkeiden jaossa.

Alojen välinen tase yhdistää uusintamisen yleistävät osoittimet aloittaisiin osoittimiin, hyödykkeiden jaon kansantalouden aloittain ja sen aineellis-esineellisen koostumuksen. Samalla voidaan laskea sähköisten tietojenkäsittelykoneiden avulla suuri määrä tasevaihtoehtoja ja valita niistä edullisin.

Kaikkien suunnitteluun sovellettavien taseiden laatiminen perustuu edistyksellisiin suunnittelunormeihin. Normien perusteluissa otetaan huomioon tuotannon tekninen taso, koneiden laitteiden, koneistojen ja automaattilinjojen tuottavuus, raaka-aineen, materiaalin, polttoaineen, energian, käytön taso, tuotannon organisaation taso, johtavien yritysten saavutusten osoittimet, ulkomaisten yritysten kokemus, tieteellisten tutkimusten saavutukset materiaalin, työvoima- ja finanssiresurssien käyttöön nähden pitkän tähtäimen suunnitelmana.

Suunnitelmanormien pitää olla tosiasiallisia keskimääriä ylempänä ja lähellä ylimpiä normeja, jotka

kehittyneimmät yritykset ovat saavuttaneet sekä luonnosnormeja, mikäli niitä ei vielä ole saavutettu. Suunnittelussa sovellettavat normit jaotellaan seuraaviin ryhmiin:

1. Perustuotantovarantojen käytön normit: tehon käytön normatiivit, koneiden, välineistön, laitteiden, koneiden tuottavuuden osoittimet, kuljetusvälineistön nopeus, välineistön toiminnan tila, tuotantojakson pituus.

2. Kiertokulkuvarantojen käytön normit: raaka-aineen, materiaalin, polttoaineen, sähkön kulutus tuoteyksikköä kohti, valmiin tuotteen tuotemäärän normit, siemenen, lannoitteiden, polttoaineen ja rehun kulutuksen normit maataloudessa, kiertokulkuvälineistön kiertokulkuajan osoittimet, kiertokulkuvälineistön kulutus yhtä tuoteyksikköä kohti.

3. Työvoiman kulutuksen normit: tuotteen työnkulutuksen normatiivit, eri työsuorituksiin suunniteltu työmäärä, työajan käytön normit, välineistön huollon normit, välineistön korjauksiin käytettävä aikamäärä.

4. Varastonormit: puolivalmisteiden, raaka-aineen, materiaalin, polttoaineen ja valmiiden tuotteiden määrät.

5. Tuotteiden laadun normit: korkealaatuisten tuotteiden ominaispaino yleisessä tuotantovolyymissä, ominaispaino laatumerkillä varustetuissa tuotteissa, uusissa tuotelajikkeissa, hyötyaineen määrä tuotteissa, kestävyyden ja luotettavuuden osoittimet tuotteissa jne.

6. Pääomasijoitusten korvautumisen normit: tuotantotehon koekäyttöajan normit, eri kohteiden rakentamisen aikanormit jne.

7. Henkilöä kohti lasketut normit: asuntojen, kankaiden, jalkineiden turvaaminen väestölle, väestön kulutusnormit lihan, maitotuotteiden, sokerin, vihanneksien, hedelmien ja viinirypäleiden ja muiden tuottei-

den osalta, televisioiden, jääkaappien, autojen, kellojen, pesukoneiden ja muiden kestokulutushyödykkeiden turvaaminen väestölle (lasketaan 100 perhettä kohti), lääkärien lukumäärä, sairaalapaikkojen määrä 10 000 asukasta kohti ja muut normit, joita käytetään laadittaessa suunnitelmia väestön elintason kohottamiseksi.

Tasemetodin soveltaminen antaa mahdollisuuden määritellä suunnitelmissa oikeat yhteiskunnallisen tuotannon määräsuhteet. Suunnitelmissa määritellään alojen väliset ja sisäiset määräsuhteet, tuotannon kehityksen suhteet maan eri alueiden välillä ja niiden sisällä. Paitsi taloudellisluonteisia määräsuhteita suunnitelmissa otetaan huomioon myös tekniset määräsuhteet. Niihin kuuluvat esim. veturien ja vaunujen tuotannon suhteet, sähkövoimaloiden tehon ja sähköverkoston suhteet.

Kansantaloussuunnitelmien laadinnassa kiinnitetään suurin huomio sellaisten määräsuhteiden oikeaan määrittelemiseen kuin määräsuhteet aineellisen tuotannon I ja II haaran välillä, aineellisen tuotannon kaivannaisteollisuuden ja jalostusteollisuuden välillä, teollisuuden ryhmä "A":n ja ryhmä "B":n välillä, teollisuus- ja maataloustuotannon, teollisuuden ja rakennustoiminnan, liikenteen ja muiden kansantalouden alojen välillä, työvoiman resurssien ja tarpeiden välillä, työn tuottavuuden ja työpalkan välillä, kasaantumisen ja kulutuksen, valtion tulojen ja menojen, väestön rahatulojen ja kulutuksen välillä.

Tuotannon alueellisen sijoittelun suunnittelumetodit

Tuotantovoimien sijoitussuunnitelma on tärkeimpiä kansantaloussuunnitelman haaroja, sillä tuotantovoimien rationaalinen sijoittelu on yksi ratkaisevista te-

kijöistä tuotannon tehokkuuden lisäämisessä ja maan eri alueiden kaikinpuolisessa taloudellisessa kasvussa.

Vuosi- ja pitkän tähtäimen suunnitelmat Neuvostoliitossa laaditaan alueittain, talousalueittain ja liittotasavalloittain. Nykyisin maa jaetaan 18 suureen talousalueeseen (niihin ei kuulu Moldavian SNT, joka muodostaa erillisen alueen).

Alueellisen tuotantovoimien sijoittelun suunnittelu toteutetaan ennen kaikkea pitkän tähtäimen suunnitelmissa, sillä muutokset sijoittelussa edellyttävät pitkiä aikamääriä. Samalla sijoittelun suunnittelun perustana on kehityksen ja tuotantovoimien sijoittelun kehityksen päälinjat tärkeimpien alojen ja maan teollisuusalojen mukaan. Vuonna 1970 Gosplan sai valmiiksi kansantalouden tärkeimpien alojen ja teollisuusalojen sijoittelun pääkaavan vuoteen 1980 saakka. Kansantalouden kehityksen perusosoittimet tässä kaavassa ennakoidaan alueellisena läpileikkauksena. Kaavan aineistoa käytettiin yhdeksännen viisivuotissuunnitelman laatimisessa ja siihen nojaudutaan kymmenettä viisivuotissuunnitelmaa laadittaessa.

Tuotantovoimien sijoittelun suunnittelussa tärkeimpänä dokumenttina käytetään myös tulevien vuosien etsintätöiden suunnitelmaa, joka määrittelee monella tavoin ennakolta uusien tuotantolaitosten rakentamisen.

Uusien, laajennettavien ja uudelleen rakennettavien toimivien yritysten sijoittelusuunnitelma perustuu seuraaviin periaatteisiin sosialistisesta tuotantovoimien sijoittelusta: yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden kohottaminen, luonnonvarojen laaja ja tarkoituksenmukainen käyttö, työkykyisen väestön työllistämisen lisääminen kansantaloudessa, maaseudun ja kaupunkien olennaisten erojen vähittäinen poistaminen, oikea yleisvaltiollisten ja paikallisten etujen yhdistäminen, maan puolustuskyvyn vahvistaminen.

Yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden kohotta-

miseksi yritysten sijoittelusuunnitelmissa turvataan tuotannon maksimaalinen läheisyys raaka-ainelähteiden, polttoaine- ja energialähteiden sekä valmiiden tuotteiden kulutusalueiden kanssa. Ensisijaisesti yritetään saattaa taloudelliseen kiertokulkuun edulliset luonnonvarat, talousalueiden erikoistuminen hyödykkeiden tuotannossa, mikä on edullisinta maan talouden kannalta, talousalueiden taloudenhoidon kokonaiskehitys, luonnonsuojelu.

Tieteellinen suunnittelu edellyttää erilaisten määräsuhteiden ja kasvuvauhdin määrittelemistä ei vain kansantalouden eri aloille, vaan myös eri talousalueille ja liittotasavalloille.

NKP:n 24. edustajakokouksen toimintaohjeissa Neuvostoliiton kansantalouden viisivuotissuunnitelmakaudelle 1971—1975 osoitetaan "tärkeimpänä tehtävänä tuotantovoimien sijoittelun alalla ja alueellisten määräsuhteiden parantamisessa kansantaloudessa pidetään luonnonvarojen käyttöönoton edelleen nopeuttamista ja maan itäisten alueiden taloudellisen potentiaalin lisäämistä". Sinne tullaan lähimpien kymmenen vuoden aikana rakentamaan useita uusia energia-, öljy- ja kaasutukikohtia ja organisoimaan suuria mustan- ja värimetallurgian tuotantokeskuksia, sekä kemian ja selluloosa -ja paperitehtaita.

Ottaen huomioon, että itäisillä alueilla asuu vain 1/4 maan asukkaista, sinne suunnitellaan suurten automaattisten ja vähän työvoimaa vaativien tuotantolaitosten rakentamista. Neuvostoliiton Euroopan puoleisessa osassa laajenevat koneenrakennus-, elintarvike- ja kevyenteollisuuden alat, joissa vaaditaan korkeaa ammattitaitoa ja suhteellisesti vähemmän polttoainetta, energiaa ja vettä.

Sähköenergian sijoittelun yhteydessä suunnitelmissa otetaan huomioon sellaisten uusien sähkövoimaloiden rakentaminen, joissa koko energiaketjun kulutus (mukaan luettuna hiilen kaivaminen ja kuljetus, sa-

moin kaasun ja muiden energiaresurssien kulutus) tuotantoon, energian välittämiseen ja jakoon sekä lämmönjakeluun samoin kuin vesiteknisiin varustuksiin on minimaalisen pieni. Vesivoimaenergian ongelmien ratkaisun yhteydessä arvioidaan rakennettavien voimaloiden kokonaishyöty (sähköenergian tuotanto, maan keinokastelu, laivaliikenteen parannus jne.) ja vahingot (kalastuksen vähentyminen, maa-alueiden joutuminen veden alle jne.).

Teollisuuden polttoainealojen sijoittelussa etusija annetaan edullisimmille polttoainelajeille. Yleensä kaikilla Neuvostoliiton alueilla öljy ja kaasu ovat kaikkein edullisimpia polttoaineita. Öljynjalostuksen uusien tuotantolaitosten sijoitus suunnitellaan ennen kaikkea niille alueille, joissa öljytuotteiden kysyntä on suurin.

Mustien metallien tuotannon sijoitussuunnitelmissa otetaan huomioon niiden tarve koko maassa, yksittäisillä talousalueilla, metallin viennin näköalat, rautamalmin ja malmittomien raaka-aineiden, metalliromun, polttoaineen, veden ja energian resurssien määrä ja niiden taloudellinen arvio. Metallurgisten yritysten sijoittelun tärkeimpänä kriteerinä on kokonaiskulujen minimi tuoteyksikköä kohti metallin kuluttajilla. Samalla on välttämätöntä lyhentää maksimaalisesti pitkiä ja epärationaalisia rautamalmin, kivihiilen, metalliromun ja valmiiden tuotteiden kuljetuksia.

Värimetallurgian tuotantolaitosten sijoittelu suunnitellaan ottaen huomioon ensisijaisesti rikkaimpien väri- ja harvinaisten metallien esiintymien käyttö. Samoin otetaan huomioon värimetallurgian yritysten rakentamisen, metallien louhinnan, jalostamisen ja mineraaliraaka-aineiden sekä valmiiden tuotteiden toimittamisen kokonaiskulut käyttäjilleen, mahdolliset sijaintipaikkojen käyttöönottoajat, yritysten koko,

raaka-aineen jalostuksen mekanisoimisaste, tuotteiden laatu.

Uusien energiavaltaisten alumiinia, titaania, magniittia, sinkkiä, kemiallisia kuituja, mineraalilannoitteita ja kemiallisia puunjalosteita tuottavien teollisuuslaitosten rakentaminen ja teräksen tuotanto sähköuuneissa suunnitellaan pääasiassa niille alueille, joissa rikkaat polttoainevarastot ja vesivoimavarat mahdollistavat halvan sähköenergian ja lämpövoiman tuotannon.

Kivihiilen, musta- ja värimetallimalmien rikastamislaitokset, raakapuuvillan esijalostus, pellavan, villan, nahan jalostus, säilyke- ja sokeritehtaat sijoitetaan alueille, joista näitä tuotteita saadaan ja missä näitä maatalouden raaka-aineita tuotetaan.

Koneenrakennuslaitosten sijoittelu suunnitellaan ottaen huomioon metallimäärä, työmäärä, tuotteiden kuljetusmahdollisuudet, kuluttajien sijainti, tuotannon erikoistumis- ja kooperointikehitys sekä vientitarpeet. Metallurgian, vuorikaivannaisten, kivihiilen, maanalaisten kuljetusten välineistön, tienrakennuskoneiden, kuorma-autojen, rautatievaunujen, vetureiden ja muiden vastaavien suurta metallimäärää vaativien koneiden tuotanto sijoitetaan säännöllisesti niille metallintuotantoalueille, jotka ovat edellä mainittujen koneenrakennustuotteiden kuluttajia.

Sähköteknistä välineistöä valmistavat tehtaat, kevyt- ja elintarviketeollisuuden, koneistoa, kemiallista välineistöä, diesel- ym. keskinkertaisesti metallia ja työtä vaativia koneita tuottavat tehtaat sijoitetaan etupäässä näiden tuotteiden kulutusalueille. Samalla otetaan huomioon kulujen vähentämisen välttämättömyys metallin, polttoaineen, ja valmiiden tuotteiden kuljetuksessa. Samoin sijoitetaan sähkövalaisimien, valaistuskojeiston, sähköisten kotitalouskoneiden, ja yksinkertaisten maatalouskoneiden tuotanto. Työvaltaiset ja metallimäärältään vähäisten kuljetuskelpois-

ten koneenrakennustuotteiden tuotanto sijoitetaan alueille, joilla on riittävästi työvoimaresursseja.

Nykyaikaisissa suunnitteluolosuhteissa kasvaa suurten kansantaloudellisten ongelmien kokonaisohjelmien laatimisen merkitys talousalojen, liittotasavaltojen ja suurten talousalueitten osallistuessa niihin. Esimerkkinä kokonaisvaltaisesta asennoitumisesta suunnitteluun NKP:n 24. edustajakokouksessa esitettiin autoteollisuus. Yhdeksännelle viisivuotiskaudelle ennakoitu tuotannon kasvu Neuvostoliiton autoteollisuudessa määrittää ei ainoastaan sellaisten teollisuuden seka-alojen kuten musta- ja värimetallurgia, öljynjalostusteollisuus, vaan myös tieverkoston, autojen teknisen huollon ja kaupunkien suunnittelun muutoksia. Autoteollisuuden kehityksen kokonaissuunnitelma on laadittu paitsi alakohtaiseksi myös alueellisesti liittotasavalloittain, talousalueittain ja suurkaupungeittain.

Viime vuosien aikana on laadittu maatalouden kokonaissuunnitelmat, Länsi-Siperian suurten öljyalueiden hyödyntämissuunnitelma ja monia muita. Kuten keskuskomitean toimintaselostuksessa NKP:n 24. edustajakokoukselle korostettiin, nyt on edessä entistä syvällisempi monien pitkäaikaisten ohjelmien muokkaus ja niiden sitominen maan taloudellisen kehityksen yleisiin suunnitelmiin.

NKP:n 24. edustajakokouksessa korostettiin, että suunnittelusysteemin täydellistäminen edellyttää nykyoloissa laajaa taloudellis-matemaattisten menetelmien soveltamista ja sähköisten tietojenkäsittelykoneiden käyttöä, organisaatiotekniikkaa, teknisesti kehittyneimpien yhteysvälineiden käyttöä.

Automatisoituja ohjausjärjestelmiä käytetään menestyksellisesti monissa ministeriöissä ja tuotantolaitoksissa. On perustettu tietokonekeskuksia Neuvostoliiton Gosplaniin, Valtiolliseen huolintakeskukseen, Neuvostoliiton rakennustoiminnan keskushallintoon ja moniin muihin virastoihin.

Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana otetaan käyttöön yli 1 600 automatisoitua ohjaussysteemiä teollisuudessa, maataloudessa, liikenneverkostossa, kaupassa ja muissa organisaatioissa.

NKP:n 24. edustajakokouksen päätöksissä määriteltiin perustettavaksi yleisvaltiollinen systeemi informaation kokoamiseksi ja lajittelemiseksi suunnittelun ja johtamisen tarkoituksiin.

Suunnitelman täyttämisen taloudellinen kannustaminen

Puhuimme jo tämän teoksen alussa Neuvostoliiton talousreformista. Sen toteuttamisen ansiosta tapahtui taloudellisessa kannustuksessa perusteellisia muutoksia. Uusien kannustusmenetelmien ja taloudellisten vipusimien täydellisemmän käytön seurauksena on yritysten ja yksityisten työntekijäin kiinnostus tuotannon kehitykseen merkittävästi kasvanut.

Teollisuudessa, liikenteessä, rakennustoiminnassa, kauppa- ja muissa yrityksissä on yrityksen yhden rahaston tilalle perustettu kolme kannustusrahastoa: aineellisen kannustuksen rahasto, sosiaali- ja kulttuuritoimenpiteiden ja asuntotuotantorahasto sekä tuotannon kehitysrahasto. Kaksi ensin mainittua rahastoa muodostetaan voitoista ja tuotannon kehitysrahastoon siirretään myös osa kuoletusmaksuista, jotka on tarkoitettu perusvarantojen kulumisen korvaamiseen, sekä huonokuntoisen ja ylimääräisen omaisuuden myynnistä saaduista tuloista.

Tuloksena palkkioiden ominaispaino teollisuustyöntekijäin yleisessä palkkatasossa on lisääntynyt kaksinkertaiseksi reformia edeltäneeseen aikaan verrattuna.

Uusi suunnittelu- ja taloudellisen kannustuksen järjestelmä luo yritysten kollektiiville kiinnostuksen en-

tistä tiukempien suunnitelmien laadintaan, sillä taloudellisen kannustuksen rahastoon siirretään enemmän voittoa jokaiselta suunnitelman edellyttämältä realisoidun tuotteen kasvuprosentilta ja lasketulta suunnitelman kannattavuustasolta kuin suunnitelman ylittämisen osalta. Ennen talousreformia toimi sen sijaan yrityksen rahastojen muodostumisen systeemi, jonka mukaan suunnitelmien ylittävältä osalta saatu voitto palkittiin huomattavasti runsaammin kuin suunnitelman osalta saatu voitto.

Suuri merkitys tuotannon aineellisessa kannustuksessa on sosiaali- ja kulttuuritoimenpiteiden ja asuntotuotantorahastolla. Tämän rahaston varoista yritysten työntekijät saavat ilmaiseksi tai pientä maksua vastaan paikkoja lomakoteihin, sanatorioihin, ennaltaehkäiseviin terveydenhoitolaitoksiin. Sen avulla hoidetaan myös talojen peruskorjaukset yritysten työntekijäin asuttamissa taloissa, rakennetaan uusia asuntoja, kerhohuoneistoja, turistikeskuksia, lastenlaitoksia, urheilukeskuksia jne.

Tuotannon kehitysrahastojen summa teollisuudessa yhdeksännellä viisivuotiskaudella on yli 20 miljardia ruplaa, se on yhtä suuri kuin koko pääomasijoitusten volyymi neljännellä viisivuotiskaudella. Tuotannon kehitysrahastojen avulla yritykset suuressa määrin uudistavat perusvarantojaan, nykyaikaistavat välineistöään, toteuttavat toimivan tuotannon automatisointia ja koneellistamista, juurruttavat uutta tekniikkaa ja parantavat valmistamiaan tuotteita.

Maksu rahastojen käytöstä on muodostunut niiden käytön tehokkaaksi parantamisvälineeksi. Tämä johtuu suurelta osalta siitä, että osa aineellisen kannustuksen rahastoista muodostetaan suunnitellusta kannattavaisuustasosta riippuen, se määritellään voiton suhteesta vuotuiseen perusvarantojen keskiarvoon ja määriteltyihin kiertokulkukustannuksiin. Jos yritys vähemmällä varantomäärällä tuottaa suuremman

määrän voittoa, niin kannattavaisuustaso nousee ja kiinteiden siirtonormien mukaan aineellisen kannustuksen rahastoon jokaisesta kannattavaisuusprosentista siirrettävä summa lisääntyy. Juuri siksi yritykset ovat kiinnostuneita tarpeettoman välineistön nopeasta realisoimisesta, ylimääräisten raaka-aineiden, materiaalien, polttoaineen ja valmiin tuotteen nopeasta realisoinnista.

Talousreformi ottaa huomioon uudet suunnitteluosoittimet ja yritysten töiden arviot sekä realisoidun tuotteen volyymin. Systeemin ylivoima sisältyy siihen, että se edistää taloudellisen kiertokulun nopeutumista ja tuotteiden laadun paranemista.

Reformin olosuhteissa yritysten taloudellisen toiminnan yleistävien osoittimien rooli, voitto ja kannattavaisuus on kasvanut merkittävästi. Voitto on tärkein osa lisätuotteessa, joka on sosialistisen kasaantumisen peruslähde. Osa siitä ohjataan välittömästi perusrakennustöihin, mikä turvaa tuotantotehon, perusvarantojen sekä kiertokulkuvälineistön kasvun.

Mutta kuten A. N. Kosygin korosti selostuksessaan NKP:n 24. edustajakokoukselle: "Sosialistiselle yhteiskunnalle ei tietenkään ole yhdentekevää, minkä kustannuksella, millä tavoin ja millä ehdoin liikevoittoa lisätään. Me lisäämme liikevoittoa kohottamalla tuotannon tehokkuutta, alentamalla tuotteiden omakustannushintaa ja kohottamalla työn tuottavuutta. Kaikenlaiset yritykset saada voittoa kiertämällä valtion hintoja tai korottamalla niitä, rikkomalla valikoimamääräyksiä ja standardeja, ovat valtionvastaista käytäntöä."

Teollisuustuotteiden oikealla hintojen suunnittelulla on suuri merkitys taloudellisessa tuotannon kannustuksessa. Vuonna 1967 säädetyt tukkuhinnat on mitä suurimmassa määrin lähennetty yhteiskunnallisesti välttämättömään työn kulutukseen.

Talousreformi edisti olennaisesti luoton tehtävän kasvamista tuotannon kehityksessä.

Vuodesta 1972 alkaen yritysten ja ministeriöiden suunnitelmissa otetaan huomioon siirrot taloudellisen kannustuksen rahastoihin suurempien normien mukaisesti, uuden, teknisesti kehittyneemmän tuotteen ominaispainon lisääntymisestä yleisessä tuotannon volyymissä.

Lisääntyy myös niiden varojen osuus, joista maksetaan palkkioita ja palkintoja työläisille, mikä lisää heidän kiinnostustaan yrityksen toiminnan yleisiä tuloksia kohtaan.

V. Kansantaloussuunnitelman tärkeimpien osien laadinnan metodiset perusteet

Teollisuustuotannon suunnittelu
Teollisuustuotannon suunnitelman tehtävät

Teollisuus on Neuvostoliiton kansantalouden suurin ala. Sen osalle tulee yli 52 % maan kansantulosta, siihen on keskittynyt puolet perustuotantovarannoista ja alalla työskentelee yli 45 % aineellisen tuotannon alalla työskentelevistä.

Teollisuuden johtava asema talouden kehityksessä määräytyy ennen kaikkea siitä, että tällä alalla tuotetaan sähköenergiaa, koneita, välineistöä, kemikaaleja, polttoaineita, metallia, rakennustarvikkeita, jotka ovat välttämättömiä paitsi itse teollisuudelle, myös muille aloille sekä väestön normaalille jokapäiväiselle elämälle.

Teollisuuden kehityksestä riippuu kansan aineellinen hyvinvointi. Teollisuus tuottaa vaatteet, jalkineet, elintarviketuotteet, valmistaa talousvälineistön ja astiat, huonekalut, kellot, jääkaapit, televisiot ja muut väestön kulutustavarat.

Kansantaloussuunnitelmia laadittaessa otetaan huomioon teollisuuden ja maatalouden, liikenteen, perusrakennustoiminnan ja tuottamattomien alojen tiivis keskinäinen yhteys.

Erityisen suuressa määrin ovat teollisuustuotannon ja maatalouden suunnitelmat toisistaan riippuvaisia.

Maataloustuotannon volyymin ja kasvun vauhti riippuu yhä enemmän siitä, kuinka hyvin maataloudelle pystytään turvaamaan traktorit ja muut maatalouskoneet, polttoaine, mineraalilannoitteet, sähköenergia ja rakennustarvikkeet. Samaan aikaan kevyt- ja elintarviketeollisuuden tuotteiden tuotantovolyymi riippuu välittömästi maatalouden tuottamista suunnitelmissa ennakoiduista raaka-aineista.

Liikenteen tavarankuljetusvolyymi ja rakenne määräytyy lähes kokonaisuudessaan teollisuustuotannon määrästä ja kehitysvauhdista, sillä lähes 9/10 kaikista tavarankuljetuksista on teollisuuden tuotteiden kuljetuksia. Teollisuustuotannon suunnitelmassa otetaan huomioon liikenteen liikkuvan kaluston, raiteiden, putkijohtojen, ohjausvälineiden jne. tarpeet. Teollisuustuotannon menestyksellinen kehitys riippuu suuressa määrin liikenteestä. Väärin ajoitettu teollisuuden kuormien kuljetus vaikuttaa haitallisesti sen toimintaan.

Perusrakennustoiminnan suunnitelman osoittimet lasketaan lähtien koneenrakennuksen mahdollisuuksista turvata rakentaville ja peruskorjauksia suorittaville yrityksille koneita, välineistöä ja laitteita. Laskien myös rakennusaine- ja rakennusteollisuuden kehityksen näköalat suunnitelmissa otetaan huomioon myös teollisuustuotannon kasvun riippuvuus perusrakennustoiminnasta.

Teollisuustuotannon suunnitelma määrittelee koti- ja ulkomaankaupan tulevan kehityksen, aineellis-teknisen huollon, osuuskuntatalouden ja väestön sosiaalipalvelun tulevaisuuden kehityksen.

NKP:n 24. edustajakokouksen ohjeissa osoitetaan: "Teollisuuden päätehtävänä ensi viisivuotiskaudella on sosialistisen talouden, varsinkin maatalouden ja siihen liittyvien alojen kehittämisen teollisen perustan laajentaminen ja parantaminen, tuotannon teknisen ta-

son ja tehokkuuden kohottaminen, tuotteiden laadun perusteellinen parantaminen."

Teollisuuden kehityssuunnitelmissa ratkaistaan suuria ja monimutkaisia tehtäviä, jotka ovat sidottuja tuotteiden valmistamisen kasvun nopeutuvaan vauhtiin, tuotteiden uudistamiseen oikeaan aikaan, kehittyneen tekniikan ja koneistamisen juurruttamiseen, tuotannon rakenteen parantamiseen ja tehon nostamiseen. Suunnitelmien laadinnan tasosta, niiden tieteellisestä perustelusta riippuu suurelta osalta, kuinka kansantalouden ja väestön tarpeet teollisuustuotteiden osalta tullaan tyydyttämään.

Teollisuustuotannon suunnitelman osoittimet

Teollisuushyödykkeiden tuotantosuunnitelma laaditaan luontais- ja arvoilmauksin. Samalla suunnitelman luontaisosoittimet ovat määräävinä lähtökohtina suhteessa hintaan. Vain luontaisosoittimien pohjalta on mahdollista laskea oikein suunniteltu hyödykemäärä hintamerkityksessään, määritellä sen omakustannushinta ja voitto.

Kansantalouden suunnittelussa sovelletaan yhtenäistä tuotteiden nimikeluetteloa — valmisteiden luettelo ja niiden määrälliset mittarit. Siirryttäessä suunnittelun taloudellisen johdon alemmilta tasoilta ylempiin nimikeluettelo johdonmukaisesti suurenee ja laajenee.

Yritykset suunnittelevat tuotteiden valmistuksen yksityiskohtaisine valikoimineen tuotelajien, tyyppien, merkkien ja kokojen mukaan. Tällainen tuotevalikoima käsittää koko teollisuudessa satoja tuhansia nimikkeitä. Keskitetysti suunniteltujen tuotteiden nimiluettelo muodostuu noin 40.000 nimikkeestä ja Neuvostoliiton ministerineuvoston ja Gosplanin vahvistama

tärkeimpien tuotteiden nimiluettelo noin 3 000 nimikkeestä.

Neuvostoliiton kansantalouden kehityssuunnitelman nimikeluetteloon kuuluvat seuraavat tuotteet:

1) tuotteet, joilla on ratkaiseva merkitys sosialistisen talouden kehityksen teollisen perustan laajentamisessa ja parantamisessa. Tähän ryhmään kuuluvat sähköenergia, kaasu, öljy, kivihiili, teräs, alumiini, sementti, mineraalilannoitteet, metallintyöstökoneet, autot, traktorit, sähköveturit, dieselveturit ja muutamat muut kone- ja laitelajit.

2) tärkeimmät väestön kulutustavarat. Niitä ovat kankaat (lajeittain), jalkineet, liha, kokomaitotuotteet, sokeri, kasvisöljyt, eläinrasvat, kalataloustuotteet, televisiot, jääkaapit, pesukoneet, huonekalut;

3) tuotteet, joiden tuotanto ja käyttö nopeuttaa teknistä edistystä ja nostaa yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuutta. Tähän ryhmään sisältyvät numero-ohjelmoitavat metallintyöstökoneet, metallinvalssauslaitteet, korkealaatuiset öljytuotteet jne.

4) tuotteet, joilla on suuri merkitys ulkomaisten taloudellisten yhteyksien kehitykselle,

5) tuotteet, jotka on määritelty maanpuolustustarpeisiin.

Teollisuustuotteiden tuotantovolyymin suunnittelun yhteydessä luontaisilmaisussa sovelletaan sellaisia mittayksiköitä, jotka heijastavat oikein tuotantohyödykkeiden volyymiä ja sen kulutusominaisuuksia.

Määrälliset osoittimet, jotka luonnehtivat tuotteiden fyysistä määrää, ovat välttämättömiä tuotannollisten tehojen käytön laskelmille, tuotantoon käytettävien rahakulunkien, aineellisten resurssien ja työvoiman tarpeiden käytön laskelmille. Esimerkiksi sähköenergian kehittäminen mitataan kilowattitunneissa, öljyn tuotanto ja kivihiilen tuotanto tonneissa, jalkineiden tuotanto pareissa jne.

Tuotteiden kulutusarvoa luonnehtivat osoittimet

ovat välttämättömiä tuotantovolyymin suhtauttamiseksi tuotannollis-teknisiin tarpeisiin määrätyn kulutuksen kanssa, jotta voitaisiin oikein määritellä tuotteiden hinnat ja arvioida yritysten toimintaa kansantaloudellisista lähtökohdista käsin.

Hyödykkeen kulutusarvo lasketaan joko määrällisten ja laadullisten osoittimien sopusuhtaisuudella ja "kaksoisosoittimien" sovellutuksella (esim. sähkövoturit ja dieselit — kappaleissa ja hevosvoimissa, kaivinkoneet — kappaleissa ja kauhojen kuutiotilavuudessa, paperi — tonneissa ja neliömetreissä jne.) tai soveltamalla ehdollisia luontaisosoittimia (esim. mineraalilannoitteet — ehdollisissa yksiköissä ja hyödyllisten aineiden määrässä, rautamalmi — raudan määrässä, säilykkeet — ehdollisissa tölkeissä jne.).

Teollisuustuotteiden volyymin hintaosoittimina, jotka vahvistetaan suunnitelmissa koko Neuvostoliittoa käsittävästi sekä ministeriöittäin, tasavalloittain ja yrityksittäin, on realisoitujen tuotteiden volyymi todellisissa yritysten tukkuhinnoissa. Tämä osoitin on käytössä arvioitaessa suunnitelman täyttämistä.

Realisoituna tuotteena teollisuudessa ymmärretään tuote, joka on välitetty kuluttajalle ja tämä on sen maksanut.

Suunnitelmassa realisoidun hyödykkeen volyymi määritellään suunnitelmakaudella toimitettavaksi ja maksettavaksi tarkoitettujen valmiiden tuotteiden, puolivalmisteiden sekä teollisten töiden ja palvelusten arvona.

Vuosittainen realisoitujen hyödykkeiden volyymi määritellään tavaratuotteiden valmistumisen laskelmien perustalla ja muutokset realisoimattomien tuotteiden määrässä suunnitelmakauden päättyessä nähdään vertaamalla sitä suunnitelmakauden alun realisoimattomien tuotteiden määrään. Samalla jäännösten väheneminen lisätään tavaratuotteiden määrään, kun taas niiden lisääntyminen vähennetään siitä. Valmiin tuot-

teen realisoimattomat jäännökset muodostuvat varastoissa olevista ja kuormatuista tavaroista.

Vuodesta 1972 yrityksille ja järjestöille vuosisuunnitelman tehtäviä asetettaessa eritellään uuden tuotteen realisointimäärä, joka vastaa teknis-taloudellisilta osoittimiltaan oman ja ulkomaisen tuotannon korkeimpia saavutuksia.

Suunnitelmassa määritellään ennalta tällaisen tuotteen ominaispainon lisäys. Se sisältyy myös tärkeimpien tuotteiden tuotantosuunnitelmiin luontaismuodossaan.

Teollisuuden tuotannollisen ohjelman suunnittelu

Teollisuustuotteiden tuotannon volyymi sen yksittäisten alojen ja lajien mukaan määritellään suunnitelmassa lähtien kansantalouden tarpeista. Samalla suunniteltu hyödykkeiden tuotantovolyymi perustellaan tuotantotehon ja työvoiman laskelmiin.

Kansantalouden tarpeet määritellään tärkeimpien tuotteiden kohdalla alojen välisiä ja alojen sisäisiä taseita ja teknis-taloudellisia normeja muokkaamalla.

Esim. sähköenergian tuotannon volyymi määritellään sähköenergian tarpeiden ja käytettävän tehon laskennan perustalta, sähkövoimaloiden polttoaineen turvaamisen mahdollisuuksista jne. Sähköenergian tarpeet lasketaan ottaen huomioon teollisuus- ja maataloustuotannon, liikenteen ja rakennustöiden oletettu volyymi, tuotannollisten prosessien sähköistämisen tehtävien ja sähköteknologian laajentamisen oletetut tarpeet (elektrolyysi, sähkösulatus, sähköhitsaus, korkeajaksoinen lämmitys jne.).

Tuotantotehon tase on tärkeä perusteltaessa suunniteltavaa teollisuustuotannon volyymia. Siinä määritellään suunnitellun kauden alun teho, tehon kasvu

organisatoris-teknisten toimenpiteiden ansiosta, tuotteiden lajinimikkeiden muutokset, uuden rakennustoiminnan avulla saatava tehon lisäys, tehon väheneminen nimiluettelon muuttumisen seurauksena, työkuri ja järjestys, käytetty teho, suunnitellun kauden lopun teho, keskimääräinen vuotuinen tuotannollinen teho, vuotuisen keskimääräisen tehon käytön kerroin, hyödykkeiden tuotanto. Esimerkki hyödykkeiden tuotannon taselaskelmissa toimivista ja toimintaa johdattavista tehoista esitetään seuraavalla sivulla (luvut ehdollisia).

Laskelmissa ennakoidaan tehojen käytön kertoimen kasvu verrattuna lähtöaikaan.

Suunnitelmissa ennakoidaan merkittävä tehon kartuttaminen raaka-aineiden jalostuksen mukaan.

Teollisuustuotteiden laadun suunnittelu

Sekä viisivuotissuunnitelmissa että vuosisuunnitelmissa vahvistetaan osoittimet, jotka luonnehtivat korkealaatuisten tuotteiden valmistumista. Siten kemianteollisuudessa yleisestä synteettisen kautsun tuotantovolyymistä eritellään korkealaatuinen kautsu. Työstökoneteollisuudessa suunnitellaan erityisesti numeroohjattavat metallintyöstökoneet jne.

Suunnitelmaluonnos
v. 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975

Hyödykkeiden tuotanto tehoissa, jotka olivat toiminnassa suunnitelmakauden alkaessa

Vuoden alun teho	5000	5300	5615	5950	6300	6670
Tehon lisäys järjestelyteknisten ja muiden toimenpiteiden ansiosta ..	400	420	445	470	500	540
Poistettu teho	100	105	110	120	130	140
Vuotuinen keskimääräinen teho	5150	5460	5780	6125	6485	6870
Keskimääräisen vuotuisen tehon kerroin, % ..	93	94	95	96	97	98
Hyödykkeiden tuotanto	4789	5132	5491	5880	6290	6733

Tuotteiden valmistuminen suunnitelmakauden aikana käyttöön otetuissa tehoissa

Teho vuoden alussa		400	900	1420	1970	2540
Tehon kasvu	400	500	520	550	570	600
Keskimääräinen vuotuinen teho	210	480	1150	1450	2000	2480
Vuotuisen keskimääräisen tehon käytön kerroin %	70	80	87	87	87	88

Yleinen tuotteiden valmistumisen volyymi käytössä olevissa ja uusissa tehoissa

Teho vuoden alussa ..	5000	5700	6515	7370	8270	9210
Vuotuinen keskim. teho	5450	6069	6930	7795	8795	9690
Tuotteiden tuotanto ..	4999	5612	6491	7330	8290	9213
Vuotuisen keskim. tehon käytön kerroin %	91,7	92,6	93,6	94,0	95,1	95,1

Teollisuustuotteiden laadun parantamisen suunnittelu tapahtuu sen arvioimisen kolmen laatukategorian mukaisesti. Korkeimpaan kategoriaan kuuluvat tuotteet, joiden laatu vastaa korkeimpia omia ja ulkomaisia laatuvaatimuksia sekä perspektiivistandardien vaatimuksia. Tämän kategorian tuotteille annetaan valtion laatumerkki. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat tuotteet, joiden laatu vastaa nykyisten standardien vaatimuksia ja teknisiä olosuhteita sekä tyydyttää kansantalouden, väestön ja viennin vaatimukset. Toiseen kategoriaan kuuluvat tasoltaan vanhentuneet tuotteet, joiden laatua on välttämättä parannettava tai jotka on poistettava tuotannosta määrätyn ajan kuluessa.

Suunnitelmissa otetaan huomioon seuraavat tuotteiden laadun parantamisen osoittimet: korkealaatuisten tuotteiden ominaispainon lisääminen tuotteissa, vanhentuneiden tuotelajikkeiden poistaminen tuotannosta, vanhentuneiden standardien tarkistaminen ja samoin teknisten olosuhteiden, luotettavuuden, kestävyyden ja standardisaation tason ja yhdenmukaistamisen parantaminen. Ministeriöille ja virastoille annetaan tehtävät uusien, entistä täydellisempien ja taloudellisempien tuotelajikkeiden kehittämisessä ja tuotannon aloittamisessa.

Viisivuotissuunnitelmissa ja vuosisuunnitelmissa tieteellis-teknisissä ja suunnittelutöissä ennakoidaan uusien koneiden, välineiden, uusien raaka-aineiden ja muiden tuotteiden kehittäminen. Niiden teknisten ja taloudellisten parametrien on oltava merkittävästi ylempänä sekä omassa maassa että ulkomailla saavutettuja tuloksia.

Uusien lajikkeiden laadun osoittimet laaditaan kulutuskysynnän, muodin, vaatimusten, kauneusnäkökohtien, turvallisuustekniikan jne. vaatimusten pohjalta niitä tutkien. Tärkeä merkitys suunnittelussa on

tuotteiden laadun parantamisen pitkän tähtäimen ennusteilla.

Erikoistumisen, yhteistoiminnan ja yhteensovittelun suunnittelu

Neuvostoliiton tuotantovoimien nopea kehitys nykyaikaisen tieteen ja tekniikan saavutusten pohjalta on saanut seurakseen yhteiskunnallisen työn organisaation täydellistymisen, erikoistumisen, yhteistoiminnan ja yhdistelmien kasvun teollisuustuotannossa.

Tuotannon erikoistumisen kehityssuunnitelmissa otetaan huomioon: tuotteiden valmistumisen maksimaalinen lisääminen erikoistuneissa yrityksissä ja yritysten vapauttaminen niiden perusprofiilia vastaamattomien tuotteiden valmistuksesta; saman tuotteen tuotannon epärationaalisen valmistuksen lopettaminen erilaisissa erikoistumattomissa tehtaissa ja keskittyminen samantyyppisten tuotteiden tuotantoon erikoistuneissa teknisesti kehittyneissä tuotantolaitoksissa, taloudellisesti epäedullisten hyödykkeiden tuotannon lopettaminen muiden alojen teollisuusyrityksissä, erikoistuneiden yritysten luominen keskitettyä koneiden ja laitteiden korjausta varten; uusien alojen ja tuotannon rationaalinen kehittäminen ottaen huomioon tuotannon erikoistumisen.

Pyritään myös nopeutuvaan kehitykseen puolivalmisteiden sekä standardisoitujen ja normitettujen varaosien ja kone-elinten erikoistuneessa tuotannossa aloittaista ja yleistä koneenrakennusteollisuutta varten silmällä pitäen yleistä hyödykkeiden tuotannon kasvua.

Tuotannon erikoistumisen kehitys on erityisen tärkeää koneenrakennusalalla, rakennustarvikkeiden tuotannossa, puunjalostusteollisuudessa, kemian- ja kevytteollisuudessa, joissa valmistetaan suuri määrä ni-

mikkeitä ja joiden tuotannon erikoispiirteenä on osien ja työoperaatioiden runsaus.

Suunnitelmissa otetaan huomioon erikoistumisen esinemuotojen kehitys, yritysten keskittyminen samantyyppisten valmiiden tuotteiden valmistukseen, jotka vastaavat kyseisen yrityksen luonnetta. Suunnitellaan erikoistumisen yksityiskohtaisten muotojen laajentaminen, varaosien, nivelten ja koneikkojen siirtäminen koneenrakennusteollisuudesta ja kevytteollisuudesta erilliseen tuotantoon. Suunnitelmissa otetaan huomioon erikoistumisen teknologisten muotojen kehitys — erillisten teknologisten prosessien: valun, taonnan, stanssauksen, hitsattavien metallirakenteiden, koneenrakennusalan kokoomatöiden, kehruun ja viimeistelyn tekstiiliteollisuudessa jne. siirtäminen itsenäisille tehtaille tai osastoille.

Tuotannon erikoistumistasoa luonnehtivina tärkeimpinä osoittimina toimivat:

erikoistuneen tuotannon tai erikoistuneen alan ominaispaino kyseisen tuotelajin kokonaistuotannossa. Tämän osoittimen mukaisesti määritellään teollisuusalan tai hyödykkeiden tuotannon erikoistumistason kohottaminen sekä arvioidaan erikoistuneen tuotannon asema yleisessä tuotannossa:

erikoistuneiden tehtaiden ja osastojen ominaispaino ja määrä kyseistä tuotelajia valmistavien yritysten ja osastojen kokonaismäärästä. Tämä osoitin luonnehtii samantyyppisten tuotteiden tuotannon keskittymistasoa erikoistuneilla tehtailla.

Lisäksi käytetään automaattisen erikoisvälineistön ominaispainon osoittimia keskeytymättömässä massatuotannossa yleensä ja normalisoitujen ja yhdenmukaistettujen varaosien ja kone-elinten kokonaistuotannossa sekä niiden tuotantovolyymissa yleensä.

Tuotannon erikoistumisen suunnitelmat sidotaan uuden tekniikan juurruttamisen, hyödykkeiden tuotannon ja rakennustoiminnan suunnitelmien kanssa.

Erikoistumiskehityksen suunnitelmissa ennakoidaan tehtävät yritysten tuotannollisen perusluonteen parantamiseksi, erikoistuneen tuotannon tehon kehittämiseksi, niihin sisältyy erikoistuneen tuotannon kehityksen osoittimet tuotelajien ja teollisuusalojen mukaan.

Erikoistumiskehityksen suunnitelmissa määritellään sen taloudellinen tehokkuus tavoitteina juoksevien kulujen säästö hyödykkeiden tuotannossa ja niiden toimittamisessa kuluttajille, työn tuottavuudessa, perussijoitusten säästössä, kannattavuustasossa. Erikoistumisesta odotettavissa olevien juoksevien kulujen vuosisäästö lasketaan seuraavan kaavan mukaan:

$$Eg=/(C_1+T_1)—(C_2+T_2)/B$$

Tässä

Eg — erikoistumisen soveltamisesta johtuva juoksevien kulujen ehdollinen vuosisäästö, tuhansissa ruplissa;

C_1 ja C_2 — tuoteyksikön omakustannushinta ennen erikoistumista ja sen jälkeen, ruplissa;

T_1 ja T_2 — kuljetuskulut tuoteyksikön toimittamisesta käyttäjälleen ennen erikoistumista ja sen jälkeen yhtä tuoteyksikköä kohden, ruplissa,

B — tuoteyksiköiden vuosittainen valmistusmäärä erikoistumisen jälkeen (suunnitelmien mukaisissa mittausyksiköissä).

Yhdessä erikoistumissuunnitelman kanssa laaditaan tuotannollisen yhteistoiminnan kehityssuunnitelma teollisuusyritysten ja -alojen kesken, jotka valmistavat määrättyä tuotetta. Yhteistoiminnallistettujen tuotteiden toimitussuunnitelmien tehtävänä on poistaa epärationaalisuus ja määritellä mahdollisimman taloudelliset aloittaiset yritysten ja talousalueiden väliset tuotannolliset suhteet. Erityistä huomiota kiin-

nitetään alojen ja yritysten pitkäaikaisten tuotannollisten yhteyksien kehitykseen.

Yhteistoiminnan kehitystä luonnehtivina osoittimina toimivat yhteistoiminnan avulla tuotettujen puolivalmisteiden ja valmisteiden ominaispaino kyseisen yrityksen tuottamien valmisteiden omakustannushinnassa: kyseisen yrityksen kanssa yhteistoiminnassa olevien toimittajien ja tilaajien määrä.

Tuotannon yhteistoimintasuunnitelma laaditaan yritysten, alojen ja liittotasavaltojen, toisilta yrityksiltä, aloilta ja liittotasavalloilta suoritettavien yksittäisiä konkreettisia valmisteita (stanssaukset, taonnat, metallirakenteet jne.) koskevien yhteistoiminnallisten toimitusten suunnitelmana.

Neuvostoliiton Gosplan ja liittotasavaltojen suunnittelukomiteat sekä Neuvostoliiton huolintakeskus ja ministeriöt laativat alojen välillä sovellettaviksi yhteistoimintasuunnitelmat aineellisten taseiden pohjalta, joissa määritellään yhteistoiminnallisten toimitusten tarpeet ja niiden tyydyttämisen lähteet.

Alojen sisäisten ja alueellisten yhteistoimintasuunnitelmien laadinta tapahtuu ministeriöissä ja liittotasavalloissa.

Tuottajayritysten ja kuluttajayritysten keskinäissuhteet yhteistoiminnallisissa toimituksissa säännöstellään sopimuksin.

Rationaalisella yhdistelyllä on suuri merkitys yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden kohottamisessa ja teollisuustuotannon kasvun vauhdin nopeuttamisessa. Se edistää täydellisempää ja kokonaisvaltaisempaa raaka-aineiden ja teollisuusjätteiden käyttöä, kuljetuskustannusten alentamista, työn tuottavuuden kasvua, raaka-aine- ja puolivalmistevarastojen vähentämistä, hallintokoneiston supistamista.

Tuotannon yhdistelmäkehityksellä on suuri merkitys niillä aloilla, joilla suunnitellaan moniasteista tai kokonaisvaltaista raaka-aineen, polttoaineen (suuris-

sa mittakaavoissa) jalostamista, ennen kaikkea musta- ja värimetallurgiassa, öljynjalostuksessa, elintarvike- ja kevytteollisuudessa.

Yhdistelyn taso määritellään seuraavien osoittimien mukaisesti: hyödykkeiden tuotannon määrä ja osuus (arvo- tai luontaismuodossaan) yhdistetyissä yrityksissä kyseisen tuotteen kokonaismäärästä; raaka-aineen jalostusyksiköstä saadun tuotteen hinta (arvo); värimetalleista saatavien hyödyllisten komponenttien aste niiden kokonaisvaltaisessa jalostuksessa.

Yhdistelyn laajentaminen ennakoidaan ennen kaikkea laadittaessa pitkäntähtäimen suunnitelmia suurten yhdistettyjen yritysten rakentamisen tai toimivien tuotantolaitosten rekonstruoinnin ja laajentamisen tietä.

Yhdistelyn kehityksen suunnitelmat perustuvat taloudellisen tehokkuuden laskelmiin vertaillen juoksevien kulujen tasoa hyödykkeiden tuotannossa, perusinvestoinneissa, tuotteiden kuljetuskustannuksissa ja muita kuluja yhdistetyn ja yhdistämättömän tuotannon välillä.

Maataloustuotannon suunnittelu

Maatalous on tärkeimpiä Neuvostoliiton kansantalouden aloista. Maataloustuotantoa suunniteltaessa otetaan huomioon sen valtava merkitys kansan elintason ja maan koko kansantalouden nopealle kasvulle. Maatalous on myös väestölle kulutustarvikkeita tuottavan teollisuuden perustava raaka-ainelähde.

Suunniteltava maataloustuotteiden volyymi ja kasvun vauhti perustetaan laskelmiin maataloudelle toimitettavista traktoreista, autoista, maatalouskoneista ja välineistä, kastelulaitteista, mineraalilannoitteista, rehusekoitteista, rakennustarvikkeista, sähköenergiasta ja polttoaineesta.

Maataloustuotteiden tuotannon kasvun tärkeimpänä lähteenä on suunnitelmissa ennakoitu viljelyskasvien satoisuuden parantaminen.

Suunniteltu sadon parantaminen perustuu laskelmiin mineraali- ja orgaanisten lannoitteiden käytöstä, maataloustuotteiden kylvö- ja korjuuajan lyhentämisestä, kasteltavien ja kuivatettavien alueiden laajentamisesta kaikkein satoisimpien kasvilajikkeiden juurruttamisesta tuotantoon sekä tieteellisesti perustellusta maatalouden sijoittelusta.

Kemiallisen teollisuuden kehityssuunnitelmissa otetaan ennakolta huomioon mineraalilannoitteiden laadun parantaminen ja kolhoosien, sovhoosien, kuljetus- ja rakennusjärjestöjen suunnitelmissa toimenpiteet lannoitteiden kuljetusmenetyksien vähentämiseksi, mineraalilannoitteiden säilytysvarastojen rakentamisen laajentamiseksi ja lannoitteiden tieteellisen käytön parantamiseksi maanviljelyksessä.

Mineraalilannoitteiden tarve eri tasavalloissa, alueilla ja piireissä lasketaan ottaen huomioon lannoitettavien maa-alueiden pinta-alat eri viljalajikkeiden ja niiden tarvitsemien lannoitemäärien mukaan. Normit määritellään maaperän agrokemiallisen analyysin perusteella, suunnitellun satoisuuden, kolhoosien ja sovhoosien kokemusten ja tieteellisten tutkimuslaitosten suositusten mukaisesti.

Suunnitelmissa joiden tarkoituksena on turvata maataloudelle koneet ja laitteistot otetaan huomioon sellaisten koneiden toimittamisen lisääminen, jotka ovat välttämättömiä siirryttäessä maataloustuotannon täyskoneellistamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään suuritehoisten kyntötraktorien toimittamiseen ja tuoton lisäämiseen uusien leikkuupuimureiden, maastokelpoisempien ja suurempikantoisten kuorma-autojen toimittamiseen, mekanisoitujen hedelmä- ja vihannesvarastojen luomiseen, teollistuneeseen lasinalusvil-

jelmien rakentamiseen taimien ja vihannesten kasvatusta varten.

Suunnitelmissa otetaan huomioon lihan, maidon, munien, villan ja nahan tuotannon nopeutuva kasvu lisäämällä karjan ja siipikarjan päälukua ja parantamalla niiden rotuja sekä lisäämällä tuottavuutta.

Suunnitelmissa perustellaan eri karja- ja siipikarjarotujen pääluku, niiden tuottavuus ja välttämätön rehumäärä. Karjan ja siipikarjan lukumäärä määritellään suunnitelmavuoden alussa ja lopussa. Vuoden alussa se lasketaan edellisen vuoden syyskuun 1. pn tilastojen sekä sen jälkeen tapahtuneiden mahdollisten muutosten perusteella.

Sen jälkeen laaditaan taseet karjan kiertokulusta eri lajien mukaan, (siitossonnit, lehmät, hiehot, vasikat jne.). Tämä tase mahdollistaa tuottavan karjan ja siipikarjan kasvatuksen tuotannollisten mahdollisuuksien (eläväpainon), lihan ja nahan tuotannon sekä keskimääräisen vuotuisen karjan pääluvun määrittelemisen.

Karjan ja siipikarjan pääluvun ohella lasketaan osoittimet niiden tuottavuudesta: keskimääräinen vuotuinen lypsy lehmää kohti, keskimääräinen vuorokautinen painonlisäys lihakarjan yksikköä kohti, nautakarjan keskimääräinen elopaino ja teuraspaino, lampaiden keskimääräinen villatuotos, kanojen munatuotos jne.

Jotta voitaisiin perustella karjanhoidon tuotteiden kasvun vauhti on välttämätöntä määritellä rehuresurssit. Tätä varten muodostetaan rehutase luontoismuodossaan, rehuyksiköittäin ja valkuaisaineiksi muutettuna. Rehun tarpeet (rehuyksiköissä) lajitellaan liha- ja siipikarjalle normittaen rehun kulutus karjanhoidon tuoteyksikköä kohden ja työkarjalle pääluvun mukaan.

Tavoitteena rehutuotannon lisääminen suunnitelmissa ennakoidaan merkittäviä kustannuksia luonnon-

varaisten ruokintapaikkojen parantamiseen ja viljelyslaidunten laajentamiseen. Suunnitelmissa rehutuotannon kasvulla on suuri merkitys ruokintaperustan laajentamisessa.

Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen viisivuotissuunnitelmissa maataloudelle vahvistetaan maanviljelyksen ja karjanhoidon perustuotteiden ostovolyymit.

Näiden tuotteiden koko maata käsittävä ostosuunnitelman luonnos laaditaan Neuvostoliiton Gosplanissa Neuvostoliiton ministeriöiden ja virastojen, liittotasavaltojen ministerineuvostojen ja kolhoosien ja sovhoosien ehdotusten perusteella. Ostosuunnitelma vahvistetaan Neuvostoliiton ministerineuvostossa jaotellen samalla tehtävät liittotasavalloille. Liittotasavaltojen ministerineuvostot vahvistavat ostosuunnitelmat alueittain, piirikunnittain, autonomisin tasavalloittain. Sitten ilmoitetaan kiinteät suunnitelmat viisivuotiskaudelle piireihin, kolhooseihin, sovhooseihin ja muihin talouksiin.

Ostosuunnitelman laadinnan yhteydessä on otettava huomioon väestön ravintoainetarpeet ja teollisuudelle hankittavat maatalouden raaka-aineet, valtiollisten elintarvikevarastojen ja raaka-ainevarastojen täydentäminen, siirtyvien reservien luominen, tuotteiden vientiin ja muihin tarpeisiin kuluva määrä.

Koska maataloustuotteiden, erityisesti viljan suunnitelmahankinnat eivät täydellisesti tyydytä valtion tarpeita, järjestetään kyseisten tuotteiden suunnitelman ylittäviä ostoja kolhooseilta ja sovhooseilta korotetuin hinnoin. Yhdeksännen viisivuotissuunnitelman aikana ylimääräiset viljan ostot muodostavat vähintään 35 % ja karjataloustuotteiden ostot n. 8—10 prosenttia kaikista hankinnoista.

Tärkeintä ja monimutkaisinta maataloustuotteiden ostomäärien määrittelyssä on väestön elintarvikkeiden ja teollisuuden raaka-ainetarpeiden arviointi. Nä-

mä tarpeet määritellään ottaen huomioon saavutettu tuotanto ja kulutustaso, tuotteiden tuotannon ja kysynnän kasvu suunnitelma-aikana.

Maataloustuotteiden ostojen suunnittelu toteutetaan seuraavassa järjestyksessä: 1) analysoidaan maataloustuotteiden tuotannon ja ostojen taso, 2) täsmennetään maataloustuotteiden erikoistuminen, 3) määritellään maataloustuotannon kokonais- ja tavaratuotanto ja laaditaan ostosuunnitelman luonnos.

Ensimmäisessä vaiheessa määritellään tuotannon ja ostojen sijoituksen suhteellinen tehokkuus, otetaan selville reservit, määritellään ostojen rationaalinen rakenne (alueittain) tulevan erikoistumiskehityksen mukaan. Edellisen viisivuotiskauden jokaiselta vuodelta analysoidaan tuotannon määrän ja jokaisen tuotelajin myynnin, käytetyn käyttökelpoisen pinta-alan, viljalajien satoisuuden ja karjan tuottavuuden, orgaanisten ja mineraalilannoitteiden määrän, työn tuottavuuden, kannattavuuden, rahastoinnin, omakustannushinnan jne. osoittimet.

Maataloustuotteiden ostovolyymia suunniteltaessa laaditaan niiden kokonaisresurssien taseet. Maatalouden tavaratuotantoa ei voida määritellä laskematta tuotteiden tuotannon reaalisesti mahdollisen volyymin osoittimia. Sellaisten tuotteiden kuin sokerijuurikkaan, puuvillan, pellavan, hampun, tupakan, raakavuotien tavaratuotanto osuu käytännöllisesti katsoen yhteen kokonaistuotannon kanssa ja realisoidaan suurimmaksi osaksi valtion ostojen kautta. Vilja, peruna, öljykasvien siemenet, karja, maito, munat ja muutamat muut tuotelajit kulutetaan huomattavalta osaltaan itse maataloustuotannossa — siemeneksi, ruokintaan, elintarvikkeisiin jne.

Kokonaisresurssien taselaskelmissa perustellaan tarkasti tuotteiden realisointi talouden sisäiseen käyttöön (myynti ja jako kolhoosilaisille ja sovhoosien työläisille, jalostus taloudessa, elintarvikevarantojen

perustaminen jne.) ja määritellään kyseisen tuotteen myyntimäärä valtiolle suunnitelman edellyttämällä tavalla ja yli suunnitelman.

Perusrakennustoiminnan suunnittelu

Perusvarannot ovat maan tärkeimpiä rikkauksia. Teollisuuden ja maataloustuotannon kasvun vauhti ja kansan aineellisen ja kulttuurisen elintason kohottaminen riippuu välittömästi tuotannon määrästä, teknisestä tasosta, kasvun vauhdista ja näiden paremmasta käytöstä.

Perusvarantojen uusintaminen toteutetaan perusinvestointien ja peruskorjausten avulla.

Perusrakennustoiminnan suunnitelma sisältää perusinvestointien, suunnittelu- ja etsintätöiden, rakennusainetuotannon ja rakennusjärjestöjen tehon kehityssuunnitelmat.

Tuotantotehon ja perusvarantojen käyttöönottosuunnitelmat

Perusinvestointien suunnitelman tärkeimpinä osoittimina ovat perusvarantojen ja tuotannollisten tehojen saattaminen toimintaan. Juuri ne antavat mahdollisuuden sitoa pääomasijoitusten suunnitelma kansantalouden tehon ja perusvarantojen tarpeisiin. Jos esim. sähköenergian tuotantotehon toimintaan saattamisen suunnitelmaluonnos ei turvaa suunniteltua sähköenergian tuotannon kasvun vauhtia, niin koko sähköenergetiikan perusrakennustoiminnan suunnitelmaluonnos kaipaa tarkennusta. Jos perusrakennustoiminnan suunnitelmaluonnoksen tarkistuksessa

ei löydy reservejä tuotantotehon lisäämiseen riittävässä määrin, on tarkistettava sähköenergian tuotannon tehtävät.

Tuotannollisten tehojen toimintaan saattaminen suunnitellaan säännöllisesti niissä mittayksiköissä kuin tuotannon tuotteetkin. Esim. mineraalilannoitteiden, teräksen, sementin, öljyntuotannon ja kivihiilen tuotannon kapasiteetin toimintaan saattaminen määritellään miljoonissa tonneissa vuodessa.

Tuotantokapasiteetin toimintaan saattamisen suunnitelman laadinnan perusteen muodostavat niiden taseet. Näiden taseiden laskennan yhteydessä määritellään suurin mahdollinen tuotanto suunnitelmakauden alussa toimivalla kapasiteetilla ottaen huomioon aiemmin käyntiin saatetun kapasiteetin täydellinen hyväksikäyttö sekä kapasiteetin kasvu toimivissa yrityksissä organisatoris-teknisten toimenpiteiden suorittamisen ansiosta.

Sen jälkeen kun taseiden avulla on selvitetty uuden kapasiteetin välttämättömät mittakaavat, määritellään niiden mahdollinen toimintaan saattaminen toimivien yksiköiden laajentamisen ja rekonstruoinnin avulla. Samalla valitaan ne vaihtoehdot, jotka hinnaltaan, rekonstruointiajaltaan, sijoitettujen pääomien palautumiseltaan ovat tehokkaimpia uusien yritysten rakentamiseen verrattuna. Suunnitelmassa on välttämätöntä ottaa huomioon kapasiteetin lisääminen ennen kaikkea jo aloitettujen rakennuskohteiden loppuun saattamisen ja pääomainvestointien käyntiinpanokohteisiin keskittämisen avulla.

Tuotantokapasiteetin ja perusvarantojen lisäämisen suunnitelmissa kiinnitetään suurta huomiota lisättyjen varantojen ja kapasiteetin keskinäiseen yhteyteen seka-aloilla siten, että turvattaisiin vastaavien alojen tuotannon määräsuhtaisuus.

Esim. jos energiavaltaisen tuotannon ja sähköverkoston rakentaminen jää jälkeen sähkövoimaloiden

kapasiteetista, se johtaa väliaikaiseen sähkökapasiteetin alikäyttöön.

Vähemmän tärkeää ei liioin ole se, että kapasiteetin ja perusvarantojen lisäämisen aikavälit sopeutuvat tilaajan ja tuottajan suunnitelmiin, kapasiteetin lisäämisen aika rakennuskohteiden varustusten toimittamiseen. Ei voida sallia, että suunnitellut ajat kapasiteetin lisäämiseksi voittaisivat henkilökunnan koulutuksen sekä työläisten ja toimihenkilöiden asuntojen rakentamisen vaatimat määräajat. Suunniteltaessa uutta kapasiteettia viisivuotiskaudelle on tutkittava kansantalouden ja väestön tarpeet yksittäisissä tuotelajikkeissa, jottei tarpeettomasti lisättäisi kapasiteettia.

Perusvarantojen lisääminen suunnitellaan hinta-osoittimissa. Siihen sisältyvät toimintaan saatetut rakennukset ja rakennelmat, tiet, yhteysvälineistö, asuintalot, koulut, sairaalat, klubit, teatterit sekä kaikkien, myös liikennevälineiden (veturien, vaunujen, autojen, laivojen, lentokoneiden), kojeiden ja automaattilaitteiden, traktoreiden, maatalouskoneiden, monivuotisten istutusten, maanparannustöiden kuntoonsaattaminen ja varustaminen jne.

Tuotantokapasiteetin ja perusvarantojen lisäämissuunnitelma vahvistetaan koko kansantaloudelle jakamalla tehtävät ministeriöille ja Neuvostoliiton virastoille sekä liittotasavalloille.

VI. perussijoitusten rakenteen ja määrän suunnittelu

Rakennustoiminnan mittasuhteet kasvavat neuvostomaassa keskeytymättä. Pääomainvestoinnit kansantalouteen yhdeksännen viisivuotiskauden aikana lisääntyvät kahdeksanteen viisivuotiskauteen verrattuna 40 % ja muodostavat lähes 500 miljardia ruplaa. Tämä on lähes puolet kaikista neuvostovallan aikana suoritetuista pääomasijoituksista.

Pääomainvestointien suunnitelma on tiiviisti sidottu kaikkiin kansantaloussuunnitelman osiin. Pääomasijoitusten volyymi riippuu kansantulon volyymista ja sen kasaantumisosan ominaispainosta.

Työ- ja rahoitussuunnitelmissa otetaan huomioon perusrakennustöiden työvoima- ja rahoitustarpeet.

Pääomainvestointien suunnitelma vaikuttaa vuorostaan merkittävästi muiden kansantalouden alojen kehityssuunnitelmiin. Se turvaa raskaan teollisuuden perusvarantojen kasvun, myös rakennusteollisuuden laajentaminen mukaan luettuna. Perusrakennustoiminnasta suoranaisesti riippuu kevyen ja elintarviketeollisuuden, maatalouden, liikenteen ja tuottamattomien alojen kehitys.

Pääomainvestointien volyymin määrittelyä varten teollisuus- ja maataloustuotteiden luonnosteluvaiheessa vähennetään arvioidusta kasaantumismäärästä varastojen ja reservien kasvun summa ja lisätään vuotuisten perusvarantojen poistuman summa. Tämä vo-

lyymi on hahmotelmallinen ja täsmennetään suunnitelman edelleen muokkauksen aikana kansantalouden eri alojen mukaisesti.

Pääomainvestointien aloittainen volyymi sisältää paitsi uusien rakennusten, toimivien yritysten laajentamisen ja rekonstruoinnin kustannukset, myös toimivien yritysten ja kohteiden kapasiteetin tukemisen, välttämättömän etumatkan luomisen rakennustoiminnan tulevalle kehitykselle sekä organisatoris-teknisten toimenpiteiden suorittamisen. Samalla on eriteltävä uuden tekniikan juurruttamiseen ja uusien tuotelajien omaksumiseen menevät kustannukset.

Pääomainvestointien teknologinen rakenne määrää laitteiston, välineistön ja kaluston, asennus- ja muiden töiden rationaaliset suhteet niiden kokonaisvolyymissä.

Tavoitteena varantojen tuoton kohottaminen ja pääomakustannusten pienentäminen ennakoidaan suunnitelmassa koneiden ja laitteiston osuuden herkeämätön nousu pääomainvestointien volyymissä.

Laitteisto-, välineistö- ja kalustokulujen määritteleminen antaa mahdollisuuden sitoa perusrakennustöiden suunnitelma laitteiston tuotanto- ja toimitussuunnitelmiin. Rakennus- ja asennustöiden volyymistä saatujen tietojen avulla suunnitellaan rakennusten turvaaminen materiaaleilla, työvoimalla ja rakennusjärjestöjen kapasiteetilla.

Pääomainvestointien rakenne laaditaan kaikilla suunnittelutasoilla erikseen: rakennustöiden jatkamisen ja loppuunsaattamisen kuluista, uuteen rakennustoimintaan ja uuden tekniikan juurruttamiseen käytettävistä sijoituksista, tuotannon teknologian parantamisesta, tuotannon automatisoinnista, perusvarantojen poistuman korvaamisesta sekä toimivien yritysten kapasiteetin tukemiseen käytettävistä sijoituksista.

Rakennusten nimilistat

Pitkän tähtäimen ja vuosisuunnitelmien pääomainvestointien tehtävät laaditaan rakennuskohteittain. Niiden luettelo muodostaa perusrakennustoiminnan nimiluettelon. Nimiluettelossa osoitetaan rakennuksen sijainti ja nimi, rakentamisen alkamisvuosi ja lopettamisaika, arvioitu kapasiteetti ja arviointihinta, pääomasijoitusten määrä ja rakennus- ja asennustyöt vuosittain jaoteltuina, perusvarantojen määrä, kapasiteetin lisääminen jaoteltuina vuosineljänneksittäin. Nimiluetteloissa siirtyvistä rakennuskohteista osoitetaan pääomainvestointien ja rakennusasennustöiden volyymin täyttämisen osoittimet suunnitelmakauden alusta alkaen.

Nimiluetteloiden pohjalta tarkennetaan lopullisesti tuotantokapasiteetin lisäys ja perusvarantojen lisääntyminen osoittimineen sekä pääomainvestointien ja rakennusainetöiden volyymi. Nimiluetteloiden avulla ratkaistaan eräs tärkeimmistä kansantalouden suunnittelun ongelmista — kansantalouden eri alojen rationaalinen sijoittelu maan eri alueille. Nimiluetteloon sisältyvän kohteen valinnan yhteydessä kiinnitetään suurta huomiota teknis-taloudellisiin osoittimiin, joilla vahvistetaan alueen ja uuden rakennuspinta-alan oikea valinta.

Pitkän tähtäimen suunnitelman rakennuskohteiden nimiluetteloon otetaan ne tuotannollisen merkityksen omaavat rakennuskohteet, joilla on joko vahvistettu rakennussuunnitelma tai teknis-taloudellinen perustelu. Vuosisuunnitelman nimiluetteloon voidaan sisällyttää vain ne rakennuskohteet, jotka on aikanaan varustettu työpiirustuksin ja teknologisin välinein.

Aloitettavien uusien rakennuskohteiden luettelot arviohinnoiltaan yli 3 miljoonaa ruplaa vahvistetaan Neuvostoliiton ministerineuvostossa Gosplanin esityksestä ja arviohinnaltaan 1—3 miljoonaa ruplaa olevat raken-

nukset Neuvostoliiton ministeriöissä ja virastoissa sekä liittotasavaltojen ministerineuvostoissa.

Pääomainvestointien tehokkuuden suunnittelu

NKP:n 24. edustajakokouksen ohjeissa Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen viisivuotissuunnitelmaksi todetaan: "On huomattavasti lisättävä perussijoitusten tehokkuutta, käytettävä rakennustöihin myönnettävät materiaali- ja rahavarat mahdollisimman järkiperäisesti, jotta saataisiin aikaan tuotannon enimmäiskasvu jokaista sijoitettua ruplaa kohti."

Ohjeissa hahmotellaan seuraavat toimenpiteet perussijoitusten tehokkuuden kohottamiseksi: on lisättävä kapasiteetteja ennen kaikkea toimivissa tuotantolaitoksissa soveltamalla parhaita teknologisia menetelmiä, nykyaikaistamalla ja uusimalla vanhentunutta kalustoa ja muilla toimenpiteillä, joiden avulla voidaan lisätä tuotantoa laajentamatta tuotanto-osastoja, pienemmillä kustannuksilla ja lyhyemmässä ajassa uudisrakennustöihin verrattuna, supistettava tuotantoalojen rakennus- ja kapasiteettien käyttöönottoaikoja käyntiinpantavissa tuotantolaitoksissa; on parannettava rakennus- ja asennustöiden laatua; suoritettava tuotannollisten kohteiden rakennustyöt samanaikaisesti asuintalojen, lastenseimien ja -tarhojen, kauppa- ja yleishyödyllisten laitosten ja muiden ei-tuotannollisten laitosten rakentamisen kanssa; keskitettävä perussijoitukset, supistettava samanaikaisesti rakennettavien laitosten ja kohteiden määrää; on käytettävä parhaita teknologisia rakennusteknisiä ja arkkitehtonisia ratkaisuja; on parannettava aineellisten resurssien käyttöä rakennusteollisuudessa.

Perussijoitusten tehokkuus lasketaan suunnittelussa ja luonnostelussa vertaamalla tehoa ja kustannuksia toisiinsa.

Perussijoitusten taloudellinen tehokkuus määrittyy laskemalla kustannukset käyttövarojen täydentämisestä, tuotannollista merkitystä omaavien sekakohteiden yhteiskustannukset sekä energialähteiden kehityksessä, rakennusperustan kapasiteetissa, tierakennuksessa että ottaen huomioon menetykset maa-alueiden joutumisesta veden alle jne.

Perussijoitusten taloudellisen tehokkuuden suunnittelun yhteydessä otetaan huomioon siihen vaikuttava tuotteiden työvaltaisuuden, materiaalivaltaisuuden ja pääomavaltaisuuden taso ja rakennusaikojen lyhentäminen. Siksi perussijoitusten tehokkuuden määrittelemisessä käytetään sellaisia lisäosoittimia kuin työn tuottavuus, pääoman tuotto, pääomasijoitusten ominaispaino jne.

Perussijoitusten suhteellisen taloudellisen tehokkuuden laskelmia sovelletaan yritysten sijoittelussa, toisensa korvaavien tuotteiden valinnassa, uusien tekniikkamuotojen juurruttamisessa, ratkaistaessa kysymyksiä uusien yritysten rakentamisesta tai vanhan yrityksen rekonstruoimisesta, rakennettaessa lämpö- tai vesivoima-asemia jne. Suhteellisen taloudellisen tehokkuuden osoittimena on käytettyjen kustannusten vähimmäismäärä, joka lasketaan seuraavan kaavan mukaan:

$$C + E_h K =$$

tässä

C — kustannukset (omakustannushinta) jokaisen variantin mukaan,

E_h — perussijoitusten tehokkuuden normikerroin,

K — perussijoitukset kussakin variantissa.

Tehokkuuden normikerroin kansantaloudessa on hyväksytty vähintään 0,12 tasoon. Eräillä aloilla tie-

teellis-teknisen kehityksen kannustamiseksi sekä työpalkan epätasaisuuden, erilaisen hintatason, rakennusohjelmien pitkäaikaisuuden ja alueellisten erojen vuoksi sallitaan poikkeama osoitetusta normista Neuvostoliiton Gosplanin luvalla.

Erilaisten kansantaloudellisten toimenpiteiden taloudellista tehokkuutta määriteltäessä otetaan vertailun perustaksi kyseisen tehtävän parhaat ratkaisut ja uuden tekniikan juurruttamisessa parhaat koti- ja ulkomaisen käytössä ja suunnitteluvaiheessa olevan tekniikan osoittimet.

Perussijoitusten taloudellisen tehokkuuden laskelmissa on seurattava osoittimien rinnastettavuutta vertailtavien varianttien kanssa (tuotteiden määrän, koostumuksen, laadun, valmistusajan mukaisesti), sekä samoin tehon ja kustannusten rinnastettavuutta (hinta, perussijoitusten volyymiin kuuluva kustannusten kierto, kustannusaika ja tehon palauttaminen arvo-osoittimien laskemismetodien ja muiden tekijäin mukaisesti).

Rakennustuotannon suunnittelu

Rakennustuotannon suunnitelmaan sisältyy rakennus- ja asennustöiden suunnitelma sekä rakennus- ja asennusorganisaatioiden kapasiteetin kehityssuunnitelma. Rakennustuotannon suunnitelmissa kiinnitetään suurta huomiota urakoitsijain rakennus- ja asennustöiden suunnitelmien sitomiseen rakennus- ja asennusjärjestöjen kapasiteetin kehityssuunnitelmiin sekä suunniteltujen kohteiden turvaamiseen kustannusarvioilla ja asiakirjoilla ja käynnistettävien kohteiden turvaamiseen laitteistolla. Rakennus- ja asennusjärjestöjen kapasiteetin kehitys tapahtuu urakkaluonteisten rakennus- ja asennustöiden pitkän tähtäimen suunnitelman perustalla. Suunnitelma laaditaan aloittain ja

alueittain, töiden rakenteen ja perustuotantovarantojen laskelmia varten tehtyjen pyöristettyjen normien pohjalle ottaen huomioon vallitsevan tuotantokapasiteetin käytön parantamisen.

Samanaikaisesti suunnittelun kanssa rakennusjärjestöjen kapasiteetista laaditaan suunnitelmat kapasiteetin kasvulle rakennuskonstruktioiden ja -osien tuotannosta, asuntorakennusvarantojen ja yleishyödyllisten kohteiden rakentamisen lisäämisestä.

Kansan elintason kohottamisen suunnittelu

Sosialistisen tuotannon päämääränä on entistä täydellisempi kansan kasvavien aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttäminen. Viisivuotis- ja vuosisuunnitelmissa otetaan ennalta huomioon väestön reaalitulojen kasvun nopea vauhti, kaupan ja kunnallisen rakennustoiminnan kasvu, väestön sosiaalipalvelujen lisääntyminen, liikenteen, yhteyksien parantaminen, koulutuksen, terveydenhoidon ja kulttuurin kehittyminen jne.

Elintason kohottamisen yleissuunnitelmaan sisältyvät työläisten ja toimihenkilöiden keskimääräisen kuukausipalkan kasvun osoittimet, kolhoosilaisten raha- ja luontaistulojen kasvun osoittimet, osoittimet työläisten ja toimihenkilöiden minimipalkoista, yhteiskunnallisten kulutusvarantojen, aineellisten hyödykkeiden ja palvelusten käytön kokonaismäärän kasvun osoittimet.

Kansan aineellinen ja henkinen elintaso määritellään kansantulon volyymin ja kasvun vauhdin ja kansantulon sen osan, joka muodostaa kulutusvarannon, ominaispainon perusteella. Kansantulon korkea kasvuvauhti ja kulutusvarantojen ominaispainon tietty lisääntyminen turvaavat väestön reaalitulojen nopean lisääntymisen. Kahdeksannen viisivuotiskauden

aikana kansantulo lisääntyi 41 % ja väestön reaalitulot 33 %.

Väestön tulojen kokonaissummaan sisältyvät sekä raha- että luontoistulot. Rahatulot muodostuvat työpalkasta ja sen tyyppisistä tuloista, eläkkeistä ja avustuksista, stipendeistä, rahoitussysteemin suorittamista maksuista ja yhteiskunnallisen talouden rahatuloista. Luontoistulot kertyvät kolhoosien yhteiskunnallisen taloudenhoidon tuloista ja yksityisestä luontoistaloudesta: maataloudesta, yksityisestä rakentamisesta, metsästyksestä, kalastuksesta jne. saatavista tuloista.

Jotta reaalitulot voitaisiin määritellä, on raha- ja luontoistuloista vähennettävä verot ja maksut, jäsenmaksut yhteiskunnallisiin ja osuuskunnallisiin järjestöihin, rahasäästöjen kaikkien muotojen kasvu ja lisättävä väestöä palvelevien yhteiskunnallisten laitosten kulut. Laskelmissa otetaan huomioon muutokset joukkokulutushyödykkeiden hinnoissa, verojen vähentyminen tai niiden poisto väestöltä.

Suunnitelmassa lasketaan väestön reaalitulojen kokonaisvolyymi sekä reaalitulojen volyymi henkeä kohden ja reaalitulojen dynamiikka. Reaalitulot määritellään koko väestöä koskevasti sekä erikseen työläisiä, toimihenkilöitä ja talonpoikaistoa koskevasti.

Suunnittelun suurena ongelmana on kansan elintason kohottamisen oikeiden konkreettisten teiden määrittely koko maassa sekä väestön eri sosiaaliryhmien mukaan. Nämä tiet valitaan maan talouden kehityksen suunnitelmakauden tehtävistä, sosiaalisten ongelmien ratkaisemisen välttämättömyydestä ja väestön eri sosiaalisten ryhmien reaalitulojen suhteista riippuen.

Yhdeksännellä viisivuotiskaudella väestön reaalitulojen lasketaan nousevan 30 %. Työn palkkauksen kohoaminen muodostaa 3/4 väestön reaalitulojen noususta.

Työläisten ja toimihenkilöiden työpalkka lisääntyy mm. alueellisten kertoimien kohottamisen tai niiden käyttöönottamisen avulla työläisille Länsi-Siperiassa, Uralilla, Kasakstanin eri alueilla, Keski-Aasian ja Kaukoidän sekä Itä-Siperian eri alueilla. Myös työläisten ja toimihenkilöiden lisäpalkkausta yöaikana suoritetusta työstä merkittävästi lisätään.

Työpalkan korotukset koskevat noin 90 miljoonaa työntekijää. Työläisten ja toimihenkilöiden keskimääräinen kuukausipalkka kohoaa vuoden 1970 keskimääräisestä 122 ruplasta 146—149 ruplaan v. 1975 eli 20—22 %.

Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana kolhoosilaisten työn palkkaus lähenee sovhoosien työläisten ja toimihenkilöiden palkkausta.

Samanaikaisesti edellytetään että kasvun vauhti maaseudulla kaupunkeihin verrattuna lisääntyy tuntuvammin kaupan, sosiaalipalvelujen, kunnallisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin varatun sähköenergian käytön, koulujen rakentamisen, sairaaloiden, lastentarhojen ja -seimien, klubien ja kulttuuritalojen rakentamisen aloilla.

Väestön reaalitulot eivät kasva ainoastaan työn palkkauksen noususta johtuen, vaan myös yhteiskunnallisten kulutusvarantojen jatkuvan lisääntymisen ansiosta. Suunnitelmissa otetaan huomioon seuraavat yhteiskunnallisista kulutusvarannoista jaettavat erät:

1) kasvavan sukupolven ylläpitoon ja koulutukseen (lastentarhat ja -seimet, lastentalot, yleissivistävät koulut, lastenkodit, pioneerileirit, avustukset yksinäisille ja monilapsisille äideille, vähätuloisten perheiden lasten avustukset jne.),

2) työntekijäin koulutukseen (korkeakouluissa ja keskiasteen erikoisoppilaitoksissa, teknisissä ammattikouluissa, kursseilla jne),

3) terveydenhoitoon ja virkistykseen (sairaaloiden, parantoloiden, poliklinikoiden, sanatorioiden, lomako-

tien, turistikeskusten ylläpito, väliaikaisen työkyvyttömyyden korvaaminen, kuntoliikunta ja urheilun tukeminen jne.),

4) iäkkäiden ja työkyvyttömien elämän turvaaminen (eläkkeet, avustukset, vanhusten ja työkyvyttömien henkilöiden ylläpito),

5) yhteiskunnallisiin ja kulttuuripalveluksiin väestölle (kulttuuri- ja valistuslaitosten ylläpito, yhteiskunnallisen asuntovarannon ylläpito ja parantaminen jne.).

Mainitut menot maksetaan valtion budjetista, kolhoosien varoista, valtion ja osuuskunnallisten yritysten ja järjestöjen, ammattiliittojen ja yhteiskunnallisten järjestöjen varoista. Nykyisin maksut ja avustukset yhteiskunnallisista varannoista ovat yli 1/3 työläisten ja toimihenkilöiden palkasta.

Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana yhteiskunnalliset kulutusvarannot kasvavat 40 %, niiden määrä on vuonna 1975 90 miljardia ruplaa. Nämä varat käytetään useiden suurisuuntaisten toimenpiteiden toteuttamiseen väestön elintason kohottamiseksi.

Vuonna 1971 nostettiin työläisten, toimihenkilöiden ja kolhoosilaisten vähimmäiseläkkeitä. Syyskuun 1. päivästä 1972 lähtien korotettiin korkeakouluopiskelijoiden stipendejä keskimäärin 25 % ja opistojen opiskelijain stipendejä keskimäärin 50 %. Myös huoltajansa menettäneiden sotilasperheiden, samoin sotilas- ja siviili-invalidien eläkkeet nousevat. Invalidien eläkkeet kohoavat keskimäärin 33 % ja huoltajansa menettäneiden perheiden eläkkeet keskimäärin 20 %.

On päätetty nostaa myös sairaan lapsen hoitamiseen käytettyjen palkallisten päivien lukumäärää ja määrätä 100-prosenttinen synnytyslomapalkka kaikille työtätekeville äideille työajan pituudesta riippumatta. Vuodesta 1974 alkaen maksetaan raha-avustuksia lapsiperheille, joiden tulot perheenjäsentä kohti eivät ylitä 50 ruplaa kuukaudessa. Samoin kohoavat

ruokanormit sairaaloissa ja kaupunkien teknisissä ammattioppilaitoksissa. On poistettu myös työläisten ja toimihenkilöiden verot tulojen ollessa alle 70 ruplaa kuukaudessa ja vähennetty niiden määrää alle 90 ruplan tuloista.

Yhdeksännen viisivuotiskauden alusta työpalkan kohoamiseen liittyvien sosiaalisten toimenpiteiden, yhteiskunnallisista varannoista tulevien maksujen ja avustusten lisäämiseen käytetään 22 miljardia ruplaa, eli 2,2 kertaa enemmän kuin kahdeksannella viisivuotiskaudella.

Suunnitelmassa vuosille 1971—1975 siirrytään yleiseen nuorison keskikouluopetukseen, rakennetaan paljon lisää kouluja ja laajennetaan opettajien koulutusta.

Sosialismin maan suuria etuja on väestön maksuton terveydenhuolto. Lääkäreiden määrässä Neuvostoliitto on ensimmäinen maa maailmassa. Neuvostoliitossa työskentelee 25 % maailman kaikista lääkäreistä, kun Neuvostoliiton väestö muodostaa 6,7 % maapallon asukkaista. Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana lääkärien lukumäärä kasvaa 165 000:lla, n. 18 %.

Yhdeksännellä viisivuotiskaudella alennetaan yksittäisten kulutustavaroiden hintoja sitä mukaa kuin tavaravarastot kasvavat.

Kansantaloussuunnitelmissa edellytetään väestön asunto-olosuhteiden paranevan jatkuvasti. Viidentoista vuoden aikana 165 miljoonaa ihmistä eli yli puolet maan väestöstä on muuttanut uusiin taloihin tai muuten parantanut asunto-olosuhteitaan.

Vuosina 1971—1975 aiotaan rakentaa kaikkien asuntotuotannon rahoittamislähteiden avulla yhteensä 565—575 miljoonaa m^2 asuntopinta-alaa. Kaasun saanti asuntoihin laajentuu myös huomattavasti, samoin lisätään väestön sähkön käyttöä.

Kansantaloussuunnitelmissa väestön reaalitulojen kasvu määritellään tavaran kiertokulun, sosiaalisten,

liikenne-, asunto- ja kunnallisten palvelujen ja muiden väestön maksullisten tarpeiden kasvua vastaavasti. Yhdeksännellä viisivuotiskaudella vähittäiskaupan tavaranvaihto kasvaa noin 40 % ollen vuonna 1975 215 miljardia ruplaa, kun se vuonna 1965 oli 103,7 miljardia ruplaa.

Väestön ostovarantojen laskemista varten laaditaan rahatulojen ja väestön kulujen taseet sekä koko maata että kutakin liittotasavaltaa varten.

Suunnitelmat edellyttävät maan väestön kaikkien yleisönpalvelujen korkeaa kasvuvauhtia. Neuvostoliitossa yleisönpalvelu muuttuu suureksi kansantalouden mekanisoiduksi osaksi. Vuonna 1975 yleisönpalvelujen määrä koko maassa kasvaa vuoteen 1970 verrattuna vähintään kaksinkertaiseksi ja maaseudulla vähintään 2,8-kertaiseksi.

Väestön reaalitulojen kasvua ja teollisuuden ja maataloustuotannon tuotteiden kehitystä vastaavasti korkealaatuisten tuotteiden — lihan, maitotuotteiden, kalan, hedelmien, viinirypäleiden, vihanneksien ja melonikasvien — kulutus lisääntyy ja leivän, ryynien, perunan ja väkevien alkoholijuomien kulutus vähenee. Suunnitelmissa edellytetään korkealaatuisten elintarvikkeiden tuotannon merkittävää lisääntymistä samoin kuin välttämättömien hedelmien, vihanneksien, viinirypäleiden, sitrushedelmien, viinin, kahvin ja kaakaon tuonnin lisäystä.

Ulkomaisten talousyhteyksien suunnittelu

Neuvostoliiton ulkomaisten talousyhteyksien kehityssuunnitelman tarkoituksena on molemmille osapuolille edullisen taloudellisen yhteistyön aikaansaaminen muiden maiden kanssa. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteyksien kehittämiseen sosialististen maiden kanssa.

NKP:n 24. edustajakokouksen ohjeissa kansantalouden kehityksen viisivuotissuunnitelmaksi vuosina 1971—1975 todetaan: "Neuvostoliiton taloudellisia ja tieteellis-teknisiä yhteyksiä sosialistisiin maihin on kaikin puolin parannettava ja laajennettava SEV:n jäsenmaiden yhteistyön lujittamisen ja taloudellisen yhdentymisen johdonmukaisen kehittämisen suuntaan. Sosialististen maiden yhteistyön kaikkia muotoja tulee kehittää suunnitelmallisesti aineellisen tuotannon, tieteen ja tekniikan, ulkomaisen kauppavaihdon alalla ja kolmansien maiden kanssa käytävässä kaupassa."

Suunnitelmissa otetaan huomioon taloudellisten yhteyksien lujittuminen kehitysmaiden kanssa sekä molemmille osapuolille edullisten kaupallisten ja tieteellis-teknisten yhteyksien laajentaminen teollisesti kehittyneiden kapitalististen maiden kanssa, jotka ovat valmiit yhteistyöhön Neuvostoliiton kanssa.

Ulkomaankauppayhteyksien suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon kansainvälisen työnjaon edut, ensisijaisesti sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden kesken. Tämä antaa mahdollisuuden kehittää maiden taloutta entistä nopeammalla vauhdilla, kohottaa yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuutta, nopeuttaa teknistä edistystä ja nostaa kansan elintasoa.

Kansantaloussuunnitelmia vastaavasti Neuvostoliiton ulkomaiset taloudelliset yhteydet laajenevat jatkuvasti. Ulkomaankaupan volyymi vuonna 1970 oli kasvanut 51,2 % vuoteen 1965 verrattuna. Suunnitelmassa vuosille 1971—1975 ennakoidaan ulkomaankauppavaihtoa lisättäväksi 33—35 % ennen kaikkea sosialististen maiden kanssa käytävän kaupan laajentamisen avulla. Tavaranvaihto näiden maiden kanssa kasvaa yhdeksännen viisivuotiskauden aikana 50 %.

Yhdeksännellä viisivuotiskaudella kasvavat olennaisesti monet neuvostoteollisuuden ja SEV-maiden teollisuuden tuotteiden toimitukset. Esim. öljyä vie-

dään yhdeksännen viisivuotiskauden aikana 243 miljoonaa tonnia, kun kahdeksannen viisivuotiskauden määrä oli 138 miljoonaa tonnia, luonnonkaasua vastaavasti 33 miljardia kuutiometriä 8 miljardia kuutiometriä vastaan, sähköenergiaa toimitetaan 42 miljardia kWt 14 miljardia kWt vastaan, rautamalmia (laskettuna metallissa) 94 miljoonaa tonnia 72 miljoonaa tonnia vastaan. Koneiden ja laitteiden kokonaistoimitukset lisääntyvät 80 % viisivuotiskauden aikana.

SEV-maat saavat Neuvostoliitosta noin puolet tuontikoksistaan, 85% rautamalmistaan, 61 % teräslevyistään ja 60 % ulkomailta tuodusta puuvillastaan. Neuvostoliitolla on merkittävä osa SEV-maiden kemiallisen teollisuuden ja monien muiden alojen raaka-aineiden turvaajana.

Kuluvalla viisivuotiskaudella Neuvostoliitto vie SEV-maihin kemiallisen teollisuuden laitteistoa 1,3 miljardin ruplan arvosta, rautatie- ja muuta kuljetuskalustoa lähes 3 miljardin ruplan arvosta. Sopimuksissa edellytetään SEV-maiden, kevyenteollisuuden, elintarviketeollisuuden, kivihiiliteollisuuden, mustanmetallurgian ja rakennusaineteollisuuden laitteistotoimitusten lisäystä Neuvostoliittoon.

NKP:n 24. edustajakokouksessa vahvistettiin, että kuluvan viisivuotissuunnitelman aikana maa tulee kiinnittämään suurta huomiota kaikinpuolisen taloudellisen ja tieteellis-teknisen yhteistyön syventämiseen ja kauppavaihdon laajentamiseen myös muiden sosialististen maiden, Vietnamin demokraattisen tasavallan, Korean kansandemokraattisen tasavallan, Kuuban ja Jugoslavian kanssa.

Neuvostoliitto laajentaa jatkuvasti taloudellisia yhteyksiään kehitysmaiden kanssa. Vuonna 1970 Neuvostoliiton tavaranvaihto oli kasvanut 70,9 % vuoteen 1965 verrattuna, samalla kun yleinen ulkomaankaupanvaihto kasvoi 51,2 %. Kehitysmaiden osuus Neuvos-

toliiton ulkomaankaupanvaihdossa kasvoi em. aikana 11,9 prosenttista 13,5 prosenttiin.

Yhdeksännen viisivuotiskauden aikana edellytetään Neuvostoliiton taloudellisten yhteyksien lisääntyvää laajentumista kehitysmaiden kanssa. Niistä monien — Intian, Afganistanin, Iranin, Egyptin arabitasavallan, Syyrian, Irakin, Algerian ja muiden — kanssa käytävä kauppa ja taloudellinen yhteistyö saavuttaa sellaiset mittasuhteet, että voidaan jo puhua kestäviksi muodostuneista taloudellisista yhteyksistä.

Suunnitelmissa ei edellytetä ainoastaan ulkomaankaupan kasvun korkeaa vauhtia, vaan myös merkittävää tieteellis-teknisten yhteyksien laajentumista, erityisesti Neuvostoliitossa koulutettavien keski- ja korkeakouluasteen spesialistien, tieteellisten työntekijöiden valmistumista ja Neuvostoliiton myötävaikutuksella tapahtuvaa oppilaitosten rakennustoimintaa.

Neuvostoliiton rahoitus- ja teknisen avun turvin yhdeksännen viisivuotiskauden aikana kehitysmaissa rakennetaan useita voimalaitoksia, öljynjalostuslaitoksia, metallurgian, koneenrakennuksen, sementti-, kevyen ja elintarviketeollisuuden ja muiden tuotannon alojen tehtaita. Näiden yritysten välineistön toimittaa niin ikään Neuvostoliitto.

Ulkomaisille taloudellisille yhteyksille laaditaan kolme toisiinsa liittyvää suunnitelmaa: tavaroiden vienti- ja tuontisuunnitelma, Neuvostoliiton myötävaikutuksella ulkomaille rakennettavien kohteiden, laitteiden ja materiaalin toimitussuunnitelma ja valuuttasuunnitelma (Neuvostoliiton maksutase). Näiden suunnitelmien laatimisen perustana on Neuvostoliiton sitoumukset pitkäaikaisissa kauppasopimuksissa, tuotannon erikoistumis- ja yhteistoimintasopimukset sekä yhteistoiminta tuotantolaitosten rakentamisessa. Vientimahdollisuudet ja kansantalouden tarpeet tuonnissa; ulkomaisten markkinoiden konjunktuurit neuvostotuotteiden vientiä ajatellen; vienti- ja

tuontitavaroiden laatu, tekninen taso ja kilpailukyky; kaupalliset olosuhteet ja vientitavaroiden toimittamisen tehokkuus sekä tuontitavaroiden saanti.

Kansainvälisen työnjaon täydellisempää hyväksikäyttöä varten ulkomaankaupan taloudellisen tehokkuuden kohottamiseksi otetaan suunnitelmissa huomioon:

vientitavaroiden resurssien merkittävä lisääminen uusien erikoistuneiden ja toimivien tuotantolaitosten luomisen ja laajentamisen avulla maailman markkinain vaatimuksia vastaavien suuritehoisten vientituotteiden valmistamiseksi;

neuvostoliittolaisten tavaroiden, erityisesti koneiden ja laitteiden kilpailukyvyn lisäämiseksi suoritettavat toimenpiteet;

viennin rakenteen parantaminen koneiden, välineiden ja kojeiden, liikenne- ja yhteysvälineiden ja muiden valmiiden jalostusteollisuuden tuotteiden viennin lisäämisen avulla;

tuonnin rakenteen parantaminen sellaisten raaka-aineiden, materiaalien ym. avulla, joita kotimaassa ei tuoteta tai joiden tuotanto aiheuttaisi korkeampia kustannuksia ja perussijoituksia;

teknisesti kehittyneempien laitteistojen tuonnin lisääminen kansantalouden kehityksen nopeuttamiseksi;

kaikinpuolinen patenttien ja lisenssien kaupan laajentaminen ulkomaiden kanssa;

kansainvälisten meri-, ilma- ja muiden kuljetusten huomattava kehittäminen omilla liikennevälineillä, muiden palvelusten mm, ulkomaisen turismin lisääminen.

Tavaroiden tuonti- ja vientisuunnitelma sisältää: vientisuunnitelman maittain, tuontisuunnitelman maittain, tavaroiden toimittamissuunnitelman vientiin ministeriöittäin, virastoittain ja liittotasavalloittain, tuontituotteiden toimittamissuunnitelman kansanta-

loudelle. Viennin ja tuonnin suunnitelma laaditaan erikseen sosialistisia ja kapitalistisia maita varten.

Tavaroiden vientisuunnitelma laaditaan erikseen koneista ja laitteista ja erikseen raaka-aineista, materiaaleista ja joukkokulutushyödykkeistä. Koneiden ja laitteiden vientitehtävien on vastattava koneenrakennusalojen kehityssuunnitelmia sekä SEV-maiden sopimuksia erikoistumisesta ja tuotannollisesta yhteistoiminnasta. Suunnitelmissa otetaan huomioon koneiden ja laitteiden viennin lisääminen.

Yritysten, tieteellisten tutkimus- ja suunnitteluorganisaatioiden, Neuvostoliiton ministeriöiden ja virastojen sekä liittotasavaltojen suunnitelmissa otetaan huomioon ulkomaankauppajärjestöjen tekemät ehdotukset laadun kohottamisesta ja vietävien koneiden ja laitteiden kilpailukyvyn nostamisesta. Ensisijaisesti suunnitelmissa edellytetään sellaisten raaka-aine-, materiaali- ja joukkokulutushyödykelajien viennin lisäämistä, joilla on suuri valuuttateho.

Tuontituotteiden kansantalouden käyttöön toimittamisen suunnitelma laaditaan perustuen tuontisuunnitelmaan maittain. Myös se laaditaan erikseen koneista ja laitteista, raaka-aineista, materiaaleista ja joukkokulutushyödykkeistä.

Tuontisuunnitelmaan sisältyvät ne hyödykelajit, joiden ostaminen on edullisempaa oman maan tuotantoon verrattuna, joiden tuotantoa ei voida välttämättömään ajankohtaan mennessä organisoida.

Tuotavien koneiden, laitteiden, laivojen ja kojeiden on vastattava nykyistä yleismaailmallista tekniikan kehitystasoa ja ne tarkistetaan säännöllisesti käytössä.

Ehdotukset tuotavista koneista, laitteista, laivoista ja kojeista sekä lisensseistä esittävät Gosplanille Neuvostoliiton ministeriöt, virastot ja liittotasavaltojen ministerineuvostot. Näihin ehdotuksiin liitetään mukaan laskelmat tuotteiden raaka-aineen turvaamisesta

niillä aloilla, joissa käytetään tuontikoneistoa ja laitteistoa, tuotavien koneiden, laitteiden, laivojen ja kojeiden tekniset tiedot, tiedot niiden käyttöönottoajoista, koneiden ja laitteiden asennuspaikoista jne.

Raaka-aineen, materiaalin ja joukkokulutushyödykkeiden tuonnin suunnitelmien yhteydessä otetaan huomioon välttämättömyys tyydyttää kansantalouden ja väestön tarpeet niillä tuotteilla, joita ei tuoteta omassa maassa tai joiden tuotanto on riittämätöntä, ja tavoitteena on tavaravalikoiman laajentaminen maan sisäisillä markkinoilla.

Suunnitelma laitteiston ja materiaalin toimittamisesta rakennuskohteisiin ulkomaille laaditaan ulkomaalaisten tilaajien kanssa tehtyjen sopimusten perustalle. Tämä suunnitelma sisältää myös tiedot teknisen avun kokonaismäärästä (suunnittelu- ja etsintätoiminta, neuvostoliittolaisten asiantuntijain komennukset, paikallisen työvoiman kouluttaminen).

Tavaroiden vienti- ja tuontisuunnitelman, taloudellisen, teknisen ja kultturellisen yhteistyön ja matkailusopimusten, kansainvälisten tavaroiden, pakkausten ja matkustajien ja muiden palvelusten kuljetussopimusluonnosten pohjalta Neuvostoliiton ulkomaankauppaministeriö, Neuvostoliiton ministerineuvoston ulkomaisten taloudellisten yhteyksien valtionkomitea ja muut virastot laativat valuuttasuunnitelmien luonnokset. Näiden suunnitelmien tarkastuksen ja niihin tehtyjen välttämättömien korjausten ja muutosten jälkeen Neuvostoliiton Gosplan yhdessä Neuvostoliiton finanssiministeriön kanssa laatii yhteisen valuuttasuunnitelman (Neuvostoliiton maksutase), ottaen huomioon ulkomaisen valuutan resurssit ja välttämättömät kulut. Tällä turvataan yleissuunnitelman tasapaino ja valuuttareservien muodostuminen.

Yleinen valuuttasuunnitelma muodostetaan ja vahvistetaan kohteittain ja maittain sekä kolmea eri valuuttaryhmää varten: Vapaasti vaihdettavat valuu-

tat. Kapitalististen maiden suljetut valuutat. Valuuttaoperaatiot sosialististen maiden kanssa (vaihdettavissa ruplissa tai kansallisissa valuutoissa). Yleisen valuuttasuunnitelman kohteet ovat seuraavat:

1) kauppaoperaatiot tavaroiden, kauppa- ja lisämenojen mukaisesti,

2) liikenteen ja kuljetusten, teknisten ja muiden apumuotojen vakuutuksen ja turismin tarjoamat palvelut,

3) ei-kaupalliset operaatiot (ulkomailla olevat laitokset, jäsenmaksut kansainvälisiin organisaatioihin pankkioperaatiot jne.),

4) luotot ja omaisuus (valtiolliset, pankkien, kauppaluotot, pääoman sijoitukset, omaisuuden osto ja myynti),

5) korvaukseton avustus.

Ulkomaankaupan suunnittelun tärkeimpänä tehtävänä on sen tehokkuuden määritteleminen. Ulkomaankaupan kansantaloudellinen tehokkuus lasketaan siten, että verrataan vientitavaroiden tuotantokustannuksia niihin kustannuksiin, joita maalle tulisi jos valuutalla ostettu tuontitavara tuotettaisiin omassa maassa eikä tuotaisi ulkoa. Samoin rinnastetaan kasaantumista (voitto, liikevaihtovero), joka saataisiin vientiin tarkoitettujen tavaroiden realisoinnista, ellei niitä vietäisi ulos siihen kasaantumiseen, jota saadaan valuutalla hankittujen tuontitavaroiden myynnistä oman maan sisällä. Paitsi tavaroiden tuotantokustannuksia ja kasaantumista, otetaan huomioon vienti- ja tuontitavaroiden kuljetuskustannukset.

Neuvostoliiton ulkomaiset taloudelliset yhteydet muiden maiden kanssa (SEV-maiden) toteutetaan kansantaloussuunnitelmien koordinaation perustalta ja erillisten tavaroiden tuotannon yhteisten suunnitelmien avulla.

Pitkän tähtäimen suunnitelmien ja juoksevien suunnitelmien (SEV-jäsenmaiden kansantaloussuunnitel-

mien) koordinointi suoritetaan seuraavien suuntien mukaan:

1. Tärkeimpien teollisuus- ja maataloustuotteiden tuotannon erikoistuminen ja kooperointi,
2. Perussijoitusten suuntausten sopiminen,
3. Teollisuus-, liikenne- ja muiden yritysten yhteinen rakennustoiminta niiden tuotteiden ja palvelusten tuottamiseksi, josta kyseiset SEV-maat ovat kiinnostuneita,
4. Tieteellis-tekninen yhteistoiminta,
5. Teollisuus- ja maatalousraaka-aineiden, materiaalin, polttoaineen, koneiden, laitteiston ja joukkokulutushyödykkeiden sekä muiden tavaroiden yhteisten toimitusten volyymi.

Koordinointiprosessissa jokainen maa täsmentää maatalous- ja teollisuustuotannon, kansantulon, perussijoitusten, ulkomaankaupan kasvun vauhdin ja volyymin ja muut omien viisivuotis- ja vuosisuunnitelmiensa objektien osoittimet yhdessä erikoistuneen tuotannon ja yhteisten raaka-aine-, materiaali-, kone-, laitteisto- ja muiden tavaroiden toimitusten määrien määrityksen kanssa.

Tämän tai tuon maan erikoistuotannon organisoinnin yhteydessä otetaan huomioon: 1. polttoaineiden, metallien, puutavaran ja maatalousraaka-aineiden resurssit, 2. ilmastolliset olosuhteet maataloustuotteiden erikoistuotantoa varten, 3. olemassa olevat koulutetut kansalliset työntekijät, 4. erikoistuotannon hyödykkeiden kotimaisen käytön ominaispaino ja kyseisen tuotteen vientiin liittyvät kuljetuskustannukset muihin maihin, 5. pääomasijoitusten, tuottavuuden, voiton, kannattavaisuustason, työn tuottavuuden, voiton, kannattavaisuustason, työn tuottavuuden ja tuotteen omakustannushinnan ominaispaino.

Taloudellinen perustelu, molemminpuolisesti edullinen, kestävä erikoistuminen koneenrakennuksessa, metallurgiassa, kemiallisessa ja kevytteollisuudessa ja

muilla aloilla kohottaa tuotannon tehokkuutta sen keskittymisen, sarjatuotannon laajentumisen, teknisen tason kohoamisen ja tuotteen laadun paranemisen avulla. Erikoistumisen ja yhteistoiminnan laajentuminen johtaa SEV-maiden välisen vienti- ja tuontitoiminnan lisääntymiseen.

Jonkun tuotteen tuotannon erikoistumisen kysymysten ratkaisun yhteydessä SEV:n elimet antavat säännöllisesti etusijan sille maalle, jossa tuotanto vaatii vähiten aineellisia-, työvoima- ja rahoituskuluja, jossa tuotannon kannattavaisuus, työn tuottavuus on korkeampi, perus- ja kiertokulkuvaroja käytetään tehokkaammin ja kuljetuskustannukset erikoistuotannon tuotteiden viemisessä muihin maihin ovat alhaisimmat. Otetaan huomioon niin ikään kansallinen erikoistuminen ja eri maiden taloudellisen kehityksen taso, työvoimaresurssit ja mahdollisuudet markkinoida osa tuotteista kapitalistisen maailman markkinoilla.

Pääomasijoitusten suunnitelmien koordinointi toteutetaan vain siltä osin, missä se välittömästi liittyy SEV-maiden taloudellisiin suhteisiin.

Neuvostoliiton tekninen yhteistoiminta SEV-maiden kanssa teollisuuslaitosten rakennustoiminnassa kasvaa ja laajenee merkittävästi. Tieteellis-tekninen yhteistyö SEV-maiden kesken ottaa huomioon tieteellis-teknisen edistyksen perusongelmien ratkaisukeinojen sovittelun.

Yhteisten tavaratoimitusten sopiminen toteutetaan pitkäaikaisten sopimusten pohjalla ottaen huomioon niiden täyttäminen, kansallisten suunnitelmien mukaisen hyödykkeiden tuotannon kehitys ja toimitusten tehokkuuden kulku.

Tavoitteena entistä korkeamman taloudellisen tehokkuuden saavuttaminen mahdollisimman nopeasti SEV-maiden yhteiskunnallisessa tuotannossa, maat ovat ryhtyneet suunnittelemaan eräiden tavaralajien yhteistuotantoa, mikä on osoituksena SEV-maiden ta-

loudellisen yhteistoiminnan uudesta kehityspisteestä. Yhteisen suunnittelun ei tule käsittää vain tuotantoprosessin erilaiset asteet, vaan myös tuotannon tieteellis-tekninen valmistelu ja tuotteiden realisointi.

Sosialistisen taloudellisen integraation ongelma saa nykyisin yhä suuremman merkityksen.

Sosialistinen taloudellinen integraatio suuntautuu suvereenisten sosialististen tasavaltojen jatkuvaan taloudelliseen lähentymiseen syventämällä ja laajentamalla kansantaloussuunnitelmien koordinointia sekä maiden kaikinpuolista taloudellista toimintaa, kansainvälistä tuotannollista, tieteellistä ja finanssiorganisaatiota.

Kokonaisohjelmassa on määritelty perussuunnat ja tehtävät yhteistyön kehittämisestä suunnitelmatoiminnan alalla. Tavoitteena tämän yhteistyön jatkuva laajeneminen ja kehittyminen edellytetään toimenpiteitä SEV-maiden yhteistoiminnassa ennusteiden laatimiseksi tärkeimpien talouden, tieteen ja tekniikan aloille, pitkän tähtäimen kehityssuunnitelmien koordinoimista kansantalouden johtavilla aloilla sekä viisivuotissuunnitelmien koordinoinnin täydentämiseksi.

Kokonaisohjelmissa edellytetään pitkän tähtäimen (10—20 vuotta) suunnitelmien koordinoiminen kansantalouden ja tärkeimpien tuotannonhaarojen mukaisesti. Se sisältää toimenpiteitä tieteellis-teknisen yhteistoiminnan edelleen kehittämiseksi, ulkomaankaupan alalla tehtävän yhteistyön parantamiseksi ja valuutta- ja finanssisuhteiden kehittämiseksi jne. Luotolla tulee olemaan suuri merkitys sosialististen maiden taloudellisen integraation kehityksessä. Vuoden 1970 lopussa perustettiin kansainvälinen SEV-maiden investointipankki (MIB), joka toteuttaa pitkäaikaisten luottojen antoa. Lyhytaikaiset SEV-maiden luotot hoitaa Kansainvälinen taloudellisen yhteistoiminnan pankki (MBES).

Sosialististen maiden taloudellinen integraatio on

uusi ja monimutkainen prosessi. Se edellyttää laajempaa suhtautumista taloudellisiin kysymyksiin, on osattava löytää kaikille osapuolille edulliset ratkaisut, on suuntauduttava tieteen ja tekniikan uusiin saavutuksiin ja tuotannon johtavien teknisten muotojen hyväksikäyttöön.

Talouden suunnitelmallinen johto on tärkein sosialistisen talouden etuisuus. Sosialistisen suunnitelmatalouden ansiosta, mikä perustuu tuotantovälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen, neuvostomaa on saavuttanut valtavia menestyksiä taloudellisessa ja sosiaaliskulttuurisessa rakennustoiminnassa ja muuttunut korkeasti kehittyneeksi teollisuus-maatalousvaltioksi.

Realisoidessaan nyt NKP:n 24. edustajakokouksen päätöksiä neuvostokansa saavuttaa uusia tavoitteita kommunistisen yhteiskunnan rakentamisessa maahansa. Valtava merkitys tässä on kansantalouden suunnittelulla, josta on tullut sosialistisissa maissa miljoonien työtätekevien sydämen asia.

"Kaikki sosialistisen taloutemme saavutukset kytkeytyvät erottamattomasti suunnitelmallisuuteen. Suunnittelun laadusta ovat huomattavassa määrin riippuvaisia myös sen tulevat saavutukset. Juuri siksi sen kehittämisen on vastedeskin oltava huomiomme keskipisteenä", totesi L. I. Brežnev NKP:n 24. edustajakokouksessa.

Sosialistisen tuotannon hallinto ratkaisee pääasiassa taloudellisia ongelmia. Olisi kuitenkin virheellistä ja väärää rajoittaa hallinto vain taloudellisiin ongelmiin. Reaalisessa tuotannossa ilmenee paitsi taloudellisia myös muita yhteiskunnallisia suhteita, ja vain sellainen hallinto voi toimia menestyksellisesti, joka ottaa huomioon kaikki tekijät: tekniikan ja teknologian, sosiaaliset ja psykologiset tekijät.

Selkeän kuvan kokonaisvaltaisesta suhtautumisesta hallintoon antavat Neuvostoliiton viisivuotissuunnitel-

mat. Jo GOELRO-suunnitelma asetti tehtävän sovittaa "meidän taloudellinen rintamamme meidän poliittisen elämänmuotomme kanssa". Ja viisivuotissuunnitelmat sisältävät aina paitsi taloudellisia myös poliittisia ja sosiaalisia tehtäviä. Esim. toinen viisivuotiskausi eritteli tarkasti tekniset tehtävät (kansantalouden jälleenrakentamisen lopettaminen), sosiaaliset tehtävät (joukkojen hyvinvoinnin tason nostaminen ja kulutuksen tason nostaminen 2—3-kertaisesti) sekä poliittiset tehtävät kapitalismin jäänteiden, ainesten ja riistoa aiheuttavien syiden poistaminen ja sosialistisen yhteiskunnan luominen). A. N. Kosygin kirjoitti: "Suunnittelu ei ole vain taloudellista toimintaa, kuten monet ajattelevat. Se on sosiaalisten ongelmien muokkausta, ongelmien jotka nivoutuvat kansan elintason kohottamiseen. Suunnitelmaa me tarkastelemme kuin taloudellisten ja sosiaalisten tehtävien kokonaisuutta, joka on ratkaistava suunnitelmakauden aikana kysymysryhmänä, joka liittyy ihmisen elämään."

Johtavana piirteenä kokonaisvaltaisessa suhtautumisessa sosialistiseen yhteiskunnalliseen tuotantoon on kansantaloudellinen eri alojen ja alueiden välinen lähtökohta. Se ei ainoastaan poista, vaan päinvastoin korostaa hallinnollisten ongelmien tärkeyttä kansantalouden perusosissa: eri aloilla, aluekokonaisuuksissa, yhteisöissä ja yrityksissä. Sosialismissa talouden hallinto ei elä rauhanomaista rinnakkainoloa, vaan määrää, tietenkään poistamatta tai vaihtamatta, entistä paikallisluonteisempaa hallintoa.

Erityisen ajankohtainen on eri alojen välinen suhtautuminen tieteellis-teknisen vallankumouksen oloissa. Juuri alojen väliseen kansantaloudelliseen suhtautumiseen toisiinsa sisältyy yksi tärkeimmistä sosialistisen hallinnon paremmuustekijöistä.

Hallinnon järjestelmän täydellistäminen tekee mahdolliseksi keskeytyksettä muuttaa ja soveltaa sitä uusiin olosuhteisiin ottaen huomioon muutokset ja

valmistautuen tuleviin muutoksiin nopeuttaen niiden tuloa.

Kommunismi, kuten marxismi-leninismin klassikot ennustivat, tulee omaamaan määrätyn talouden hallinnon systeemin. Tuo systeemi tulee olemaan kuitenkin niin demokraattinen, että sitä voitaisiin luonnehtia keskitetyksi kansantaloudelliseksi itseohjautuvaksi systeemiksi.

Sosialistisen kansantalouden hallinnon tieteelliset periaatteet kehittyvät jatkuvasti työkurin lujittumisen ja keskitetyn johdon periaatteiden täydellistämisen perustalla laajentaen demokratiaa tuotannon hallinnossa ja suunnittelussa sekä lisäten työtätekevien kiinnostusta oman tuotantolaitoksensa toiminnan parantamista kohtaan.

Sisältö

ESIPUHE 5

SOSIALISTINEN YHTEISKUNTAJÄRJESTELMÄ JA YHTEISKUNNALLISEN TUOTANNON JOHTAMINEN 7

I. KUINKA KANSANTALOUDEN SUUNNITTELU NEUVOSTOLIITOSSA SYNTYI JA KEHITTYY 19

II. SUUNNITTELUELIMET NEUVOSTOLIITOSSA 32

Suunnittelun keskuselimet 32

Neuvostoliiton Valtion suunnittelutoimisto (Gosplan) 34

Neuvostoliiton ministerineuvoston alainen valtion hintakomitea 39

SNTL:n ministerineuvoston alainen valtion aineellis-tekninen huolintakomitea (Gossnab) 40

Neuvostoliiton valtion rakennuskomitea 42

Neuvostoliiton ministerineuvoston tieteen ja tekniikan valtionkomitea 43

SNTL:n ministerineuvoston työn ja työpalkan valtionkomitea 44

Neuvostoliiton ministeriöt 44

Liittotasavaltojen suunnitteluelimet 47

Paikalliset suunnitteluelimet 49

Suunnitteluorganisaatio yrityksissä 51

III. SUUNNITELMIEN LAADINNAN JA TÄYTTÄMISEN ORGANISAATIO 54

Kansantaloussuunnitelmien järjestelmä 54

Suunnitelmaosoittimien järjestelmä 57
Suunnitelmien laatimisen ja vahvistamisen organisaatio 63
Suunnitelmien täyttämisen organisaatio .. 72

IV. SUUNNITTELUN METODISET PERUSTEET 74
Yhteiskunnallisen tuotannon tehokkuuden ja kasvun vauhdin suunnittelu 74
Suunnittelun tasemetodi 76
Tuotannon alueellisen sijoittelun suunnittelumetodit 82
Suunnitelmien täyttämisen taloudellinen kannustaminen 88

V. KANSANTALOUSSUUNNITELMAN TÄRKEIMPIEN OSIEN LAADINNAN METODISET PERUSTEET 92
Teollisuustuotannon suunnittelu. Teollisuustuotannon suunnitelman tehtävät 92
Teollisuustuotannon suunnitelman osoittimet 94
Teollisuuden tuotannollisen ohjelman suunnittelu 97
Teollisuustuotteiden laadun suunnittelu 98
Erikoistuminen, yhteistoiminnan ja yhteensovittelun suunnittelu 101
Maataloustuotannon suunnittelu 105
Perusrakennustoiminnan suunnittelu 110
Tuotantotehon ja perusvarantojen käyttöönottosuunnitelmat 110

VI. PERUSSIJOITUSTEN RAKENTEEN JA MÄÄRÄN SUUNNITTELU 113
Rakennusten nimilistat 115
Pääomainvestointien tehokkuuden suunnittelu 116
Rakennustuotannon suunnittelu 118
Kansan elintason kohottamisen suunnittelu 119
Ulkomaisten talousyhteyksien suunnittelu .. 124

TYÖVÄENLIIKKEEN TIETOKIRJOJA · TASKUSARJA

Karl Marx, Friedrich Engels: **Kommunistisen puolueen manifesti,** 6. p.

Friedrich Engels: **Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi,** 3. p.

Karl Marx: **Kansantaloustieteen arvostelua**

Josef Schleifstein, Johannes von Heiseler: **Lenin ja Trotski**

Karl Marx: **Pariisin kommuuni**

Friedrich Engels: **Anti-Dühring,** 2. p.

Tuure Lehén: **Marxilaisuuden alkukylvöä Suomessa**

A. I. Borisov: **"Vasemmisto" -radikalismi ja työväenliike kehittyneissä kapitalistisissa maissa**

Tuure Lehén: **Työväenluokan maailmankatsomus,** 6. p.

V. I. Lenin: **Valtio ja vallankumous,** 2. p.

J. A. Krasin: **Vallankumousprosessin dialektiikka**

Tuure Lehén: **Arbetarklassens världsåskådning,** 2. p.

Friedrich Engels: **Kommunismin periaatteet**

Walter Schellenberg: **Marxin "Pääoman" peruskurssi**

Richard Kosolapov: **Ei mitään utopioita**

Ernst Haak, Hannes Wunderlich: **Leninin "Imperialismin" peruskurssi**

Robert Farle, Peter Schöttler: **Kiinan tie — marxilaisuus vai maolaisuus**

Igor Kon: **Sosiologit ja yliopilaat**

D. Gbišiani, M. Tšistjakov, P. Morozov: **Miten talous suunnitellaan Neuvostoliitossa.**

ISBN 951-615-055-1